berbang

Kovara Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê

BERBANG

Organ för Kurdiska Riksförbundet
Organa Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê

Ansvarigutgivare/Berpirsiyar:
N. Kirîv

Chefredaktor:
Amed Tigris

Redaktion:
Cemşîd Heyderî, Dîlan Dersîm, L.Cengîn, Xorto, Xebat Arif, Siyamend Şêxaxayî

Amadekarê Beşa Zazakî:
H. Diljen

Sättning och Layout:
A. Tigrîs, Dîlan Dersîm, N. Kirîv

Adress:
Box 490 90
100 28 Stockholm/Sweden

Telefon: 08/652 85 85
Telefax: 08/650 21 20

Postgiro: 64 38 80-8

Prenumeration/Abonetî:
Kes/Enskilda: 100 Skr/sal/år
Meqam/Myndigheter:200 Skr/år

Annons/Îlan:
Rûpelên navîn/Insidor:1000 Skr

Redaksiyon ne berpirsiyara nivîsarên bi îmze an nivîs û gotinên Federasyonê ye. Nivîsarên ku ji Berbangê re tên şandin, heke çap jî nebin, li xwedî nayên vegerandin.

ISSN - 0281-5699
Sal: 10, Hejmar: 7/91 (75)
30 .9.1991

Damezrandina Federasyonê: 6.6.1981
Çapkirina hejmara yekem ya Berbangê: 7/1982

Naverok

Beşa kurmanciya jorîn .... Rûpel

Di hilbijartina giştî ya Swêdê de, partiyên burjuwa biser ket, Alî Çiftçî 3
Berbang, di dehsaliya xwe de baştir û bi qelîtetir, L.Cengîn 4
Xelata Berbangê 8
Kurd li Kurd xwedî derkevin 9
Ji bo zimanê kurdî di dibistanên swêdê de Programa Salane, A. Tigrîs ... 11
Mehdî Zana: Çek zorê û zor jî bazarê tîne" 14
Romana Rahîmê Qazî "Pêşmerge", Kerîm Husamî 18
Pirtûkek Nû: "Saîd-î Nursî û Pirsa Kurdî", Ahmet Cantekîn 21
Rûpela girtîyan 22
Sê şar in... lê digirîn! Ehmed Huseynî (Helbest) 23

Beşa dimilî (zazakî)

Desserêya Berbangi û civînê 25
Evdoyê Qeran, Koyo Berz 27
Viradê wa biperê, Koyo Berz 29

Beşa kurmaciya jêrîn

Nemeyek ji bendîxaneyî Ebû-xirêb
Seredaneke Kurdistan. Cemşîd Heyderî
Rojnamegeriya Kurdî. Nejat Ezîz Surmê
Romanî "Peşmerge". Kerîm Husamî
Estêrey Dajraw (çîrok). Rêkar Ehmed
Dîwerewker (helbest). A. Pêşew
Xem mexo gulum(helbest). E. Hawar
Paltoyê sor (helbest) Rizgar Abdullah
Hewal û Agahdarî- Berbang

***** AGAHDARÎ *****

Navnîşan û reqema telefonê yên Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê û yên Berbangê hatine guhertin. Yên nû li jêr in:

Navnîşana Seredanê:
S:t Eriksgatan 33B, T- Fridhemsplan
Navnîşana Postê
Box: 490 90
100 28 Stockholm
Telefon : 08/652 85 85
Telefax: 08/650 21 20

www.arsivakurdi.org

LI SWÊDÊ

HILBIJARTINA GIŞTÎ

E. Cotkar

Gelê Swêdê ji bo hilbijartina parlamentoyê, belediye û meclisa wîlayetan di roja 15 îlonê 1991'an de çû ser sandikan.

Di rojname, radyo û televîzyonan de dihat diyarkirin ku, hêzên bloka rast dê bên îqtîdarê. Ev tişt diyarbû. Ji ber ku, li Swêdê Partîya Sosyaldemokrat 9 salên dawî ku, li ser hukum bû, di alîyê aborîya Swêdê de gelek demên dijwar û zor derbas dikir. Di alîyekê de jî bûyerên ku li welatên sosyalist bûn ji bo hezên rast bayê rast hin jî bi hêztir kir.

Di hilbijartina 15'ê Ilonê de serkeftinek mezin ji bo hezên rast, Partiya Muhafazaker (M), Partiya Demokrasîya Nû (Nyd) û Partîya Xirîstîyan a Demokrat (Kds) bûn.

Hezên çep û hawîrdorî ji vê hilbijartinê rey windakirin. Partîya Sosyaldemokrat (S) ji reyên xwê yên 1988'an %5 wenda kirin, Partîya Çep (Vp) bi zorê xwe xilas kir û di parlamentoyê de bi 16 parlamenteran ve, xwe parast. Partîya Hawîrdorî (Mp) yê ji reyên xwe % 2,1 wenda kir û li derweyî parlamentoyê ma. Partîyên din ku di hilbijartina 15'ê Ilonê de pir rey wenda kirin, yên burjuvazîyên lîberal bûn. Ji wan, Partîya Nawendî (C) û Partîya Gel ya Liberal (Fp) ji reyên xwe hema hema ji dûdûyan yek wenda kirin.

Di hilbijartinê de tiştê balkeş ev dû partîyên nû, ji hezên rast ku ketin parlamentoyê bû. Partîya Xirîstîyan a Demokrat (Kds) û Demokrasîya Nû (Nyd) bûn.

Li gor statistîkên Partîya Demokrasîya Nû (Nyd) reyên xwe yên piranî ji Sosyaldemokrat (S) û Partîya Muhafazakar (M) girtîye. Partîya Demokrasîya Nû, wek du fraksîyona têt nîşandan. Fraksîyonek, ku serokatîya wê Ian Wachtmeister dike, dixwazin li Swêdê bacê (wergîya) daxin û bazara aborî serbest bikin. Fraksîyona din ji, di serokatîya Bert Karlsson de, ku piranîya reyên çep girtine, dixwazin xwarin û vexwarinê erzan bikin. Ew partî dixwaze polîtîka Swêd li hember pênaber û muhacîran bêt guhartin.

Ger mirov hejmara reyên partîyên bloka rast, yên M, Kds û Nyd li ser hev hesap bike %36,1 dibe, ku partîyên din yên bi çûk jî bide hesibandin, ew hejmar digê %37. Ew ji dide xûya kirin, ku li Swêdê piştî 1914'an çara dûyêm me, ku bloka rast pir reyan digre. Hejmara herî mezin piştî 1914'an de di sala 1928'an de girtibûn, ku ev ji %29,4 bûn. Li gel wan hejmaran tê xuya kirin, ku di dîroka Swêd de piştî 1914'an çara yekem e ku partîyên bloka rast bi hejmarek visa bilind bi ser dikevin.

Lê, her çikas partîyên bloka rast bi serkeftin jî nikarîbûn hukumetek bi piranî çêbikin. Li gor reyên ku standin, dikarin tenê bi çar partî (M, Fp, C û Kds) yan ve tenê hukumeteke koalis yonî çebikin.

Ji bo damezrandina hukumeteke nû ya burjuvazî berpisîyarî dane serokê Partîya Muhafazakar (M) Carl Bild. Bild, ji van çar partiyan hukumeteke nû damezrand.

Bi hejmar hilbijartina 15 îlonê

	1991			1988		
Partî	Hejmara reyan	Ji sed çend rey	Hejmara parlamenteran	Hejmara reyan	Ji sed çend rey	Hejmara parlamenteran
M:	1. 197 145	21,9	80	983 226	18,3	66
C:	464 547	8,5	31	607 240	11,3	42
Fp:	498 545	9,1	33	655 720	12,2	44
S:	2. 058 249	37,6	138	2. 321 826	43,2	156
Vp:	246 279	4,5	16	314 031	5,8	21
Mp:	184 568	3,4	0	296 935	5,5	20
Kds:	389 761	7.1	26	158 182	2,9	0
Nyd:	366 896	6.7	25	-	-	-
Yên din.:	66 126	1.2	0	36 559	0,7	0

Li hevparkirina parlamenteran li gor blokan

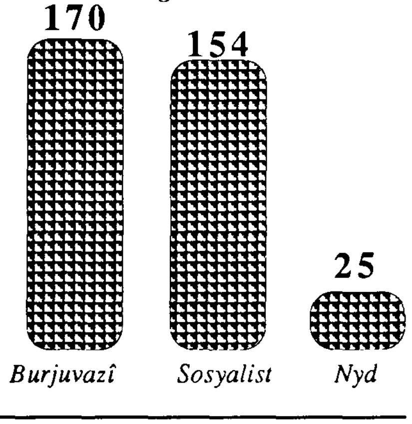

www.arsivakurd.org

BERBANG

-di deh saliya xwe de baştir û bi qelîtetir

Nivîs : Loran Cengîn
Wêne : N. Kirîv

Civîn a ku ji bal redaksiyona Berbangê ve hate bidarxistin, li ser navê redaksiyona Berbangê bi axaftina Amed Tîgrîs ve hate vekirin. Wî bixerhatina hevalên beşdar kir. Her wusa diyarkir, ku ji bo civînê ji nêzîkî 50 kesan re name hatine rêkirin.

Di civîn a redaksiyona Berbangê di 31.8 de, bi redaksiyon û xebatkarên Berbangê yên berê re, li ser pêşxistin û başkirina Berbangê hat axaftin. Li ser navê Berbangê, di civînê de : Amed Tîgrîs, Dîlan Dersîm, Loran Cengîn, N. Kirîv û Xorto, ji endamên redaksiyon û xebatkarên berê yên Berbangê jî : Abdurrezak Mîrza, Elî Cotkar, Bûbê, Eşref Okumuş, H. Diljen, Keyo Xisro, Mehmûd Lewendî, Mehemed Uzun, Seyran, S. Rêving, Şerefxan Cizîrî û Zubeyr amadebûn.

Ez dixwazim her wusa bûyerekê bê - nim bîra we. Sala çûyî biryar hatibû girtin, ku musabeqa " Xelata Berbangê " tiştên jê re hatî di pirtukekê de kom bike û weşêne. Lê heta nuha ev pirtuk nehatiye nivîsan - din. Sedema nederketina wê jî nehate nasîn.

DÎ AXAFTÎNA XWE DE, Kek Amed nîşan da, ku 55 kesan ji hejmara yekem heta nuha (hejmara 74 an) di redaksiyonên Berbangê de xebat kirine. Bi hejmara 74 an jî Berbang ji 9 saliya xwe kete 10 saliyê de. Ev bûyer bi serê xwe serbilindiyek mezine ji Kovara Federasyona Komeleyên Kurdistanê - Berbang re. Ew serbilindiyek ji me hemû - yan re ye, yên ku tê de xebat kirine û heta îro ew dane jiyandin. Her wusa ew kul û kelem di dilên dijminên me de ye.

Bi hevdûnasîn a di navbera beşdaran de, civîn a " Berbangeke çawa ? " destpêkir.

Amed Tigrîs : Em weke redaksiyon bawer dikin, ku Berbang dibê ku ne bi dilên gelek kesan derdikeve. Her wusa ez dixwazim diyar bikim, ku weke redaksiyon her tişt ne bi dilên me ye jî. Em dixwazin berî guh bidin pêşniyarên we. Em çawa Berbangeke baştir û bi qelîtetir derînin.

Ev pirsa han me gelek caran li ser di civînên redaksiyonê de axaftiye. Lê, her dem me bawer kiriye, ev pirs pirsa he - mû xebatkarên, ku Berbang gihandine roje me ye jî. Ev civîn ji bo vê yekê hate bidarxistin. Em dixwazin guhdariya pêşniyarên we bikin.

Bûbê : Di hejmara 73 an de, ji alî Amed Tigrîs nivîsek bê heq û şaş hati -bû çapkirin. Min bersiva vê nivîsê da, lê redaksiyonê ew çap nekir. Ez bawer dikim, ku ew nivîs jî pêwistbû bê we - şandin.

Amed Tigrîs : Hevalên hêja, re - daksiyonê di civîna xwe de biryar li ser nivîsa Bûbê girt, ku ew ne bersiva ni - vîsa min e. Ew li ser tiştên şexsî hati - ye nivîsandin. Redaksiyonê got Bûbê, ku ew çend guhartinan di nivîsa xwe de bike, wê bê çapkirin. Lê, heval ev tişt qebul nekir. Wekî din tu sedemên din ên neçapkirina nivîsê nebûn.

H. Diljen : Bi raya min Berbang başe. Di van her du salan dawî de jî baştir bûye. Problem li gor min ne nehatina nivîsana jî.

www.arsivakurdi.org

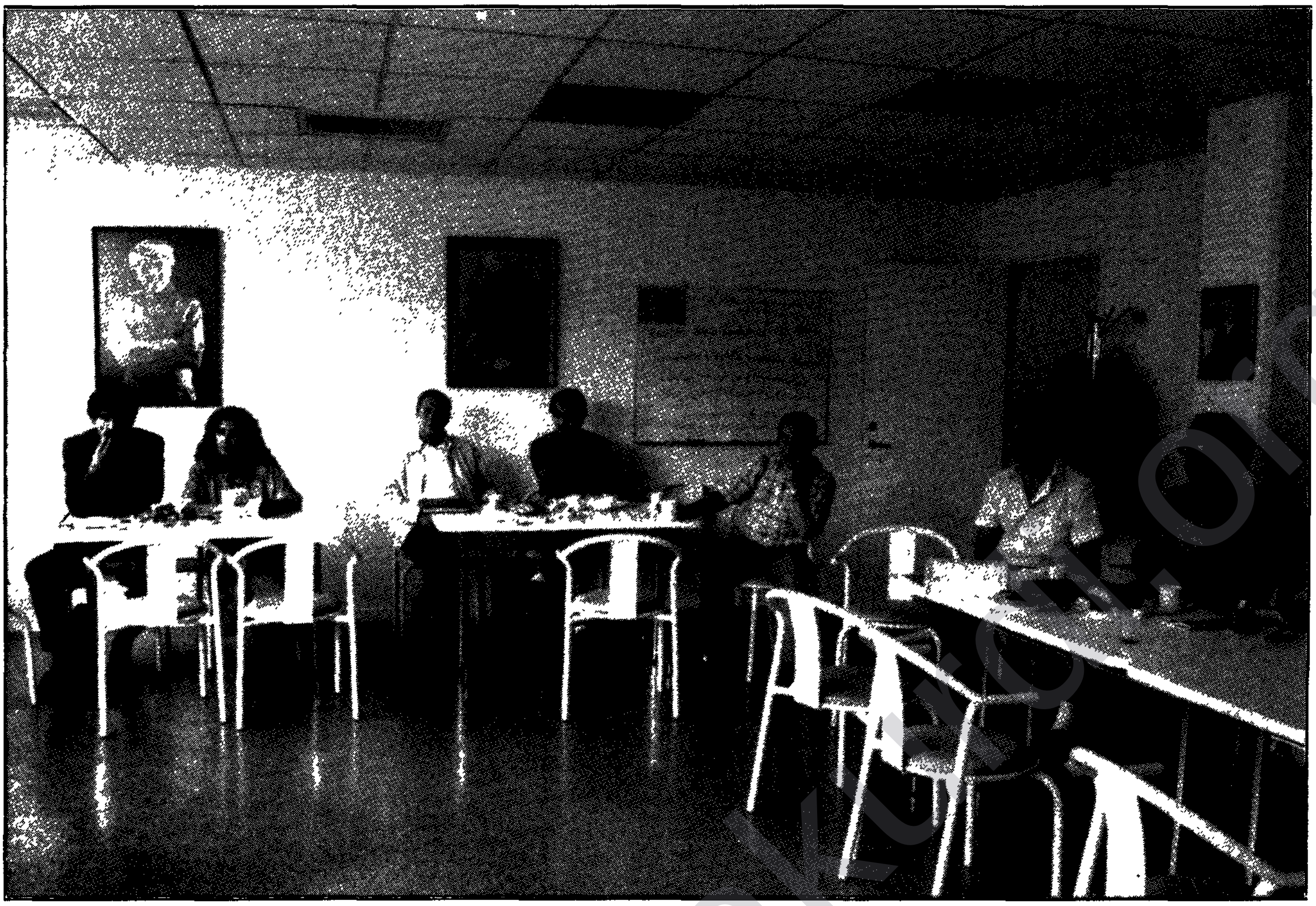

Eşref Okumuş : Dîtinên xwe ez ê di çend xalan de bênim zimên.

- Babeta plankirinê : Mirov hîn ji serê salê ve divê bizanibe, gelo çend hejmarên Berbangê wê derkevin. Gava mirov dizanî wekî numune, di sê me - han carek wê derkeve, li gor wê nivîsên xwe jî dikare tesbît bike.

- Berbang dive enformasyonî be. Li gor wê jî mirov planên xwe çê bike.

- Divê butçeya Berbangê ji aliyê re - daksiyonê ve bê zanîn.

- Wusa xuyaye heta nuha di aliyê plankirinê de di Berbang de tevlîhevî heye.

- Divê li gor babetan rûpelên Berbangê bêne tesbîtkirin. Girêdayî wê li ser kîjan babetê çend rûpel wê derkevin, wê bête zanîn.

- Hejmara dawî ya Berbangê (74) ji min re bû kêfxweşiyek mezin, ji ber ku bi rastî jî ew bi rêk û pêk û xweşik hatiye çêkirin.

- Roportajên di Berbangê de çap bi - bin, divê jiyan di wan de hebe. Wekî numûne hun dikarin rojnamevanekî li Kurdistana bakûr peyda bikin. Bi vî awayî mirov dikare ji destê yekem agahdarî bigre.

- Li ser pirsa soranî / kurmancî. Hevalên bi soranî qisa dikin, divê tercî - hek mezin bidin kurmancî. Ji ber ku gava mirov rewşa her du zaravan dide berçav, rewşa kurmancî li gor a soranî felaket e. Pêwiste em bala xwe zêdetir bidin kurmancî, da em wê ji vê rewşa xerab derînin. Soranî di Berbangê de dibe ku 1 / 3 ji kovarê be.

Abdurrezak Mîrza : Li ser babeta soranî / kurmancî ez jî li gel dîtina Kek Eşref im. Em pêwiste giraniya xwe bidin kurmancî. Li gor dîtina min gava nivîsên kurmancî amade bin, divê Berbang li hêvya soranî ne raweste û derkeve. Bi vî awayî wê nivîsên di kovarêde jî balkêştir bin. Heta ez difikirim, baştir dibe ku brayên me yên bi soranî dinivîsin ji cihê tîpên erebî, tîpên latînî bikar bênin.

Şerefxan Cizîrî : Dîtinên Eşref gotî ABC ya pirsgirekêne. Em ne li ser tiştên giştî, lê li ser rewşa Berbangê divê biaxafin.

Yek ji probleman, pirsa Federasyon û Berbangê ye. Sîstema Federasyonê di Berbangê de jî xwe dide axaftin. Gava Kongre dicive, yekî wekî berpirsiyar dideyne. Dibêje : Tu berpirsiyarê Ber - bangê yî. Ji wir û pê de, wê Berbang heta Kongreya din çawa derkeve, dimêne girêdayî peywendiyên vî hevalî. Gava dan û standinên wî ferehbin başe, lê gava sarbin, hingê Berbang nebaş jî wê derkeve.

Her wusa danîna redaksiyonan jî he - ta îro şaş bûye. Ji ber ku sîstem şaş e. Nuha hevalên redaksiyonê, ez ji we dipirsim - kî astengiyan li ber karê we derdixe ?

Hevalên nivîskar, gava em li cihekî rûdinin, divê em vekirî bin, divê em rastiyê bibêjin. Li gor dan û standinên kurdayetî em bidin û bistênin. Rastiyek heye, gelek nivîskar ji Berbangê re nanivîsin. Sedema ne nivîsandina wan jî heye. Wekî redaksiyon we heta îro ji çend kesan nivîs xwestiye ?

Li gor baweriya min, gava ez li Berbang wekî naverok dinêrim, Berbang baştir nebûye. Lê li gor îmkanên di dest dibe ku baştir derkeve.

Elî Cotkar: Sedemên ku Berbang wekî ku tê xwestin dernakeve, çi ye ?

www.arsivakurd.org

Em divê li ser wan qisa bikin. Berbang, kovara Federasyona komeleyên Kurdistanê ye, lê li ser çalakî yan pirsên Kurdên li Swêdê mirov dikare bi bêje tiştek di Berbangê de tuneye. Her wusa carnan Berbang 60, carnan 80 rûpel derdikeve. Divê hecma rûpelên kovarê diyarbin. Nabe ku ji hev cuda bin. Ez jî bawer dikim, ku pêwiste tevlî heviya heyî divê bi rêyekê çareser bibe.

Mehmûd Lewendî : Em bi amatorî kardikin. Karkerên Federasyonê ne yên Berbangê ne. Tiştên ez dixwazim pêşniyar bikim, ev in :

- Du Berbang derkevin.
- Yek li ser bûyerên Swêdê, çalakiyên Federasyonê û deng û ba'sên Kurdistanê be. 24 rûpel be.
- Yek jî ya kulturî be, dikare di 3 mehan de carek derkeve.

Bûbê : Pirsek heye. Em bibêjin Berbang başe, baş derdikeve - tenê nabe. Divê em hemû dest bidin hev û naveroka Berbangê xurt bikin. Rexna min li ser redaksiyonê jî heye. Nayê wê manê ew tenê nivîsên xwe çap bikin. Redaksiyon divê têkîliyê bi nivîskaran re deyne. Di Berbangê de dive rexne li rêxistinan neyê kirin. Divê nivîsên dîrokî û lêkolînî derkevin.

Abdurrezak Mîrza : Berbang - organa Federasyonê ye. Lê, heta îro naveroka kovarê ne girêdayî vî tiştî bûye. Ez naxwazim bibêjim, ev şaşîtî yên redaksiyonan e. Her tişt jî ne barê redaksiyonê ye. Gelo, komeleyên Federasyonê çend çalakiyên xwe rêdikin Berbangê. Ez ne di wê dîtinê de me, Berbang tenê nivîsên dîrokî û lekolînî weşêne. Ew divê bersiva xwendevanên xwe di her warî de bide : siyasî, çandî, civakî, edebî.

H. Diljen : Berbang rewşa me ya Kurdan a îro diyar dike. Ez her wusa ne di wê baweriyê de me, ku Federasyon astengek di pêşya derxistina Berbangek baştir de ye. Heta îro kê gotiye ez Berbangê baştir dikarim derxim û federasyon bûye asteng. Her wusa divê em rêzek mezin bidin endamên redaksiyona Berbangê, ew kovarê bi fedakariya xwe derdixin. Gava ez li vê hejmara dawî dinerim (74) ez dibêjim, Berbang gelekî baş derdikeve.

N. Kirîv : Ez li ser 2 xalan dixwazim dîtina xwe bidim nîşandan.

- Ez bawer dikim, ku tedbîr neyên girtin Berbang ji wusa baştir nikare derkeve.

- Bi rastî jî, çarçora Berbangê her kesî dilxweş nake. Berbang beşên civatê hemûyan digre dest. Lê, çi çêdibe ? Li ser hejmarekê bala min kişand, bê çend gotinên cuda hatin gotin. Nivîsvanek ji yên Berbangê telefon kir û got : Keko, bi rastî kovar ji vê re tê gotin. Ji wusa baştir jî nabe. Ev hejmara ya herî delal e, ji dema ku Berbang derdikeve.

Bê guman kêfa min hat. Demeke dirêj derbas nebû, nivîskarek din ê Berbangê hate odeya redaksiyonê. Yek car hejmara " bê şaşîtî " nîşan da û got :

- Ma ev jî kovar e. Min heta îro hejmar ji vê xerabtir ne dîtiye.

Vêce wusa - Berbang nikare dilê her kesî xweş bike, ev ne mumkune jî.

- Amatorî jî bi wext û kar ve girêdaye.

Kovar gava ne bi destên rojnamevan û nivîskaran derkeve, ji xwe wê amator be.

Abdurrezak Mîrza : Li ser babeta amatorî û profesyonalî. Gelo, ew hevalên li ser amatorî û profesyonalîyê qisa dikin, wan çi kiriye ?

Xorto : Tiştên heval li vir li ser qisa dikin, di redaksiyonê de em jî li ser diaxafin. Tiştek ji Berbangê tê xwestin ku ne di îmkanên Berbangê de ye. Bi soranî, kurmancî û dimilî be, rûpelên soranî û kurmancî weke hev bin. Di wext de derkeve. Nivîsên wê yên herî delal bin. Lê, gelo ev tişt çend realîstin. Pêşniyara min ev e : Kesê dixwaze alîkariyê bi Berbangê re bike, dikare pêwendiyê bi redaksiyonê re deyne. Dikare nivîsa xwe rêbikê ji redaksiyonê re. Ez vî tiştî ji hevalan dixwazim.

Zubeyr : Rewşa Berbangê her car tê munaqeşe kirin. Ev tiştên têne gotin her car dîsa ev in. Bi baweriya min rewşa Berbangê wê her wusa be. Em hemû dizanin kovarek baş çawa derdikeve. Lê çend imkanên wê hene. Derxistina kovarê bûye karê fedakariyê, ku redaksiyona Berbangê nîşan dide. Gelek spas ji wan hevalan re !

Eşref Okumuş : Ez bi xwe di van salên dawî de ji Berbangê gelek tiştan fêr bûm. Zimanê tê bikar anîn, ez dibînim, ku xweş e, zelal e. Hevalên Berbangê gelek tecrube dane me hemûyan. Gava mirov li nivîsan dinere profesyonalî di wan de tê dîtin. Em divê li rewşa xwe binerin û bêjin : Em minetdarê hevalên redaksiyonê ne. Ew karek hêja dikin. Rewşa Berbang ne wekî berî 3 - 4 salan e. Çend pêşniyarên mi hene, yên ku ez dixwazim bibêjim.

- Berbang divê butçe xwe ya salana bizanibe.

www.arsivakurd.org

- Berbang di forma Kurdistan press de derkeve.

- Bi vî awayî, hun 12 an 16 rûpelan bidin ber xwe. Ji wan 4 rûpel soranî bin. Wusa wê imkan jî zêdetir bibin. Bûyerên giring di weşanek weha de, dikarin zû û bi germî derkevin. Her wusa wê ji bo xwendinê jî sivik be.

- Rûpelên li ser babetan diyar bin. Em bibêjin, wê 4 rûpel li ser bûyer û agahdariyên ji Kurdistanê bin, 2 li ser Swêdê bin, 2 pirsên çandî bin, 2 pir - sên civakî bin û hwd.

Şerefxan Cizîrî : Hevalên di redaksiyonê de cî digrin, em divê rumetê nîşanê xebata wan bikin. Muneqeşe li ser kar û xebata wan, ez nebaş dibî - nim. Her wusa tiştek bala min dikşîne di nav pirsa amatorî û îdeal de, em gelek diçin û tên. Divê em jibîr nekin, Berbang û Federasyon tiştên ji hevdû ne cuda ne. Sîstema Federasyonê tesîra xwe li ser Berbang jî nîşan dide. Em gelek belavin, gava em bibêjin Berbang divê baştir derkeve, divê em dest bidin ê. Em problemên Berbangê bînin Kongreya Federasyonê li ser qisa bikin. Axaftin li ser rojnameyek wekî Aftonbladet (rojnameyek Swedî) û Berbang, ez şaş dibînim. Ew du tiştên ji hevdû cihê ne.

Bûbê : Em dibêjin Berbang ji her kesî re vekirî ye. Lê nivîsên ji Berbangê re tên têne sansurkirin. Hevalên ku dikarin tenê bi hevdu re karbikin, bûne redaksiyon. Ji bo çi nivîs nayên Berbangê, divê em bipirsin. Wan, ji kê nivîs xwestiye ?

S. Rêving : Li gora min, pirs pirsa istîkrar a redaksiyonê ye. Di vê babetê de ez dixwazim du pêşniyaran bikim.

- Gava redaksiyon hate danîn, dema karê wan 3 sal be. Pirsa redaksiyonê ne girêdayî Kongreya Federasyonê be.

- Yan jî qet redaksiyon neyê danîn.

Du xalên din jî ez dixwazim bênim zimên.

- Li ser naveroka Berbangê. Mirov nikare dilê her kesî xweş bike. Kesên rexne li naveroka Berbangê dikin, neheqin, nizanin çi rexne tênin. Naveroka Berbangê başe.

- Li ser zimanê Berbangê. Divê zê - detir kar bê kirin.

Ez pêşniyara Eşref, ji bo kêmkirina soranî jî ne reel dibînim.

Loran Cengîn : Ev du sal in, ez di redaksiyona Berbangê de cî digrim. Heta nuha min nedîtiye, ku sansur li ser nivîsekê hatibe kirin. Lê, prensîpek heye. Gava rexneyek tê nivîsandin, na - yê wê manê, bersiva wê, şexsê rexne nivîsandibe bigre dest. Divê bersiva rexneyê bête dan. Di pirsa soranî û kurmancî de, wekî redaksiyon me biryarek giring girt. Ji nuha pê de, gava Berbang pêwiste derkeve, çend rûpel ji kî zaravî amade bin, wê hewqas derkeve. Li ser pirsa agahdariyên ji destê yekem jî, çend xewlên giring hatin kirin. We - kî numûne - di pirsa Başûrê Kurdistanê de, me hevpeyvin bi berpirsiyarên tev - gerên siyasî re kirin û ew di Berbangê de hatin weşandin. Her wusa gelek ni - vîsên fereh hatin çapkirin. Berbangek bi 90 rûpelan li ser vê babetê derket. Daxwaza min ji hevalan ev e, ku ew bi xwe bi berpirsiyariyê rabin û nivîsan ji Berbang re rêbikin.

Dîlan Dersim : Burokratî di Fe - derasyonê de heye. Ew tesîra xwe li Berbang jî dike. Ez pêşniyariyek wusa dikim. Berbang bibe 15 rojî. Agahdariyên germ ji Kurdistanê û Swêdê, tê de cî bigrin. Di 4 mehan carekê jî kovarek edebî bête weşandin.

Mehemed Uzun : Mirov bikare çarçora Berbangê ji hevdu veqetîne wê baş be. Yek bikare beşên agahdariyên ji Kurdistanê û çalakiyên Federasyonê, her wusa tiştên sivik veqetîne, wê problem zelal bibe.

- Rojnameyek 15 rojî yan hefteyî derkeve. 7 - 8 kes tê de profesyonal kar bikin.

- Di 3 - 4 mehan de carek kovarek edebî, hunerî û kulturî derbikeve.

Seyran : Peşniyarên gelek baş di civîna me de derketin. Lê, pirs çareserkirina wan di pratîkê de ye. Sîstema xebata federasyonê divê bê guhartin. Divê mirov giringiyek mezin bide Berbangê.

Abdurrezak Mîrza : Ez pêşni - yar dikim, ku redaksiyon li ser babetên hatin axaftin konferansekê pêk bênê.

Amed Tîgrîs : Piştî vê civînê em ê bi Komîta Karger û Komîta Giştî ya Federasyonê re civînekî bidar bi - xin. Paşî jî daxwaza me civînek fereh bi hemû xebatkarên Berbangê re ye, yên ku heta îro tê de xebitîne. Ev du salan li ser hev ez di redaksiyonê de me, çend asteng di pêşya me de hene. Sîstema Federasyonê burokrat e, kesî ji wan heta îro ji me re li ser çalakiyên xwe tu nivîs nenivîsandiye. Vêca wê Berbang çawa çalakiyên Federasyonê bêne zimên. Endamên redaksiyonê bi xwe çalakiyên hati kirin, nivîsandine.

Li ser pirsa butçeyê. Em nizanin butçeya Berbangê çi ye. Lê, ez dikarim ji we re bibêjim, ku ji bo endamên redaksiyonê tu pere nehatine herc kirin. Em gelek spasî we hemûyan dikin, ji bo beşdarî û pêşniyarên we !

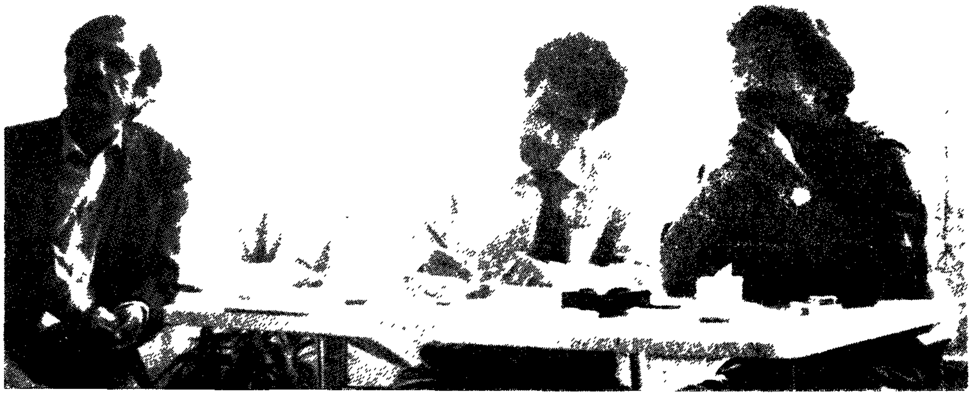

www.arsivakurdi.org

XELATA BERBANGÊ -91

Wek ku xwendevanên me pê dizanin, par Berbangê ji bo çîrok û helbestên kurdî pêşbirikek (musabeqeyek) çêkiribû. Ji bo berhemên hilbijartî cara yekem xelata Berbangê hat belav kirin.

Li ser pêşnîyariya Komîta Kargêra Federasyonê, redaksiyona Berbangê ji bo îsal jî, bîryara pêşbirika Berbangê ya- 91 girt. Ji niha ve hem li der û hem jî li welêt nivîskar û helbestvanên Kurd dikarin xwe ji pêşbirika îsalî re jî amade bikin. Em, ew şertên pêşbirka parî li jêr dinivîsin. Lê piştî avakirina komîteya pêşbirikê, dikare hinek ji wan şertan bên guhartin. Heger guhartinekê weha çêbibe, em dê di hejmarên pêş de wan dîyar bikin. Nivîskar û helbestvan, divê heta 15'ê meha 1'ya 1992-an berhemên xwe ji Berbangê re birê bikin. Ji bo şandin û qebûlkirinê tarîxa postê derbas dibe.

Em benda berhemên we yên hêja û giranbiha ne!

Mercên beşdarbûnê:

1- Endamên jûriyê nikarin beşdarê pêşbirikê bibin.

2- Berhemên beşdar divê li tû derî nehatibin weşandin.

3- Helbestvan an nivîskar divê di bin berhema xwe de, navê xwe yî rastîn nenivîse, li şûnê divê NASNAVEK binivîse. Ji bo nimûne: Di şûna Îsmaîl Beşikçi de, divê nasnavek wek "Rûspî" bête nivîsandin. Navê rastî bi tevê navnîşana nivîskar di zerfeke devgirtî de û li ser zerfê bi tenê NASNAV nivîsandî be. Ev zerfa devgirtî û berhema nivîskar di nav zerfeke din de, divê li ser navnîşana jêrîn bête şandin.

Navnîşana şandinê:

Xelata Berbangê

Box 490 90
100 28 Stockholm -Sweden

4- Berhem li xwedî nayên vegerandin.

5- Berhemên şandî, divê bi daqtîlo an jî bi destxeteke wusa be, ku herkes di xwendina wê de bikaribe têbighê. Berhemên şandî yên ku neyête xwendin, beşdarê pêşbirikê nabin.

6- Çîrok, divê ji 30 rûpelên daqtîloyê (A4) zêdetir nebin.

7- Herkes dikare hem ji bo beşê çîrok û hem jî ji bo beşê helbestan berhemên xwe bişîne.

RADYOYA KURDÎ

Radyoya Komela Kurd Li Spånga'yê
Her Şemî, saet 14.00-1600
li ser pêla FM.....91,1 Mhz

Ger hun dixwazin guhdarîya muzîk, musabeqe(pêşbirke), deng û basên navçeyî, aktîvîtêtên kurdên li Swêdê, hevpeyivîn û gelek babetên din bibihîzin wê gavê her rojên Şemîyan guhdarîya radyoya Kurdî bikin.

Her weha çi pêşniyar, daxwaz û rexneyên we hebin, hun dikarin li ser navê Komelê ji berpirsîyarên Radyoya Kurdî; **Hîwa Zendî** û **Barzan Şasiwar** re binivîsin an jî telefon bikin

Armanca Fonda Kurdistan a ji bo penaberan ew e, ku

Kurd li Kurdan xwedî derkevin.

Hevpeyvîn li gel Serokê Fondê, Kek Wehab

Kek Wehab, tu dikare li ser damezrandina Fonda Piştgirî ji bo Penaberên Kurdistan, hinek agahdariyan bidê me?

Wekî Eniya Kurdistana Iraqê, raman a damezrandina Fondek wusa ji zû ve di mêjiyê me de hebû. Ew jî girêdayî bi taybetî rewşa trajîk a ku li Kurdistana Iraqê pêk hatî bû. Bi hezarên gundan, bi sedên bajaran hatibûn hilweşandin. Rejîma şowenîst a Bexda di sala 1988 - an de terorek fereh hemberê Neteweyê me bikar anîbû. Êrîşên fereh ên kîmyewî li Helepçeyê, Germiyan û Behdînanê hatin kirin. Bi sedên hezaran hemwelatiyên me di welatê xwe de ketin rêyên penaberiyê. Vê trajediyek mezin a mirovî di welatê me de peyda kir. Rewşa wan a jiyanê gelek gelek xerab bû. Van bûyeran em hemû bi berpirsiyariyek giran ve anîn berçav. Diva bû Kurd xwedî Kurd derkeve. Ji bo vê yekê jî sazkirina Fondek wusa bû bû giringî.

Li Kurdistanê jî her wusa Asosiasyon a Penaberên Kurdistan (KRA) ji bo pêwendiya dunê û penaberên Kurd bi hevdû re deyne hatibû damezrandin. Serokatiya Eniya Kurdistanê ji hemû komîteyên xwe li derveyî welêt xwest, ku bi tevayiya xwişk û brayên ên Kurd re Fondên alîkariyê damezrênin. Bi vî awayî destê alîkariyê dirêjî hemwelatiyên xwe bikin, ên ku di welatê xwe de "penaberin". Divê her wusa neyê jibîrkirin, ku ew zêdeyî 150 000 kesên bûne penaber di heşt mehên 1988 - an de, tenê jî nebûn. Derveyî wan ji hîn sala 1975 - an û paşî jî bi derxistina hemwelatiyên me yên Fêlî

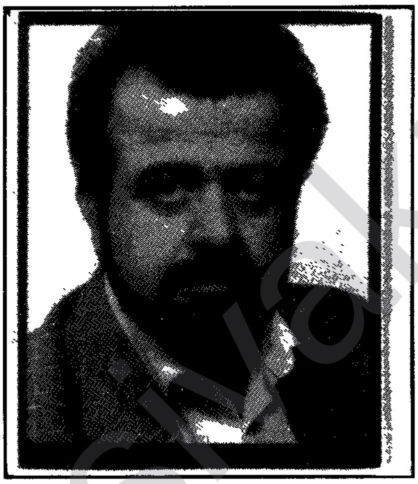

ji erd û malên xwe, hejmarek zêdetirî 200 000 penaberan li Kurdistana Îranê û li Îranê bi xwe hebûn. Bi trajediya dawî ev hejmar digihişt nêzîkî 400 000 an. Di wê demê de, li Swêd Komîte ji bo penaberên Helepçe hate danîn. Her wusa çend komîteyên din jî ji alî Eniya Kurdistana Iraqê ve hatin damezrandin û ew an bi dezgehên Swêdî re, wekî Räda Barnen (Parastina Zarokan), Röda Korset (Xaça Sor) û SIDA, dêr û hwd re ketin pêwendiyê.

Dawî, wekî me berê jî nîşan da li ser xwestina Serokatiya Eniya Kurdistan hemû hewlên tên kirin ji bo alîkariya penaberên Kurd li derveyî welêt di dezgehên yekgirtî de bigihin hev, li Swêdê de jî me xist jiyanê. Ji ber ku, gelek rêxistin û komelayên Kurd û Kurdistanî, her wusa hejmarek zêde ji xwişk û brayên Kurd, bi berpirsiyariya xwe ya niştimanperwerî destê alîkariyê ji bo penaberên Kurd dirêj kiribûn. Ew an komek pere yê baş, cil û ber û derman gihandin Kampên penaberan, her wusa ew ziyaret jî dikirin. Li vî karî me wekî Eniya Kurdistana Iraqê bi rêz û ihtiram meyze kir. Li vir careke din, em spasiyên xwe yên germ pêşkeşî wan dikin.

Eniya Kurdistana Iraqê, careke din di meha gulan a 1990 - î de pêwendî bi zêdeyên rêxistin û komelayên Kurd û Kurdistanî re danî, ji bo damezrandina Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistanê. Paşî 10 mehan hevdîtin, lihevkirin li ser program, civîn û pêwendiyan Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistanê, di dema êrîşên rejîma şowenîst a Bexdayê hemberê raperîna pîroz a dîrokî ya Neteweyê me li Kurdistana Iraqê di meha adarê de, hate danîn. Dest bi çalakiyên xwe jî yekser kir.

Kek Wehab, di nav Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistan de, gelo çend rêxistin û komelayên Kurd û Kurdistanî, her wusa yên biyanî beşdarî kirin e?

Di nav Fondê de 27 rêxistinên Kurd û Kurdistanî, Iraqî û Swêdî beşdarî kirin e û tên temsîl kirin.

Baş e, serpereştiya Fonde girêdayê tenê Eniya Kurdistana Iraqê ye, yan hevbeş e ?

Belê. Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistanê, di civîna xwe ya giştî ya duwem de di meha adarê de, hilbejartina Komîta birêvebir a Fondê kir. Dervî Eniya Kurdistana Iraqê, ji wan 27 aliyên amade, 7 alî yên ku ji van hêzan pêk tên, bûn endamên Komîta birêvebir a Fondê.

Swêdiyên dostên Penaberên Kurd, TEVGER, Federasyona Komeleyên Kurdistanê, Partiya Demokrat a Kurdistan (PDK-T), Komîta Hevkarî ya hêzên siyasî yên Kurd û Kurdistanî, Komelaya Bijişkan, Komeleya Hukuknasan.

Kek Wehab, tu dikarî hinek agahdarî bidê me, gelo Fondê heta nuha çi çalakî pêk anîn e ?

Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistanê, her çend di demek e kurt de hatiye damezrandin jî, di navbera 3 - mehên xwe yên destpêkê de 1 481 096 kr. û 20 öre perên swêdî berhev kirin. Ew an jî, hîn di xwepêşandanên li ber sefaretxana DYA pêkhatin, destpê bû

www.arsivakurd.org

bên komkirin. Her wusa di tevayiya Swêdê de û bi taybetî li Stockholmê çalakiyên xurt hatin bidarxistin. Li bajarên din jî, bi taybetî bi alîkariya Federasyona Komeleyên Kurdistanê, rêxistinên Kurd û Kurdistanî û xwişk û brayên Kurd ve karek fereh hate bidarxistin. Gelek pere û cil hatin komkirin.

Ji cilên hatin komkirin, nêzîkî 40 - tonan hate teslîmkirinê Xaça Sor a Swêdî, yên ku hatin rêkirinî Kurdistanê. Di van karan de jî, her mirovên Kurd gava alîkarî pêwîst bû, dest da me. Kar û barê Fondê, kire karek giştî ya Kurdayetî, yê ku cihê rûmet, rêz û spasiyê ye.

50 000 pusulayên komkirina peran hatin çepkirin û li tevayiya Swêdê bi ferehî hatin belavkirin.

Gelek gencên Kurd û dostên me yên Swêdî bi qumberan li gelek bajarên Swêdê nêzîkî 45 000 kr. pere berhevkirin. Ew an jî li navendiya Federasyonê li Stockholmê hatin komkirin.

Ji bo ku herin Kurdistanê, derman û aletên TIB'î ji penaberan re bikirin û alîkariya TIB'î nîşanî wan bikin, her wusa lêkolînê bikin ji bo pêkanîna projeyek TIB'î li welêt, ku Fond di wir de perên komkirî bide bikaranîn - Komela Doktorên Kurd li Swêdê daxwaza 100 000 kr. ji Fondê kir. Ji bo organîkirina van karan, Fondê jî erêkirina vê daxwaza kir û 100 000 kr. pêşkeşî Komela doktoran kir. Du grubên doktoran çûn Kurdistanê û encamên karên xwe di semînerek de gihandin raya giştî ya Kurd li Swêdê. Her wusa raporên karê xwe jî pêşkêşî Fondê kirin.

Nuha jî di navbera Fondê, Räda Barnen, Xaça Sor û SIDA de, ji bo pêkanîna projeyek fereh û dirêj li Kurdistanê hevdîtin berdewam dibin. Eger di navbera me de wekhevî li ser projeyek hêja de derkeve, wê imkaniyetên me jî bibin yek li ser vê babetê.

Di rojnameyên Swêdî de, biryara Fondê heye ku numer a Postkontoya Fondê li gel spasiyan ji kesên alîkarî gihandine Fondê re bên çapkirin.

Her wusa nameyên spasî, rapora çalakî û meqbûzên peran ên ketine destên me, ji hemû kesên navnîşana xwe diyar kiribin re wên bên rêkirin.

Kek Wehab, heta îro ji pereyên kom kirî, we tu xerc li Swêdê jî kirin e ?

Heta îro perên ku hatine komkirin, qet li çalakiyên li Swêdê hatine kirin, nehatine xerckirin. Her çend di programa Fondê de nivîsandiye, ku dibe ji alîkariya hatî berhevkirin % 10 li çalakiyên Fondê bên xerckirin jî, heta nuha çalakiyên bûn e, bi alîkariya rêxistinên endamên Fondê û xwişk û brayên Kurd ve hatine birêvebirin.

Ev tiştê nexweş û cihê daxayek girane, ku nêzîkî 45 000 kr. ên ku bi qumberan hatibûne komkirin, wekî me berê jî gotî li navendiya Federasyonê hatibûne danîn. Di şeva 26-ê li ser 27-ê gulanê, di navbera saet 23.30 - 01.30 de, di şeva Gala ya Swêdî ji bo Kurdistanê bi xwe de, dizî li loqala Federasyonê bûye û ew pere li gel protokolên wan û çend tiştên giranbiha malê Federasyonê hatine dizîn. Derî yê Federasyonê û qaseya pere tê de bûne hatiye şkandin. Di wê demê de ez li Kurdistanê bûm, gava ez vegeriyam bi vê nûçeya reş agahdar bûm. Di civîna Fondê de ev pirs hate rojevê. Nunerê Federasyonê agahdariyên van tiştan da zanîn a Komîta birêvebir a Fondê. Her wusa ji alî Federasyonê ve agahdariya vî karê bêbext li bal polîs jî hatiye kirin. Heta nuha tehqîqat li ser dom dikin. Sigorteya Federasyonê jî, ji vî tiştî agahdare û dibe beşek ji peran bide.

Başe, hun hatin a Fondê çawa dibînin, wê çi çalakî bên kirin ?

Girêdayê vê pirsê, ez dixwazim diyar bikim ku, em berdewamin alîkariyê ji bo penaberên Kurdistanê ji hemû xwişk û brayên xwe yên Kurd dixwazin. Wek tê zanîn heta nuha 800 000 Kurd ji Kurdistana Iraqê, ji mal û cihên xwe dûr in, derbeder in. Bi taybetî jî rûniştvanên bajarê Kerkukê. Her wusa tiştê tirsê li ba me ev e, ku zivistan tê û rewşa jiyana van 800 000 hemwelatiyên me dikeve bin xeterek mezin.

Agahdariyên ji Eniya Kurdistana Iraqê ve ketine destên me, nîşan didin, ku di demek nêzîk de, rewşa wan neye çareserkirin, trajediyek din a mezin wê bê jiyandin. Ya ku ji trajediya adarê wê ne biçuktir be.

Berpirsiyariya me hemûyan, ev e ku li ser rewşa tarî ya hemwelatiyên xwe em şiyar bin. Fonda piştgirî ji bo penaberên Kurdistan, her wusa dezgehek bi naveroka Kurdistanî ye. Armanca me ew e, ku kengî li kî beşê Kurdistanê alîkarî pêwistbe, em destê xwe bigihîjin wan.

Kek Wehab, em spas dikin, ji bo agahdariyên te dayî xwendevanên me, li ser Fonda Piştgirî ji bo penaberên Kurdistanê.

Li ser navê Komîta birêvebir a Fondê em gelek spasiyên xwe diyarî Berbangê dikin. Ji bo îmkana we dayî me, carek din, spas !

Destê alîkariyê bigihîn penaberên Kurdistanê

Fonda Piştgirî ji bo Penaberên Kurdistanê
Postkonto : 46 81 70 - 6

Spas ji bo alîkariya, ku we gihandiye me ...

www.arsivakurd.org

Ji bo zimanê kurdî di dibistanên swêdê de

PROGRAMA SALANE

Di sala 1987-an de, li Stockholmê mamosteyên zimanê kurdî wezîfe dan Amet Tîgrîs û Ahmet Cantekîn ku programa salane pêşkêşî wan bikin. Yên li bajarê Uppsalayê jî salek paşê wezîfe dan Hayder Diljen û Bareş Battê ku li ser wê planê bixebitin û hinek jî dewlementir bikin. Li herdu bajaran jî mamostan li ser van pêşnameyên programê gotûbêj kirin û formên dawî dan xebatên programê. Ji wê rojê şûn ve mamosteyên kurdî, li Swêdê li gor wan programên han perwerde û hînkirina zimanê kurdî di dibistanên Swêdê de didomînin. Gelek mamoste û kesên din jî me tika kirin, ku em programa salane di Berbangê de binivîsin û belav bikin. Mamoste Amed Tîgrîs carek din li ser herdu programan xebitî û kêmasyên ku di van salên dawî de, di pratîkê de derketibûn jî girt berçavan û ji nû ve, vê programa han a dawî amade kir. Em da xwaza wan hevalan bicih tînin û li jêr programê pêşkêşî xwendevanan dikin.

Pêngava nizim
(sinif: 1,2,3)

sinif:1

1.Peyîvîn:
a- Dibistan çi ye, em çima diçin dibistanê?
b- Navên tiştên dibistanê; pênûs, pirtûk, defter, rastkêş, cawbir, boyax, mase, kursî, dolab ûhwd.
c- Hevaltî, rabûn û rûniştin.
ç- Malbat; dê, bav, xwişk, bira, kal û pîr...
d- Welat û danûstandin
e- Demsal; payîz, zivistan, bihar û havîn
ê- Xwarin û vexwarin.
f- Mêwe û hêşînayî
g- Demên xwarinê; taştê, firavîn, şîv, paşîv...
h- Demên royê; beyanî (sibeh), nîvro, êvar, şev, berbang û hwd.
i- Royên taybetî; Newroz, şev, şîn û şahî...
î- Peyvên bingehî; biçûk, mezin, nav, kêlek, jêr, jor, li bin, li ser ûhwd..
j- Heywan
k- Spor

2. Hînkirina xwendin û nivîsandina kurdî:
a- Di bingehê xwe de, di sinifa yekem de xwendin û nivîsandina kurdî nayê hînkirin. Heta zarok bi swêdî hînî xwendin û nivîsandina swêdî bibin, paşê dest bi ya kurdî tê kirin. Lê, ew zarokên ku di sinifa yekem de, bi swêdî dizanin, mamoste dikare di sinifa yekem de ew hînî xwendin û nivîsandina kurdî bike. Rewş li gor zarokan tê guhartin.

3. Lîstik:
a- Lîstikên kurdî.
b- Lîstikên swêdî û yên welatên din.

4. Çîrok:
a- Çîrokên kurdî.
b- Çîrokên swêdî û welatên din.

5. Wêne:
a- Wêneyên çîrokan.
b- Wêneyên serbest.
c- Wêneyên jêkirin û zeliqandinê...

6. Reng:
a- Navên rengan.
b- Rengên kurdî (rengên alaya Kurd).
c- Rengê mêweyan
ç- Çêkirina alaya kurdan.

7. Paqijî, rabûn û rûniştin:
a- Paqijiya serê sibehê, nîvro û êvarê
b- Paqijiya kincên xwe.
c- Paqijgirtina tiştên xwe û yên mal û dibistanê.

8. Trafîk:
a- Girîngiya trafîkê.
b- Lambeyên trafîkê û naskirina wan.
c- Bi karanîna materyalên trafîkê.

9. Dem:
a- Navên rojan.
b- Roj û şev.
b- Hefte û meh.
c- Sal û demsal
ç- Saet.

10. Matematîk:
a- Hejmartin (ji yekê heta sedî)
b- Komkirin û ji hevdu derxistin heta sedî.

Sinif: 2

1. Destpêka alfabeya kurdî:
a- Tîpên ku di kurdî û swêdî de wek hev in.
b- Tîpên ji hev cihê.
ç- Alfabeya kurdî.
c- Xwendin û nivîsandina kurdî.
d- Xwendina nivîsar û helbestên kurt

2.Dem:
a- Navên rojan.
b- Hefte û meh.
c- Sal û demsal
ç- Dîrok û hînkirina saetê.
d- Alî; roava, rohilat, bakur û başûr...
e- Sersal û sersala Kurdan Newroz.

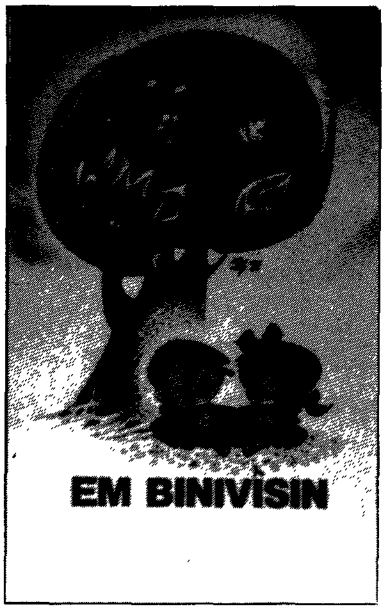

3. Trafîk:
a- Li ser trafîkê peyîvîn
b- Nîşandana alet û materyalên trafîkê.
c- Bikaranîn û fêda refleksê.
ç- Girîngiya refleksê.

www.arsivakurdi.org

4. Paqijî, rabûn û rûniştin:
a- Ji sinifa yekem hinek bêtir û fireh-tir.

5. Peyîvîn:
a- Wek sinifa yekem.
b- Rojên taybetî: Newroz, dawet û şevên çandî ûhwd.
c- Xwarin û vexwarin.
ç- Mêwe û hêşînayî
d- Navên demên xwarinê; taştê, firavîn, şîv, paşîv...
e- Navên demên royê; beyabî (sibeh), nîvro, êvar, şev, berbang û hwd.

6. Kultur:
a- Kultura Kurdan
b- Kultura Swêdiyan.
c- Kultura bîyaniyên din.
ç- Cudabûn û wekheviya kulturên cuda cuda...

7. Demsal:
a- Hînkirina demsalan.
b- Bûyer û guhartinên ku di payîz, zivistan, bihar û havînan de pêk tên.

8. Navên rengan:
a- Rengên bingehîn û yên din.
b- Rengên kurdî.

9. Heywan
a- Heywanên kedî.
b- Heywanên kovî.

10. Navên tiştên mutfaxê:

11.Matematîk:
a- Jimartin.
b- Komkirin, jihevderxistin û lihevxistina wan.

12. Wêne:
a- Wek sinifa yekem û hinek jî bêtir.

Sinif: 3

1. Xwendin û nivîsandin:
a- Xwendina pirtûkên dersê
b- Xwendina çîrokan.
c- Xwendina kovar û rojnameyên hêsan
ç- Alfabeya kurdî
e- Rastnivîsandin (mamoste dixwîne û şagirt dinivîsin û paşê bi hevdu re çewtî û şaşiyan rast dikin.)

2. Hînkirina navên meh û demsalan:

3. Matematîk:
a- Komkirin, jihevdu dexistin û lihevduxistin (1-000)

4. Termometre û hewa:
a- Xwendina termometreyê
b- Babetên termometreyan
c- Sar û germ.

5. Organên me:
a- Naskirina laşê mirov
b- Pênc hîsên me.
c- Naskirina organên hundir
ç- Naskirina hinek nexweşiyan. (serma girtin, sorik, mîrkutok....)
d- Doktor, hemşîre û tenduristî.

6. Gerdûn (asîman):
a- Gerdûn.
b- Dinya me.
c- Li ser nexşe dîtina Swêd û Kurdistanê.
ç- Ro, hîv û stêrk
d- Ba, ewr, berf, baran, zîpik, xwusî, mij, avî...
e- Dûrbîn, raket û peyke (satelît)
ê - Pisûle.
f- Aliyên cografî

7. Kultur:
a- Kultura Kurdan
b- Kultura Swêdiyan.
c- Kultura bîyaniyên din.
ç- Cudabûn û wekheviya kulturên cuda cuda...

8. Heywan:
a- Haywanên kedî.
b- Heywanên kovî.
c- Heywanên avê.
ç- Heywanên bejî.
d- Çûk û balinde.
e- Fêdeyên heywanan çi ne.
ê- Heskirina heywanan.

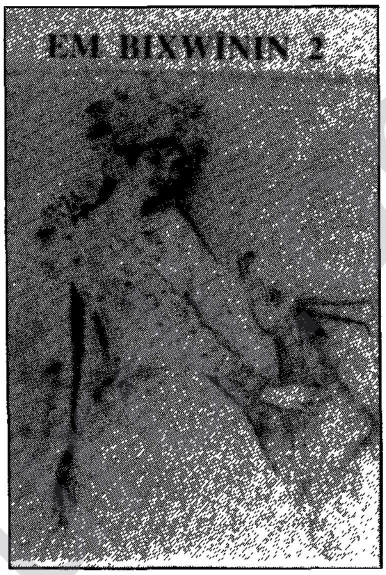

Pêngava navîn
(sinif:4, 5, 6)

1. Xwendin û nivîsandin:

a- Qaîdeyên rêzimanê yên bingehî.
b- Nivîsina nivîsarên kurt.
c- Rastxwendin û guhdarîkirina nivîsaran.
ç- Fêrkirina nîşandekan (., :, !, ?, -, ")
d- Xwendin û jiberkirina helbestan.
e- Bikaranîna ferheng û ansîklopediyan
ê- Li kasetên teyb û videoyan temaşe û guhdarîkirina xwendina nivîsar û helbestan...

2. Hîsên me.
3. Navên organên laşê me:
a- Yên hundir û yên der.
b- Li ser skeletê û materyalan dîtina organan.

4. Tevgera dinê (ro û şev)
5. Hinek bûyerên tabîetê; baran, berf zîpik, mij, ba, babelîsk, hewa...

6. Bikaranîna nexşe:
a- Cihê Kurdistanê
b- Cîranên Kurdistanê
c- Welatên dagîrker ên Kurdistanê.
ç- Bajarên Kurdistanê yên mezin û dîrokî.

www.arsivakurd.org

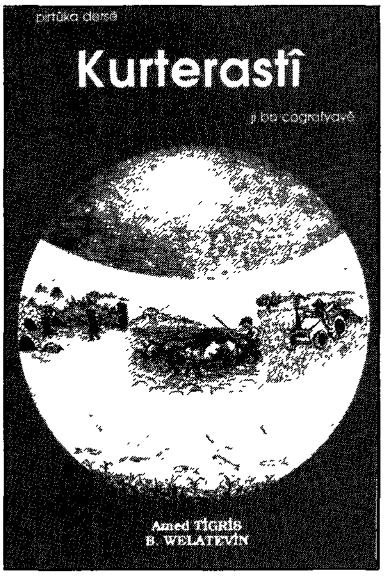

d- Çiya, çem û golên Kurdistanê.
e- Swêd û cîranên xwe.

7. Malbat û edetên Kurdan:
a- Rêzgirtina dê, bav û mezinan.
c- Mêvanperwerî, alîkarî û piştgirî
ç- ola Kurdan.

8. Newroz û rojên dînî:
a- Çîroka Newrozê
b- Cejnên Ramazan û Qurbanê
c- Kurdên Êzîdî û edetên wan.

9. Bi kurtî dîroka Kurdistanê.
a- Dema kevin.
b- Dema nû.

10. Matematîk:
a- Fêrkirina terîmên matematîkê.
b- Komkirin, jihevdu derxistin, lihevdu xistin û parkirin.

11. Navên mêwe û hêşînayiyan

12. Navên kincan.
a- Yên jinan.
b- Yên mêran

13. Navên tiştên dersxanê

14. navên tiştên malê:
a- Navên tiştên odeya rûniştinê
b- Navên tiştên odeya raketinê
c- Navên tiştên mutfaxê....

15. Lîstikên me:
a- Yên li hundir
b- Yên li der.

Pêngava bilind
(Sinif: 7.8.9)

1. Xwendin û nivîsandin:
a- Xwendina çîrok û romanan.
b- Xwendin û jiberkirina helbestan.
c- Mesele û metelokên kurdî.
ç- Naskirina kovar û rojnameyên kurdî.
d- Nivîsandina name û pîroznameyan.
e- Nivîsandina ger û bîranînan.
ê- Wergêrandina nivîsarên kurt.
f- Fêrbûna raporgirtinê.

2. Wêjeya Kurdî:
a- Wêjeya (edebîyata) klasîk.
b- Wêjeya nûjen (modern).

3. Rêzimana kurdî:
a- Zimanên Hînd-Ewropî
b- Nav.
c- Cînav.
ç- Rengdêr.
d- Lêker.
e- Daçek.
ê- Hoker.
f- Baneşan.
g- Yekhejmar û pirhejmarî.
h- Peyvên hevmane û bervajî.
i- Nêr û mê
î- Analîza nivîsaran.
j- Zarava û devokên Kurdî.
k- Zimanê kurdî yê nivîsê.

4.Cografya Kurdistanê:
a-Qad û nifûsa Kurdistanê; bi tevayî û perçe perçe.
b- Cîran û tixûbên Kurdistanê.
c- Çiya , gol û çemên (rûbarên) Kurdistanê.
ç- Klîmata (hewa) Kurdistanê.
d- Bajarên mezin, cihên turîstîk û dîrokî.
e- Li Kurdistanê hebûnên ser û binerdê
ê- Xwedîkirina heywan û hatinên wan.

5. Dîroka Kurdistanê:
a- Berî Zayînî (Berî Îsa) Mezopotamya.
b- Dema Xirîstiyaniyê
c- Dema Îslamê
ç- Hatina Tirkan û dema Osmanî.
d- Dema Şerê Cîhanê yê Yekemîn û Duyemîn û serîhildanên Kurdan.
e- Niha.
ê- Perçebûna Kurdistanê.
ê - Kurdên li derê Kurdistanê.

6. Ola Kurdan:
a- Zerdeşt û Zerdeşû (Êzîdî)
b- Kurdên Xirîstiyan.
c- Kurdên Îslam.
ç- Mezhebên Îslamî

7. Kultur:
a- Kultura Kurdan (di vê pêngavê de bi firehî tê behskirin)
b- Kultura Swêdiyan.
c- Kultura bîyaniyên din.
ç- Cudabûn û wekheviya kulturên cuda cuda...

8. Sîstem û dagerînên polîtîk:
a- Eşîrtî.

b- Padîşahî.
c- Demokrasî.
ç- Dîktatorî
d- Kolonî ûhwd..
ç- Sîstema Swêdê.

9. Jîyana bîyaniyan li Swêdê:
a- Jîyana Kurdan li Swêdê.
b- Jîyana civatên bîyanî yên din.

<u>Nîşe:</u>

Li lîseyan jî li gor sewiya xwendekaran babetên pêngava bilind û navîn bi kartên. Lê, carnan weha dibe ku ew zarokên ku ji Kurdistanê nû tên an bi kurdî nizanin, an jî bi kurdî nikarin bixwînin û binivîsin. Wê demê programa sinifa yekem an jî ya pêngava nizim divê mirov bikar bîne.

www.arsivakurd.org

"ÇEK ZORÊ Û ZOR JÎ BAZARIYÊ TÎNE"

Endamê redaksiyona me Cemşîd Heyderî di 2ê Tîrmehê de çûbû Dîyarbekirê û li wir ji bo Berbangê, bi serokê kevin ê belediya Dîyarbekirê Mehdî Zana re hevpeyvînek çêkiribû. Em vê hevpeyvînê li jêr ji we xwendevanên xwe re pêşkêş dikin.

Cemşîd Heyderî: Berêz Zana, wek tê zanîn tu 11 sal di girtîgehên Tirkan de mayî. Gelo jîyana girtîgehê çi tecrûbe pêşberî te kir, mirov ji wan tecrûbeyan çawan dikare îstîfade bibîne, tu dikarî ji kerema xwe, di vî warî de dîtinên xwe ji xwendevanên Berbangê re pêşkêş bikî?

Mehdî Zana: Îstîfade ev e; naskirina dijmin û cidîyeta meseleyê bi xortan da naskirin. Ev yek, yê diduyan jî hîmbûna şer. Berxwedan, kar û zerara wî. Û tesîra wî li ser miletê çi ye. Ev nîşan da. Quwet da me hemû hevalan. Bêtir bi mesela welatî ve girêda. Berxwedana li hember dijmin, hîmbûn û eşqa şer, çawa ye û serketina ku di şertên bindestî de çawa distîne wê nîşan da. Hewqas zilm û tehdayî çêbûn, hevalan bi canê xwe di nav çek û dîwarên wan û lingên wan de ber xwedan. Vê cesaret da însanan. Ev jî xurtayiya gelê Kurd nîşan dida. Ev ji me re bû qezenceke mezin. Ew gav û dengê ku ji wir derket, ji şoreşa gelê Kurdê Tirkiyê re feyde anî.

Cemşîd Heyderî: Berî û piştî hepisxanê çi ferq heye?

Mehdî Zana: Ferq pir e. Wexta ku ez bûm serokê bajarê Dîyarbekirê gelek tişt hatin guhartin.. Yên ku berê serokatî dikirin wek min nebûn. Ji ber vê yekê, dijmin ji hatina min tirsiya. Çimkî ez bi dengê welatparêzî derketim rê. Bi wî awayî min gazî xelkê kir û xelk jî wê çaxê, bi wê baweriyê li min nihêrt û dengê xwe da min. Piştgiriya min kir. Piştî ku ez hatim ser kar, dijmin zêde bi ser min de hat û hinek şoreşgerên komeleyên din jî û komeleya ku danûstandina min pê re hebû, meseleyê çewt dîtin, li hember min ketin çewtiyê. Hinek çewtiyên min jî çêbûn. Êdî bû ku îtîbara me pir nemabû. Yanî heval jî li dora min neman. Ew hesabê ku min dabû ber xwe, hedefa ku min dabû pêş xwe û di 2 salan de tiştan çêkim, ew tehîr bû. Saleke me bi grevan derbas bû. Karkeran ji bo komela Özgürlügê grev çêkirin. Wan tehrîk kir, ketin navê. Sendîqa di destê wan de bû. Êdî îtîbara me nemabû. Em pelixî bûn. Lê belê, ferqa me tune bû, dîsa em eynî meriv bûn. Me nikarîbûn tiştekî bikin. Me xwe dabû xebatê. Riya xebatê jî li ber me hatibûn girtin.Hukimet ketibû êrîşê. Em ketin hundir. Piştî 12 Îlonê ku me girtin, her tişt xuya kir, yanî ew şerê hundir, berxwedana hundir me jî da nîşandanê ku em ne merivê ku hewqas li hember me xebat çêbûn û dijberî hat kirin û tişt hatin nivîsandin. Ew ferqîyet derkete meydanê. Bi kêmasî gelê me bi çavên xwe dît. Yanî ew tiştên ku berê li me kirin bê heqî bûn. Em ne ew meriv bûn. Li me îftira kiribûn û li hundir ew îtîbara me ya berê bi paş ve hat. Hem jî ev car bi xurtî gehişte me. Ji ber vê yekê ferqîyet çêbû. Ferq hebû?

Cemşîd Heyderî: Baş e, niha Parlementoya Ewropê zextekî gelek mezin dide ser Tirkiyê ku li Tirkiyê mafê Kurdan bêt dayîn. Gelo tevgerên Kurd çawa dikarin ji vê yekê îstîfade bibînin?

Mehdî Zana: Ew rêxistinên ku van qeraran distînin, li ba min tesîra wê tune ye. Îlla tesîr bi me ye. Wexta ku em dizanibin em çi dixwazin, em şîyar bin, dê bi awayê me be. Yanî feydeya wan ji me re çênabe. Heger ji nava gelan hinek destdayîn, mildayîn hebe, li ser serê min, li ser çavên min, ez qebûl dikim. Mesela ji gelê Ewropa, gelê Emerîka, gelê Îngilîz, an gelekî din. Kîjan gel dibe bila bibe, ew dengê ku ji gelan were, fedeya wê heye, quweta wê heye. Lê, yên din bi konferansan be, bi tewsiyan be, ji dewleta Tirkiyê, ya Suriyê, Iraqê û Iranê ji me re tiştek çênabe. Îlla divê gelê Kurd hesabê xwe, bi xwe bike û bi rikokî xwe li dewayê bipêçe. Ha, hinek gav hene, em bibêjin, serxwebûn çênebû, hinek gavên otonomiyê bên avêtin, lê ku hedef dîsan serxwebûn be. Ez ji wan gavan re tiştekî nabêjim. Em dê çavên xwe ji wan gavan re girêbidin. Ji bo ku em bîhna xwe bidin, dibe. Ama ku ev me bibe ser riya çewt, an me bide seknandinê, an jî bi derengî bixe, ez li hember wê me.

Cemşîd Heyderî: Wek tê zanîn niha li cîhanê rewşa sîyasî hatiye guhartin. Divê li Kurdistanê jî bêt guhartin. Bi taybetî li Kurdistana Tirkiyê hinek rêxistinên Kurdan dixwazin bi şerê çekdarî têkoşîn bidin û bi ser bikevin. Hinek jî dixwazin bi riya demokrasiyê hinek mafan bigrin. Niha kêmbe jî li Tirkiyê hinek îmkanên xebatê di warê demokratîk de meriv dikare bikar bîne. Gelo mirov di vî warî de dikare çawa xwe organîze bike û dest bi xebatekê çawa bike?

Mehdî Zana: Hinek dibêjin em bi riya parlementerîzmê û bi hinek îmkanên din kar bikin û paşê ber bi serxwebûnê ve bimeşin. PKK jî bi şerê çekdarî dike. Ez dibêjim herdu bi hevdu re herin dê hin xweş be. Yanî bê wî jî nabe û bê wî jî nabe. Divê meriv hem şertên dinyayê yê çûyî û hem jî yê îroyî baş bihesibîne. Tu çi, ji kî dixwazî? Ew îmkanên demokratîk çi ne? Carek îmkanên demokratîk bi du curî çêdibin: Yek ji pêşveçûna xelkê tê. Wek xelkê Fransiz, wexta tiştên antî demokratîk çêdibin; xelk li dij hukimeta xwe

www.arsivakurd.org

dimeşê. Mitîngan çêdike û diqîre. Hukimet stû datîne. Yek jî heye ji derê xelkê eynî tiştan ji xelkê xwe re tîne. Ev pûç e. Wek Tirkiyê. Behsa hinek heqên demokratîk dikin an distînin. Ev ji der ve zor daye kê, ji der ve hatîye. Ev tiştên ku ji der ve hatiye, her gav dikare poşman bibe û merivan bixapîne.. Dikare bibêje "min du meh berê wusa digot an wusa dikir, lê îro ez qebûl nakim."

Ji çepê ve, ji kampa Dîyarbekirê pêşmêrgeyek, Cemşîd Heyderî, Mehdî Zana û pêşmêrgeyek.

Wek Saddam, wek Îraq, wek Suriyê, wek Tirkiyê... Bi tenê behsa birayetiyê kirine û dema keysa wan hatiye teq li nav serê me xistine. Ha, dêmek ev xapandin e. Heger ji gelê Tirk ev pêşveçûn hebe, ev daxwestin hebe û hereketek çêbûbûya, min dê bigotan "amîn." Hema ew gel jî bi paş ve mane, ew jî bi meseleyan nizanin. Ew jî li dijî me ne. Milîyetçîtî dikin. Îran hîn ji Tirkiyê paşvetir e, Îraq hîn ji Îranê paşvetir e. Lê, em hema li ser Tirkiyê bibêjin; kara me bi îmkanên demokratîk û parlementoyê tune ye. Ha, tu dibêjî mirov îstîfade bike, wê çaxê divê em wê jî bînin berçavan. Ev û çekdarî bi hevdu re here dê çawa bibe? Hereketa çekdarî wexta bilind dibe, zorahiyê tîne. Zor jî bazariyê tîne. Bazar jî îşan saxlem dike. Di qanûnê de qedexe ye, lê heger îro hinek behsa gelê Kurd dikin an jî heye, ev jî ji xebata hereketa çekdarî tê. Giranî ji vê derê tê. Giraniya wê pir e. Belê tesîra hereketa Îraqê û ya Îranê jî heye, ji ber ku hereketên Kurd hemû bi hevdu ve girêdayî ne. Hema dema di hundir de ajotinekî hebe, ew dijmin dijdîne. Heger ev hereketa çekdarî jî tunebûna, ku ez wê jî hîn kêm dibînim. Seqetiyên wê hene, kêmasiyên wê hene. Lê, li ba min rêç li cihê xwe ye. Şopa wê rast e. Hinek kêmasî hene, xeletî hene. Ew jî sebebên wê hene. Di nava zeman de ez bawer dikim dê rast bibin. Lê belê, ew zor didin wê, ew deng bilind dike. Dijmin dibêje "min negotîye Kurd tune ne." Ama digotin Kurd tune ne.

Tu dinêrî wusa ketîye quncik. Hem li dijî te kar dike û hem jî hinek tiştan tîne. Ev ya anîye, li ba min, herdu bi hevdu re herin hin baş e. Binêr ez îmkanê demokratîk, parlementerî û rêçên wan naritimînim. Pêşiya wê nagrim. Feyda wê heye. Heta ku hebe, divê meriv îstîfade bike. Ez terefdar im. Bi kovartî, bi rojnametî, bi sîyasetî... Wê rojê min di xeberdana xwede de got, ev rêça parlementerî em jê îstîfade bikin. Ew jî ciyekî ye. Meriv li wir hene, deng ji wir dertê. Her bikin. Em çima nekin? Lê belê, bi tenê bi wê nabe. Ev êdî nîşandaye heta çekdarî zor nede merivan, miletan an dijminan mesele hel nabin. Çimkî çekdarî haziriya hebûna te ye. Ew piştа te ye. Esas e. Qeweta te ye. Ew wexta tune be, xapandin li devê derî ye. Ez bi wî awayî dinêrim.

Cemşîd Heyderî: Baş e, em dizanin li Kurdistana Îraqê û Îranê ji mêj ve xebatên çekdarî hene û piştî 1984-an li Kurdistana Tirkiyê jî dest pê kir. Divê şerê çekdarî de Îran destê xwe dixe nav xebatên Kurdên Îraqê, Îraq destê xwe dixe nav xebatên Kurdên Îranê û Suriye jî destê xwe dixe nav xebatên hemû Kurdan. Kurdistana Tirkiyê jî ku dest bi şerê çekdarî kiriye, serkirdayetiya wê dîsa li derê Kurdistanê heye. Li Suriyêyê ye, li Lubnan e. Niha hewl heye ku hemû hêzên çekdar ji Lubnanê derbixin. Amerîka û welatên Rojava projeyeke wan ya weha heye. Û wek dîyar e, hêzên çekdarên Kurdistana Tirkiyê jî li wir in. Di rewşeke weha de, bi dîtina te li Kurdistana Tirkiyê berdewambûna xebatên çekdarî zerar dê bîne an kar?

Mehdî Zana: Heta ku hereketên çekdar di bin sîwana dewletên din de bin, tiştek jê dernakeve û îmkanan çênake. Ji ber vê yekê hereketên Kurdên Îraqê, yên Îranê, yên Tirkiyê û heta yên Suriyê jî xeta kirine. Ev îmkan ji tû kesî re nayîne. Divê em bi xwe bin. Di bin sîwana xelkê de nameşe. Zerara wê heye, çimkî her kes hesabê xwe dike. Îro heger danûstandina Îraqê bi Îranê re ji bo Kurdên Îranê hebe, heger ew jî ji bo Kurdên din bi wan dewletan re bide û bistîne û ji xwe mihetaba wê jî dîsan gelê Kurd e. Dijminê wê jî dîsan Kurd in. Heger samîmî bin divê pêşî ji Kurdên nav xwe re alikariyê bikin. Ew dewlet Kurdên nav xwe dipelêxin û îcar xwe nîşand didin, ku ji Kurdên perçeyên din re alîkariyê dikin. Meriv çawa bi vê yekê bawer dike. Wexta meriv bi vê yekê bawer bike, wê demê xelkê xwe difroşe. Ev xeletiyekî mezin e. Ez qet terefdarê wê ninim. Lê heger meriv li nav gelên Îranê, Îraq be û kampan vebike, belkî feydeyek bibe. Lê, di wir de jî xeletî heye. Me got rêxistinên Îraqê û Îranê şerê hevdu kirine. Mesela çûna bi Xumeynî re

danûstandinê kirine û yên din jî bi Saddam re kirine. Suriye jî her wusa ye. Nîyeta wê hîn jî başxe ye. Wek ku te got Suriye ji hemûyan re çewit e. Li Suriyê du cur cuzdan hene: yek ya hemwelatiyê ye û ya din jî ne ya hemwelatiyê ye. Yên ku hemwelatiya wan hebe şekir bi 40 kurişî û yên ku hemwelatiya wan tune be jî şekir bi 80 kurişî dikirin. Yek donê bi 35 kurişî distîne, yê din jî bi 70 kurişî. Yanî ev rewş dîyar e.

Dimîne bi rêxistin û serokrêxistin ji der ve tiştan îdarekirin. Li ba min, ev jî kêmasîyek e, xelet e. Lazim e, meriv şerê çekdarî bi miletê xwe re bide. Di hinek zemanan de, di hinek şertan de, meriv dikare xwe bide alî an jî li derê welat be û carek din bi paş ve were. Ez wê nabêjim, lê belê ew cihê ku meseleya Kurd li wir hebe û meriv ji wê derê meseleya Kurd li welatê xwe bide meşandin, mutleqa îstîfadeya wî welatî jî têde heye. Îcar dimîne sîyaseta te. Tu dibêjî "ez dê giran bajom," ew dibêje "dê ez giran bajom." Tu dibêjî "ez dê jê îstîfade bikim û wî bixapînim." Ev jî hinek li hewa dimîne. Ez pir jê bawer nakim. Ew jî dibêje "ez dê wî bixapînim." Û her tim dijmin me xapandîye. Lê belê, divê meriv îlla di nav gelê xwe de şer bike. Ez terefdarê vê yekê me. Bi vî awayî hîn baştir e. Yanî meriv tiştên xwe ji xelkê re nehêle, çimkî wexta hesabê wî jî neyê dikare rê li meriv bigre. Dikare bêje "ez qebûl nakim." Dikare te bifroşe. Wext û qeweta te ya ku hebe û tu li hember wî derkevî jî tune ye. Hebûn rast e, lê belê tune ye. Ha çi heye? Li vir nuqteyeke nazik heye. Tu dibêjî dema min tehlîke dît, ez dê zerar nedim û zû xwe jê xilas bikim. Ev ya jî dikarî nikarî, ez nizanim. Ew jî girêdayiyê te ye. Lê belê, dîsa jî ez dibêjim di her hal û kar de, divê şer di nav gelê te de be. Ji der ve ez terefdar nînim. Ha ji bo mudetekî kin dibe. Xwe bi paş ve bikşînî û dîsa bi paş ve werî, ew jî ji bo salek- du salan. Ez ji vê yekê re tiştekî nabêjim. Ama bi temamî nameşe.

Cemşîd Heyderî: Hêzên sîyasiyên Kurdistana Tirkiyê dixwazin li derveyê welêt, li Ewropayê Kurdistanê rizgar bikin. Wek tê zanîn di salên 19717-an de li Rusyayê serokê hereketê li derbûn û li hundirê welêt xebat dikir. Serok li der bûn lê li hundirê welêt hêzên wan hebûn. Lê yên me niha piraniya serokan li Ewropa rûniştine û daxwaziya Kurdistaneke serbixwe dikin. Hinek jî nêzî sînor bi cih bûne û vê daxwaza ha dikin. Gelo îro ji bo yekbûna xebateke yekgirtî wezîfe û erkên wan serok û ronakbîrên Kurd çi ne?

Mehdî Zana: Heger bigihêşin hevdu na?

Cemşîd Heyderî: Belê!

Mehdî Zana: Feyda wê heye. Ez vê yekê bêjim, heger tev destê xwe bidine hev, her kes di hêla xwe de îstîfade bide, dê gelek baş bibe. Niha hinek tişt hene wek însan tu dikarî xweş bi çekdarî bimeşî, ez dikarim bi qisekirinê bimeşim. Wek bi ziman an jî bi dewletan re danûstandinê bikim. Yê dinê dikare îmkanê pereyan çêbike. Yanî her kes tiştekî dikare bike û pê bide. Rêxistin jî li ser nîyeta xwe însanan li der dora xwe berhev dikin. Mesela em li zaroyê Apociyan dinêrin, gelekan digot "tev zarokên nerhet li balê ne." Çima? Rêxistin li ser çekdarî bingehê xwe girtiye an danîye. Li gor wê baweriyê hatiyê çêkirin û merivên wusa tên dorê. Ev ê Özgürlügê, yanî yê hêza min a berê û ev ên din li ser parlementeriyê, li ser îmkanên demokratîk, kulturî dibêjin em dê meseleyê bimeşînin. Merivên wusa digihêjin wan. Em vana tev red nakin. Her kes di hêla wî de feydeya wî heye. Îca em dibêjin em bigihêne hevdu û dîsa her kes di eynî nuqtê de feyde bide. Em ji wan re nebêjin; "lawo te çek hilnedaye, biteqize bi wê de here lo!" Ew jî bila nebêje; " çi ye te çek hildaye û xwe tûj dikî tu biteqize û bi wê de here!" Na! Divê em ji hevdu re bêjin; " heydê gelî biran werin em bi hevdu re herin, em di vê hêlê û hûn jî di wê hêlê de dest bi kar bikin." Ez bawer dikim dê pir xweş bibe û rojek zû jî ev mesele bibe. Niha hinek tişt çêbûne. Ev nêzîkayî heye. Ez vê yekê dibînim. Divê meriv hinek jî wê bihejîne û têke rê, dê hîn xweştir û baştir bibe. Bi baweriya min dê baş bibe.

Cemşîd Heyderî: Gelo ew ronakbîrên ku li hundirê welêt û li hêla Tirkiyê dijîn niha di nav wan de herdu aliyên ku te behsa wan kir de têkilî hene?

Mehdî Zana: Ez bawer dikim dê bibe. Ji xwe niha şuxla me jî li ser wê ye. Niha çûyîn û hatina min dê li dû vê yekê be. Divê ez hinek xwe bidime kar û têkiliyên weha. Ji xwe niha nîyetekî weha jî heye. Mesela di vî warî de tûjtirîn zaroyên PKK ne. Heqê wan jî heye, hewqas sal in ku xwîna xwe rêtin û dane. Dîsan jî ew ji yên din bêtir nîzikê rewşa weha dibin. Yanî ew ê li der bêtir aliyê xerabkirinê ne. Min di kovarên wan de çend nivîs dît, ew çewt in. Em ê wan bi hevdu bidine hesandinê ku êdî bila wusa nebe. Yanî van zaroyan hîn bêtir li wan nerm dinêrin.

Cemşîd Heyderî: Baş e, pirsîyarek pêwendîyên yekser li gel hevalên PKK heye?

Mehdî Zana: Belê.

Cemşîd Heyderî: Hevalên Apocî rojek bi Kurdên Îraqê re rûdinin û rojek dibêjin ew xayîn in û rojeke din jî dibêjin ajanên Amerîka ne. Ev polîtîka dê li dij hêzên din jî pêk neyînin? gelo tû garantî ji vê polîtîkayê re heye?

Mehdî Zana: Ew hinek beyanên bê talîh bûn. Min li hember wan jî xeber da. Heta ez dê vê yekê jî bipirsim. Dibe hinek qise yên wî bin, lê hinekan jî bi qestî çewt kirine. Ka bise. Ez dibêjim di wê de ecemîtîyekî hebû. Yanî carnan di telefuzan de hinek xeletî çêdibin. Ez dixwazim li ser vê mewziyê pê re jî qise bikim. Ev çi ye? Xelet e. Divê formeke bidinê û rast bibe. Ez bi nîyeta xerab re gêrênadim. Li wir çewtiyekî heye, nedîtinekî heye. Carnan meriv nikare bibîne. Yaxûd yê ku tîne bi şêwekî din ji merivan re tîne. Binêre çiqas çewt dibe bila bibe, lê bi ajanî îtham xelet e. Ne baş e. Ajanî tiştekî din e û çewtî tiştekî din e. Lê belê, di hinek meseleyan de rexneyên meriv dibe. Mesela di şer de bi dijmin re rûniştin, xeberdan, bazarî rexneyên meriv dibe. Ew tiştekî din e. Lê, ajanî ne rast e. Bê talîhiyekî ye. Divê ev nebûna.

Cemşîd Heyderî: Îro rastiyek heye ku Kurdistan di nav çar dewletan de hatiye perçekirin. Li her perçeyî li

gor rewş û îmkanên xwe têdikoşe. Hêzên her perçeyî li gor xwe stratejiyên xwe yên sîyasî çêkirine. Mesela rêxistinên Kurdistana Îraqê otonomî dixwazin. Kurdên ji Kurdistana Tirkiyê yên li der di carek de xêz didin ser vê daxwaz û stratejiya otonomiyê. Mudaxeleyê perçeyên din dikin. Ji vê yekê jî dîyar e, ku ew bi rewşa Kurdên Kurdistana Başûr baş tênegêhiştine. Di rojnameyên wan de weha nivîsar hene ku mixabin meriv birîndar dikin. Gelo niha di nav ronakbîrên Kurdistana Tirkiyê de karek weha heye ku meseleyê têbigêhîn ku her beş hesabên xwe bikin an na?

Mehdî Zana: Niha hinek tişt guhurîne. Herê divê her kes bi xisûsiyetê xwe bimeşe. Bi wê zanabûnê karê xwe bidomîne û şerê xwe bide. Feqet li wir nuqteyeke heye, divê meriv dîqet bike û baş bihesibîne: Heta niha hinek ji me digot meriv herçar perçeyên Kurdistanê bi hevdu re bimeşîne. Dîsa digot her kes mexsûsiyetê xwe şan bide. Lê îro em dinêrin li her çar perçeyan jî her gav avêtin li hevdu tesîrê dike. Lê tu dibêjî eleqeya min pê tune, dîsa tesîr dike. Li vir tebiî guhartinek heye. Yekîtiyekî heye. Heger meriv bi vê esasê baş nenêre, meriv çewtiyan dike. Ji xwe hinek çewtiyên me jî ji wir tên. Yanî em şertên xwe û yên cihên din tevî hev dikin. Esas xeletî di vir de ye. Heger îro hinek şop, rêxistin di meseleya Kurdistana Îraqê de hinek tiştên çewt gotibin, seba wî ye. Yanî me meseleyê tevî hevdu kirîye. Mesela di şer de şert û şurûtên meriv başxe ye yên din başxe ye. Hema nihêrtina gelê Kurd divê başxe be. Mesela gava ez li vir gavên xwe bavêjin, divê ez bizanibim di wê de zerara Kurdên Îraqê çi tê de heye û çi tê de tune ye. Divê ez wê bihesibînim. Çimkî ez li vir ji bo rêxistina xwe ez vê gavê davêjim gelo zerara min digêje wan an na. Çimkî li wir jî şerekî heye. Yanî ez dê şerê xwe di hundir de bidim û hem jî hesabê tesîra wî ya li der jî bikim. Heger ez nehesibînim li vir seqetiyekî heye, nezaniyekî heye, ecemitiyekî heye wehaxut qestiyekê heye. Divê meriv ew Kurdên li derê welatê jî bihesibîne. Lê belê, hevalên me carnan di van waran de xeletiyan dikin. Yanî dîplomasiya wan kêm e. Heta niha weha hat, lê ji îro pê de hinek tişt guhêrîn. Çi ye? Êdî her çar perçe wusa di hevdu de keliya ne ku şerê hundir jî tesîrê yên din dike. Mesela yên Îraqê dema formek bistîne, dê em û vê dewletê jî formek bistînin. Mesela heger niha li Îraqê otonomî be dê form û rewş li vir başxe be, lê heger serxwebûn be, dê form û rewşa li vir jî başxe be. Heta dê rewşê şerê me jî biguhure. Dê dijminê me jî li gor wê form û rewş bide xwe. Ha, li vir tevayiyek çêbûye. Selametiya me jî girêdayiyê wê ye.

Cemşîd Heyderî: Ez dixwazin pirsyara xwe ya dawî ji te bikim. Ev çend sal in ku li Ewropa Kurd dixwazin kongreke netewî çêbikin û di vê kongrê de li ser pirsa Kurdan a yekgirtî gotûbêj bikin û biryar bigrin. Bi vê yekê re, li Ewropa centrumeke kulturî çêbikin. Heta hinek tevgeran li Parîsê di nav xwe de civîneke jî çêkirin. Lê tişt jê derneket, nebû. Niha dîsan pirsa konferanseke netewî di rojevê de ye. Gelo dîtinên te li ser konferanseke weha çi ye?

Mehdî Zana: Feyda wê heye. Pir baş e. Ji xwe daxwaziya me jî ew e. Lê, heta niha çênebû. Di vî warî de li Fransayê Kendal wan gavekê avêt, lê kêm bû. Konferansa Stockholmê jî kêm bû. Bi çavê yekîtiya Kurdan li konferansê nenêrtin û gavên xwe avêtin. Di nîyeta wan de tiştên veşartî hebûn. Yekî bi niyeta veşartî dest pê kir, yê din got" ez tê tune me," paşê yê din bi nîyeta veşartî çêkir, îcar yê din got "vê carê jî ez tê tune me." Tiştên ku kar û barên veşartî tê de hebe, di wir de nîyeta xerab an jî çewt heye. Lazim be bi çavê ku menfeeta gelê Kurd tê de hebe, meriv konferansê deyîne holê û bi awayekî tazî û rast bi çi awayî baş be, meriv wusa gav bavêje. Ne ku gavê li gor nîyeta xwe bavêje. Em hînbûne li gor daxwaz û heskirina xwe gavan davêjin. Ne ji bo selametiya tevgera Kurd. Dema ku ez ji bo rêxistina xwe formeke bidime pê, bibe-nebe xeletî û çewtî çêdibe. Wê çaxê yên din li derve dimînin. Lê belê ku ji bo selametiya giştî be, wê demê, rewş tê guhartin her tişt ji bo selametiya giştî dibe. Kolektîvî gelek girîng e. Mejîyek başxe ye û çar mejî jî başxe ne. Yek mejiyek û yek çavek nikare her tiştî bibînin, lê çar çav û çar mejî hîn baştir tiştan dibîne. Wê çaxê dê tiştên baştir derkeve navê. Heger ji bo selametiya vê yekê be, ez êdî ne dixeyîdim, ne dewa tiştekî ji yekê dikin, ne tirsa min heye û ne jî paxafa min ji kesî heye. Tek armanc rizgarî ye. Ji bo rizgariyê jî çi îcab bike, ez dê wê bikim. Ew jî netewetiya me ye. Neteweti jî bêhesab çêdibe. Lê wusa nebûye. Kendal hevalê min e, lê wan jî wusa kiriye û yên din jî wusa kirine. Min pirsî, "li Stockholmê konferans çêbû, hûn çima neçûn?" Wan got, "welle nizamin çi çêbûye..." Lê, ez dizanim çima neçûne. Ji aliyê din ve dîsa me pirsiye "gelo çima felan kes neçûye konferansa Fransayê" Mesela dibêjin "nizam kî nebûye." Dibêjin "paşê têl mêl kişandine û uzirê xwe xwestine" û gotine " îşê me hebûye.."

Ev ne uzir e. Ez bi xwe jî nav vê îşî de me. Bi qulo-piloyan nabe. Lê, em dê viya çêkin. Em dê çawa çêbikin? Em dê herin û gaziyê hemûyan bikin. Ji xwe ji ber vê yekê ez hinek zû dikim. Mesele ev e. Ha, ku îca kî nehat em dê wan riswa û pîs bikin. Riyekî din tune ye. Em dê tev rûnin. Heger mesele di çêkirina vî çakmaqî (hesteyî) de ye, em dê li ser çêkirina wî bifikirin û biryara çêkirina wî bidin û dest bi çêkirina wî bikin. Yê ku xwe bi paş ve bikşîne, çiv bide xwe êdî bê xîret e. Êdî qulo-pilo jî tune ye. Ev heqê me ye. Rexne tişekî din e. Lê piştî berhevbûn û tespîtê kî neyê, ew ne ew e. Wê çaxê divê em wî teşhîr jî bikin. Em dê bêjin, "gelê Kurd ev çewt e û haye jê hebin. Em dê êdî ji hevdu re texsîr jî nekin. Li Îraqê tişekî bibe, dê pir tişt xerab bibin. Yanê dê her tişt tevlîhev bibin. Ev jî ji te re bêjim. Ez texmîn dikim dê çêbibe. Bêtir îûraz ji zaroyê PKKê jî dê neyê, dê tu bibînî. Gava baştirîn jî, dê ew bavêjin. Ez bawer im.

Cemşîd Heyderî: Ji bo xwendevanên Berbangê daxwazên te çi ne?

Mehdî Zana: Ez terefdarê Berbangê, kovar û rojnameyan im. Bi çavekî tazî û bê teref ji bo berjewendiyên mafê gelê Kurd bi tevayî bifikirin, binivîsînin. Di testpêkê de vê gavê bavêje baş e. Ez bawer im, ku em dê bi hevdu re vî îşî jî bibine serî.

Cemsîd Heyderî: Zor spas!

Mehdî Zana: Ez jî spas dikim!

PÊŞMERGE

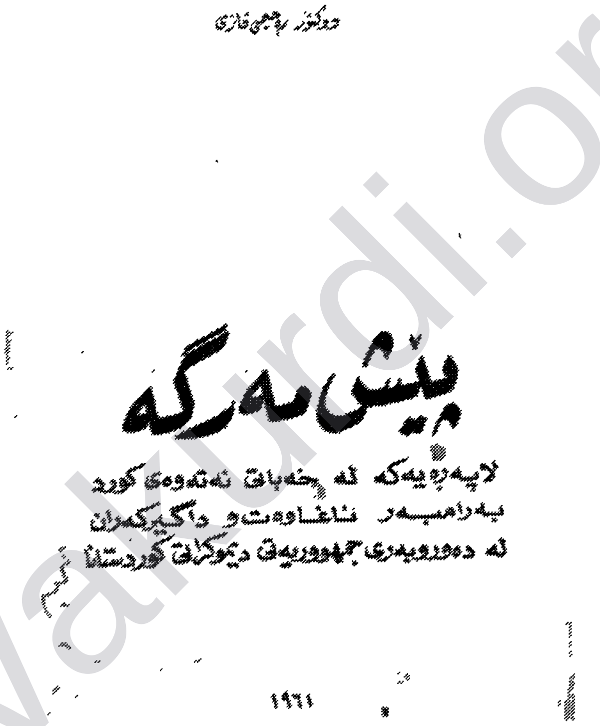

"PEŞMERGE" Romenekî kurt e, weya bêjin çîrokekî dirêj e ke maweyeke le nêw baxçey edebî kurdî da, cîgay xwoy kirdûtewe û kitêbxaney gelêk nûser û edîb û xwêndewarî kurdî pê razawetewe.

Dekrê em bêjin romanek e be zimanî kurdî le Kurdistanî ser be Îran serî hildawe û hatute rîzî roman û çîrokî kurdî ke le beşekanîtirî Kurdistan nûsirawen.

Nûserî Pêşmerge, Doktor Rehîmî Qazî kurî "Seyf-ul Qedat"e ke le Kurdistanî Îran be mamostayî şi'îrî kurdî be nawbang e û birayî Heme Huseyn Xanî Selîfî Qazî wezîrî Bergirî Komarî Kurdistan û amûzayî pêşewa Qazî Mihemed serokî Komarî Kurdistan e.

Kak Rehîmî her le mindaliyewe le ber destî zana û niştimanperwerekî wek seyf perwerde bûwe û le ser çawey zanyarî û edeb û şi'îr û neteweperwerî bawikî awî xwadutewe û le seretay Latênî da, têkel be bizûtnewey rizgarîxwazî Kurdistanî Îran û serhildanî Komeley J. K. we beşan le layen Komarî Kurdistanewe bo xwêndin û fêrbûn nardiratewe yekîtî soqînî û doktorayî le Soviyet wergirtiwe.

Doktor Rehîmî Qazî herçend awayekî zor le Kurdistan dûr bûwe. Belam dilsozî bo netewekey û şarezayî le derd û pejarey xelk honîdawe ke gel û niştîmanekey le bîr neçêtewe. Kak Rehîmî eger le nêzîkewe beşdarî xebatî dijwar û sextî nekirdewe, be qelem hemêşe le têkoşan dabe şîyar bûwe. Maweyekî zor rojnamey Kurdistanî le derewe belaw kirdûtewe û paşanêş le salekanî bo da be nûsînî "Peşmerge" labereyekî pişengdarî xebatî netewekey be dinya nasanduwe.

Dr. Rehîmî Qazî le "Peşmerge"da waqimî jiyanî miskîn û hejarî kurd û milhûrî webê û pijdanî derebegî Kurd wek tabloyekî zîndû denexşênê. Milhêzî û nakesayetî axa û derebegî Kurd le beramber jandarma û qazaxî tiryakêşda nîşandedat. Rûdawekanî ser laperî "Peşmerge" û qaremanekanî çîrok dirustkirawey xeyal û zeyînî nûsernin, hemûyan le komelê kurdewarî da buwem û dûr niye istaş Pêrot û Sirkoy asayî her hebin.

Kek mamendî dikanî sewzeyekî le hezaran hejar û birsî Kurdewarîye ke sebaret be zulim û zorî axa û çewsandinewey sût û selm le mexurî destbr û mil, karbidestî hikûmetî dagirkeran le pêna û peydakirdinî parwenanik bo zarûkanî weya le rêgayî encamdanî bêgar û suxrey axay gundî, be derd û daxwe serî nawetew û be zehmet dûgezey çawişî bu kefin be nîb bûwe.

Qereniyaxa û mînaxaş yekî le hezaran axa derebekî kurdewarîn ke be dirêjayî temeniyan le xizmetî jandarm û qazaxî hikûmet da bûn temenî çepel û nigriyan be xizmetî bîgane û xeyanet be mîlet û be dawên pîsî û kordizî û raw wirût birdûte ser.

www.arsivakurdi.org

Dr. Rehîmî Qazî ke şarezayda bişwên û nerêtî kurdewarîye, be werdî û jêrî çote qolayî komele û tabloyekî ewendeciman û zindûy nexşanduwe, kem hunermendî destrast welê hatû detuwanîn dêmenekî xeyalî bikene babetêkî zîndûy berçaw.

Çende cuwan jiyanî reş û rûtî gundî kurdewarîman le tabloy jiyanî Kak Mamend da danexşênî ke baş sitiyegberî û kwîrewerî salik, hîçî namênî û pena bo axa deba ke bira genim û coyekî bidatî, belkû mindalekanî pê bigeyênite behar û le birsiyetî û serma û solî zistan derbaziyan dekat. Belam gereniyaxa "Wek her dexlê be qeren nadatî belku hew rojî gizîrî de ser deka ke gacot û têyegêşî lê bistênitewe"

"Nukerekanî axa pêlî kak Mamend yan girt û wederyan na. Îstaş de çiley ew zistane sexte da Kak Mamend debirî ewey daye ke par we nakît bo mindalekanî we dest bêtî!!

Kak Rehîmî Qazî ewendewe stayane binaxey romanî "Pêşmerge" darîştuwe û rûdawekanî pêkewe likandûn û be serhatekanî be dûrî yekda rizkirduwe ke xwêner be duwayî da radekşî û natuwanî bo tawîkêş serî le ser hilbigrê.

Dîwê Xanî axa, basî rawe kerwişk û tejî bexwêt kirden û meclîsî qumar û lamelame û masta û sard kirdinewey axay kewneperestî kurd bi jandarme û qazaxî bîgane, teniya qelemî hêjayî Dr. Rehîmî Qazî detuwanî tomariyan bika û herwek heye nîşaniyan bida.

Eweş yekek le şarekanî romanî "Peşmerge" ye.

Kak Rehîmî Qazî pîrût û şîrkûy wek mixûney lawî kurd nişandawey, ke bo tole estaninewe û xebat bo azadî û rizgarî le çeng derebegî pîyawkuj û bîganeperest bedway pîge û pitîwanî deren da degerên û axirekoy le nîw rimkêxrawikî niştimanî desenî wek J. K. da cigay xuyan de dûznewe û dujmindey depertênin.

Çîrokî "Pêşmerge" her çende be zarawî şîrînî melbendî Mukrîyan nusirawe û nûser nawçey Seqiz û herêmî Mukriyanî bo nexşandinî tablokey helbijardiwe. Belkû hemû zaraw û diyalêkt û xelkî hemû nawçekanî Kurdistanî Îran le tabloke da ku kirdûtewe: "Ew e poley ke pîrût serokayetî be serde dekird, le xelkî melbendakanî ciyawaz-ciyawazî Kurdistan pêk hatebû. Piya û le nêw ewan de Hewşarî, Sablaxî, Barzanî, Şikakî, Seqizî, Kirmanşanîş û hêdîkej çaw pê diket ke her yekej be şêwey cigay xwoy de diwa û hemûş le yektirhalî de bûn. Çunke zimanî hemûyan kurdî bû. Amanc û bîr û arezûyî hemûyan wek yek bû, yanî rizgarî Kurdistan".

Eger kat û serdemî nûsînî "Pêşmerge" le ber çaw bigrin, pêtir nirx û girîngî romaneke û destpêşterî û lêhatuwî nûserman bo zûn debêtewe ke le salekanî bo da kemtir berey taze pê geştuwey kurd le pêk hatinî "Pêşmerge" û nawî û xebatî komeley J.K. û serkirdayetî pêşewa Qazî Mihemed şareza hebû. Pêşmergej Dr. Rehîmî Qazî hem le barî edebî û hem le barî xebatî niştîmanî û welatparêzî rênûnikî xebat û şakarikî edebî bû. Ke ta istaş şeql û nîşanî xwey le edebî kurdî da parastuwe.

Çend baş debê ke "Peşmerge" be zarawî kurmancî serû çap û belaw bikiritewe û romanî karmene le fam çejî em şakarî binirxe kelek werbigrin.

KERÎMÎ HUSAMÎ
21.11.1990

"NAVÊ MIN LI NAVÊ TE Û KUMÊ MIN LI SERÊ TE"

Çaxê karekî ne baş bimeşe û mirov ji yekî bipirse:

- Ka ev çima wilo bû?

Bersiv amadeye:

- Ma tu nizanî em Kurd in!

Çaxê civînek hebe û civîn bi derengî dest pê bike, gelek kes xwe eciz dikin û ji hevdu re dibêjin:

-Ehhh karê me Kurdan ev e!

Çaxê karek an berhemek bê qelîte û ne baş derkeve:

- Ne em Kurdin lo!

Li komelê çay vedixwin. Maseyê qirêj dikin, naşon û diçin. Li paş wan dibêjin:

- Ma tu dibînî, em Kurd ev in!

Dîsan çaxê ku yek soz bide û sozê xwe bi cih nehîne:

- Bi Xwedê em Kurd nabin mirov lo.....

Bi kurtasî çaxê karek, dîtinek, tiştek ne li gor dilê me be, an jî kil û kêmasiyên wê hebin, wan dixin stuyê Kurdan. Bi van gotinan her kes xwe baş dibîne û wan tiştên nebaş û xirab dixe stuyê Kurdan. Ango dike malê civatê. Civata Kurd bi paş ve dibîne û xwe jî gelek li pêş, an li derê wê dihesibîne.

Gelo ev dîtin çi ye û ji ku tê?

Di bingehê vê dîtina han de tesîr û psîkolojiya perwerda dewletên dagîrker heye. Ji ber ku van dewletên dagîrker, bi salan ji aliyê zanabûn, perwerde, netewe û civakî ve Kurdan biçûk dîtine û bi awayekî psîkolojîk û sosylojîk Kurdan kêm û biçûk dîtine. Û xwestine wan weha bidin şandin, ku Kurd nezan in, ew nikarin tû tiştekî baş bikin. Bê ser û bê ber in.

Bi dîtina min, ew Kurdên ku her tiştên negatîv ji Kurdan re dikin mal û dixin stûyê Kurdan, bi zanabûn an bi nezanî di bin psîkolojîya propaganda dewletên Tirk, Ereb û Faris de mane û dimînin. Ev dîtin heger vekirî û zelal nebe jî, bi veşartî di mejiyê kesên weha de maye. Ma Kurd ne erciyayê (hêjayê) kar û tiştên baş in? Ma Kurd wek netewe bale ye? An jî hemû kil û kêmasî û xirabî para me Kurdan e?

Na!

Di bingehê xwe de, ev karekter û kultura negatîva ku ji Kurdan re dixwazin bikin mal ya Rojhilata Navîn e û bi taybetî ya dewletên dagîrker e.. Heger ji wan hinek di nav me Kurdan jî bicih bûne, dîsan me ji wan girtîye, an jî ji wan derbasî me bûne. Ji ber ku tesîra perwerde û hîndekariya wan li ser me gelek e. Gotinekê Kurdan heye:

"Navê min li navê te û kumê min li serê te!"

Yanî kesê xerab û pîs, ew dixwazin xerabî û pîstiya xwe bikin ser mirov. Yê me, ew jî nine, em dixwazin hîn xerabî û pîstiya dagîrkeran jî bikin ser xwe. Û ji aliyê din ve jî, em van kêmasî û çewtiyên xwe yên ferdî dikin malê neteweyek. Û şexsê xwe bi pakî û serfirazî ji navê derdixin. Ya herî xerabtirîn jî ev e.

M. Xarpêtî

www.arsivakurdi.org

Musa Anter û sifir

Rojek yekî PKK'î ji Musa Anter re dibêje:
- We yên berê tiştekî ji me re nehişt. Me ji sifirê (0) dest pê kir.

Anter bi ken lê vedigerîne:

- Erê xortê delal, rast e! Ma rewşa Kurdan wê demê ne di sifirê de bû. Sîh-çil derece di bin sifirê (-) de bû. Me heta anî sifirê û teslîmê we kir, malik li me û li heftsed bavên me xirab bû!

Ma namûsa mirov dibe dijminê mirov!

Di roja 19'ê Tebaxê de rojnameya Milliyet bi Ahmet Hamdi Orhon re hevpeyvînek çêkir. Ahmet Hamdî Orhon ji dorhêla bajarê Wanê ji eşîreta Ertûşî ye û ew niha li Unîversîta Stenbolê wekî dersdar (dekan) kar dike. Rojnamevanê Milliyetê ji Orhon dipirse:
- Tu mesela Kurd çawan dibînî û li gor te çareserkirina wê çi ye?
Bersiva serokeşîrê Ertûşî û dersdarê Ûnîversîta Stenbolê weha ye:
- Mesela Kurdan ekonomîk e, ne netewî ye. Kurd û Tirk yek neteweyek in. Em ji nihekan re dibêjin Kurd û ji hinekan re jî dibêjin Kurd. Kurd û Tirk nikarin ji hevdu biqetin. Nikarin bibin dijminê hevdu. Mesela ez Kurd im û jina min jî Tirk e. Ez çawan dikarim bibim dijminê namûsa xwe! Ma namûsa mirov dibe dijminê mirov!

Oxxx Lenîn dikeve hembêza dayika xwe!

Piştî derbeyê dîyar bû, ku Lenîn wesîyet kiriye, ku dema bimire, divê wî bibin û li goristana ku dayika wî lir bû binax bikin. Niha yekîtiya Sovyet biryar digre, ku Lenîn ji Mozela wî ya meydana Sor derxin û bibin goristana wê goristana han. herweha dê bêrî û hesreta 60 salan ji dilê dê û lawî derkeve. Qet ne be di wê dinê de bighêne mirazê xwe. Bi dilê hêsa razin!
Woy Xwedê yo! di wê dinê de cihê Gorbaçov û Yeltsin Buhişt be lawo! Qatê heftan para wan be, bi saya serê *Perestroyka* û *Glasnostê* ku piştî 60 salan dest û dilê dê û lawan gîhand hevdu!

De heydê Îbo hêvî ma bi te!

Îbrahîm Tatlises bi kurdî kasetek derxist û hukimetê îzîna belavkirina kaseta wî neda. Li ser vê bûyerê Îbo rabû ji wezîrê Kulturî yê Tirkiyê re telefon dike.
Îbo: Elo, min kasetek çêkir û xwest bi wê dilê 15 milyon Kurdî rabigirim, lê hûn dibêjin "bi kurdî kaset qedexe ye." Halbû ku min di daweta lawê Turgut Özal de jî bi kurdî stran got. Ez her şev di gazînoyan de jî dibêjim. Gelo we çima îzina derket û belavkirina kaseta min neda?
Wezîr: Efendim, kî çi dike bila bike, lê îzina belavkirina kasetê ez nikarim bidim!
Îbo: Min nîv milyon çap kirîye, dê kê mesrefa wê bide?
Wezîr: Ji min re çi birê min! Tu dikarî kasetên xwe bişeynî Îraqê, an jî Elmanyayê. Ji wir jî dîsan dikarin bi paş ve bişeynin Tirkiyê; wê çaxê ne qedexe ye.
Îbo: Ma hûn wek partiya ANAP baş fikirîn, ku niha li Tirkiyê hilbijartin heye; hûn dê bi vê polîtîka xwe zerarê bibînin. Xelk dê dengê (raya) xwe nede we û hûn jî ji desthilatiyê (îktîdarê) bikevin?
Wezîr: Ji bo me îktîdar ne girîng e; yekîtiya Tirkiyê girîntir e û bi ser her tiştî ve ye.
Îbo bi hêrs: Ma hewww, kaseta min Tirkiyê perçe dike? Ma mîrat ev kaset partî ye, rêxistin e, çi ya!?
Li ser vê bûyerê Îbo gelek sû (hêrs) bû û soz da ku ji bo xizmeta welêt, ew dê bibe berendamê parlementoyê. Lê bi şertek ku kîjan partî nêzî desthilatiyê be, dê Îbo xwe di wê partiyê şan bide. Heger ew jî nebe, ew dê xwe li bajarê Rihayê wekî berendamekî serbixwe şan bide. De heydê Îbo hêvî ma bi te!

"Em pismam in, lê ew Kurd in û ez jî Tirk im"

Di roja 16'ê Nîsanê de, dema ku bi milyonan Kurdên Başûr ji ber jehr û gulebarên Saddam direviyan û ber bi Kurdistana Rojhilat û Bakur ve direviyan; li Çelê nûçegîhanê BBC ji parezvanekî gundan (köykoruyucusu) dipirsî:

- Hûn çi dikin?

Parêzvan bi tirkiyeke pirpitî (nebaş) û bi awayekî serbilind bersiva wî dida:

- Em alîkariya derbeder û penaberan dikin. Ji ber ku piraniya ew penaberên ku hatine kampa Çelê ji eşîreta me ne. Eşîreta me nîvê wê li Îraqê û nîvê wê jî li Tirkiyê ye. Em pismam in. Lê ew Kurd in û ez jî Tirk im.

www.arsivakurd.org

Pirtûkek Nû

Said-i Nursi
Ve
Kürt Sorunu
" Saîd-î Nûrsî
û
Pirsa Kurdî "

Nivîsar : Malmîsanij

Jîna Nû Yayinlari 1991
Weşanên Jîna Nû 1991
Ev pirtûk bi zimanê tirkî ye.

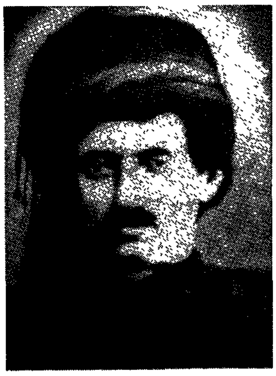

Zanebûn dewlemendî ye. Li gor rewş û şertan, meriv dikarin kêm an jî zêde bizanibin. Şertekî merivtiyê jî ew e ku ji zanebûna rastî re hurmet hebe. Cıhêbûna sal, bejn, rêxistin, partî ne girîng e. Ya girîng rastbûna zanistiya rast e.

Nivîskar Rohat di Bergeh hejmar 4 de, nivîsarekê li ser Saîd-î Kurdî (û bi dû re jî ku dibe Saîd-î Nûrsî) dinıvîse. Nıvîsar gelek zû hatiye nivîsînê. Li ser babetê ewqas nehatiye sekinînê. Armanca Rohat jî -tê fehmkirinê- baş û bi awayekî bê gemarî nasandına Saîd e. Lê divê merıv jı bîr neke ku nivîsara meriv dınivîse dê bê xwendinê. Merivên dixwazın xwedî maf in ku lı ser nivîsarê rexneyên xwe binıvîsin.

Ev hemû mafên demokratîk in.

Malmîsanij jî di pêşgotina xwe de dibêje, min jî dîtınên xwe yên lı ser nıvîsara Rohat jı Bergehê re şandın. Bergeh jî dîtinên Malmîsanıj çap nake û bersivekê piçûk jî lı derekê nadê. Ev dibe hoya ku Malmhısanıj bıhar û havîna xwe bıde lêgerîna Saîd-î Kurdî (Nûrsî).

Di pırtûkê de du wêneyên Şêx Seîdû yek jî yê Hemzeyê Muksî û birayê Saîd-î Nûrsî Abdulmecîd Ünlükül hene. Wêneyên Şêx Seîd yên berî bı dar ve kirinê ne.

Li dawıya pirtûkê çavkaniyeke dewlemend heye. Ev çavkanî li derveyî welêt hatiye peyda kirinê. Ev jî ne ewqas gengaz e.

Pirtûk 149 rûpel e. Bi naverokê dest pê dike. Dûre pêşgotin tê. Naveroka pirtûkê ji 15 sernivîsên mezin û gelek jî sernivîsîn piçûk amade ye.

Malmîsanij bi 'Saîd-î Nûrsî û Pirsa Kurdî dest pê dike. Di vir de xaleke girîng heye, ew jî ziman û awayê nıvîskar, mamoste, lêger...ê Malmîsanij e. Ew giraniya xwe li hember Rohat û Bergehê, bı gotina 'Heval Rohat' û awayekî kubar nîşan dide. Ev awayê zimên, çend derexan bilindkırina merivtiyê ye. Zimanekî şırîn merıvan baştir dike.

Ev pırtûk jı gelek hêlan ve qedirbılınd e. Naveroka pirtûkê dewlemend e. Nivîskar dîsa bi awayekî xweşik û zımanekî sivik, kîbûna Saîd-î Kurdî (Nûrsî) bi nimûne û yeko yek nîşan dide. Lê li hêla din dîtinên Saîd-î Kurdî (Nûrsî), yên li hember kurdan, misilmantiyê û dewleta 'tırkan' xweşik radixe ber çavên xwendevanan. Ji kû ta kû, ew bo doza kurdan xebitiya. Piştre çawan xwe ji doza kurdan kışandiye û xulamtiya dewleta 'tirkan' kiriye. Malmîsanij bi dehan nimûne ji devê Seîd-î Kurdî (Nûrsî) dide ku wî dev jı gelê kurd ê bindest berdaye û bo dewleta ;tirkan' dixebite. Dema meriv ew derewên Seîd ên li ser 'tirkan' dixwîne, kîbûna wî baştır fehm dike.

Dıvê bê gotınê ku Seîd berî ku li hember Rûsyayê şer bıke û dîl bikeve destên wan, ew Seîd-î Kurdî ye. Ji ber ku ew bo gelê xwe û Kurdıstanê xebitiye. Nivîsarên wî lı ber çavan ın. Lê pıştî ku jı Rûsyayê tê, êdî ew ne Seîd-î Kurdî ye; ew dıbe Seîd-î Nûrsî. Dev jı kurd û Kurdistanê berdıde û dıbe sîxurê 'tirkan'. Malmîsanıj hemû van dîtinan bı nımûne û çavkanî, jı hezar aliyî kom dike û lı ber çavên me rêdıxe.

Nımûneyên ku mın hêja dîtî û bınê wan xêz kirî ewqas pırın ku hemû lı vır nayên nıvîsînê. Lê dîsa ez dikarim çendekan bo nımûne bınivîsîm.

Seîd-î Nûrsî dı 1952-yan de wırg dıbêje:

"Berê jı mın re dıgotın Sedî-î Kurdî. Ez kurdîtiyê nakım. Kesekî mısılman nıkare bibe qewmperest. Cıhêbûna tirk û kurd tune. Misılmantıyê hemû gihandine hev."

"Ez çawan dikarım kurdperest bim. Min di Quranê de, di derheqê tirkan de, hebûna hinek nîşanan di nivîsarên xwe de goti bûn."

Malmîsanij dı derheqê misilmantıyê de wirg dibêje:

"Em divê jı bîr nekin ku ola îslam herî kêm bı saya şûr û xwînê ket Kurdistanê û bi cîh bû. Misilmantî herî kêm du caran bû hoya kokbirkirina me. Em divê vê bibînin. Dema hatin, gotin "bıbin misilman" û em kuştin. Dûra rojek hat gelê me pir mislman bû. Îcar jî gotin "hûn pir misilman bûn" û ji ber vê em kuştin." Meriv bi kurtî dikare bêje ku misılmantî bûye belayê serê kurdan.

Seîd-î Kurdî ta 1918-an ji bo kurdan û Kurdistanê dixebite. Ew bı xwe jî vê di gelek nivîsarên xwe de dıbêje, "Seîdê berê mır...niha lı hember we Seîdê Nû heye." "Bê filitandina îmana me, armanceke me yê din tune." Malmîsanij jiyana Seîd-î Nûrsî dike sê beşan. 1.Seîdê Berê, (ji dayikbûnê ta 1926-an). 2. Seîdê Nû (1926-1949). 3. Seîdê Sêhemîn (1949 û pê ve).

Di pırtûkê de karekî din heye ku pir bêhempa ye. Malmîsanij derew û sextekariyên dewlet û misilmanên tirkan, bi peyvên qalind û reş tîne ber çavên me. Ew çawan peyvên Kurd û Kurdistanê diguharin. Ji nivîsaran derdêxin. Peyv û hevokan lı nıvîsaran kêm û zêde dikın.

Dı dawıya pirtûkê de merıv dikare li ser Kor Huseyîn Paşa û li ser Xelîl Xeyalıyê hêja dîtinên pak û dewlemend bixwîne.

Ahmet CANTEKIN 1991

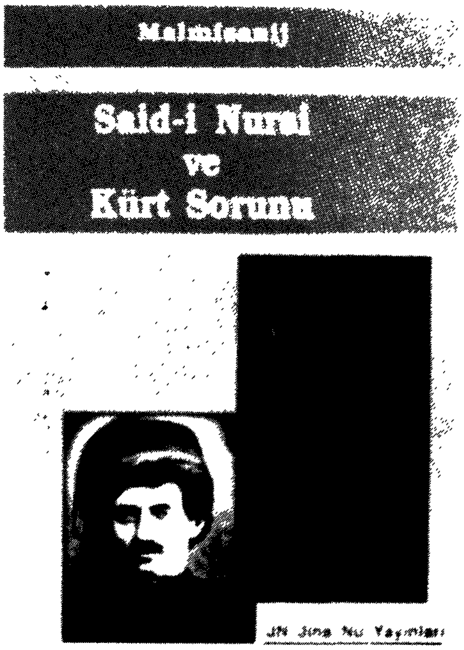

www.arsivakurdi.org

SERINC BIDE GIRTÎXANAN

Kamran Bizaw

Dunya me ya îroyîn, guherî ûpêşdaçûnekî pir zû diji. Dewletên herî bi hêz û leşkerên wan hember xebata mafên mirovî û demokratîkî bêçare ne, di demekî weha de, mirov naxwaze bawerî bike ku dewletekî wekê Turkîyê di gerokestêrê me de ye.

Dîtina dewleta mezin û bi hêz, ku ji imparatorîya Osmanîyan maye; dewletekî weha însanan wekê kerîyekî dibîne, ku guherînekî jî çêbe vê wekê "lutfa dewletê" qebul dike, ku em hinek dewletê Afrîkayê û ereban negrin ber çavan dewletekî meha, li rûyê dunyayê nemaye.

Qanûna "anti-teror" ku di meha nîsana derbasbûyî de derket, li gor maddeya 4'an a muweqeta vê qanûnê cihêtî kirin nav girtîyan û gelek girtîyên sîyasî yên kurd-turk nehatin berdan. Ev qenûna bi prensîbên "yekhevîya" qanûna dewleta kolonyalîsta turk ve dijitîyê de ye. Ev qanûna di civata kurd û turkan de reaksîyonekî mezin dît û îhtiraz hatin kirin. Li ser vê, dadigeha qanûna esasî ya turk, di maddeya 146'an de guherînekî li lehê girtîyên turk çêkir, yên îdamî û muebbet hatin tehlîye kirin.

Maddeya 146'an bes ji bo girtîyên turkan dihat bi kar anîn. Girtîyên Kurdan piranî ji qenûna ceza turka maddeya 125'an ceza îdam û muebbet xwaribûn.Dadigeha qanûna esasî ji raya giştî re "me bes îhtirazên li ser maddeya 146'an ku gihîştibû destê me qerar girt" gotibûn. Ji ber vê yekê turk tehlîye dibin, lê kurd hîn di girtîxanan de radizên. Di dîroka dewleta kolon yalîst a turkan de, ev ne biryarekî nuh e. Di efûya 1974'an de jî ev cihêtî kiribûn. Dadigeha qenûna esasî wê demê dîsan vê "çewtîyê" rast kiribû. Piştî cuntaya 1960'an jî girtî hemû hatibûn berdan, lê bêî kurden ku ji wan re "49'LAR" dihat gotin.

Ji boyê esîrên polîtîk ên kurd û xelkê me ku hember dewleta kolon yalîsta turk têdikoşin ev yeka ne girîng e. Ji ber ku qerekterê dujmin eşkere ye. Lê dema dewleta turk van tîştina bi navê "mafên însanî" û "demokrasîyê" çêdike, divê em vê durûtîya wan ji raya giştî yadunyayê re eşkere bikin.

Carekî berdana girtîyan lutfekî an jî bavtîyekî dewletê nîne. Bi hezaran însan, ji alîyê cûntaya 12-ilonê ve, bi kêfî hatine girtin û cûnta pirî caran qanûnên xwe jî girtiye bin lingan.Xebata van însanên ku di şertên normal de "qanûnî" bû, di dema cuntayê de sûc bûye. Hember vê neheqîyê û nemeşrûb ûyina qanûnên ji dema cunta faşîst, di civatên kurd û turk de, di girtîxanan de, di malbatên girtîyan de û dí raya giştî ya dunyayê de reaksiyon çêbûne û ev hîn jî dom dikin. Dewleta turk piştî vê muxalefetê paşta gav avêt û hinek maddeyên muweqet bi qanûna "anti-teror" ve kir û derewa "me girtîxanan vala kir" ji raya giştî ya dunyayê re belav kir. Dewlet van derewina jî bi teqsid belayî her alîyê kir û ew jî bû sebebê gelek problemên ciddî. Gelek caran gotin emê yên ku cezayê îdam, muebbet û li ser 20 salî xwarine tehlîye bikin, lê ev çênebûye. Heqê tu kesî tune ye ku girtîyan di mabêna bihevî û bêhêvî bûyinê de berde. Ev, ji bo malbatên girtîyan û zarokên wan jî barekî giran e.Ev kerekterekî dewleta turk e, dewleteke ku hember civata xwe bê hîs be, ji bo me kurdan qet hîsê wê yê însanî nabe.

Girtîyên polîtîkên kurd ku ji maddeya 125'î ceza xwarine, di nav payinê de ne. Malbatên girtîyan û civata kurd jî di nav payinê de ne, ji ber ku carekî din ji dadigeha qanûna esasî re îhtiraz hatîye kirin. Çav, dil, guh û rûhê hepisîyan malbat û zarokên wan û ê civatê li ser biryara dadigehê ye. Ku biryarekî negatîf derkeve, dê carek din bi hîsên girtîyên ku di mabêna çar duwaran de ne, bê leyistin. Ewê jîyana dayik, bav û zarokan jiyanekî bi jehr be. Ji vê re tu mafê kesî tune ye. Ku dadigeha qanûnê esasî xwe wekê parêzgerê "bilindîya huquqê", "prensîba wekhevitîyê" dibîne, tiştên ku ji bo maddeya 146'an derbas dibin, divê ji bo maddeya 125'an jî derbas bibin û dîvê tewrê hukûmeta turk ku bi ruhê însanan ve dileyize, bê guhertin. Ev ne lutfekî û ne jî bavtî ye; ev rastkirina cezayên neheq û neinsanîyê ye.

Çavên me dîvê li ser girtîyan be. Divê em ji dunyayê tecrîtbûyina wan re çav negrin. Divê em bê şert ji hemû girtîyan re xwedî derkevin. Divê em rêxistinên ku dikarin li ser dewleta turk zext bidin, derbasê aktîvîtê bikin. Ev deynê însanî ya her kurdekî ye. Girtîyên me yên di girtîxanan de radizên, ji bo yê te, ji boyê min, ji bo yê xelkê me û bi îdîa xelasbûyina me ve esir ketine.
Em vê yekê ji bîrve nekin!

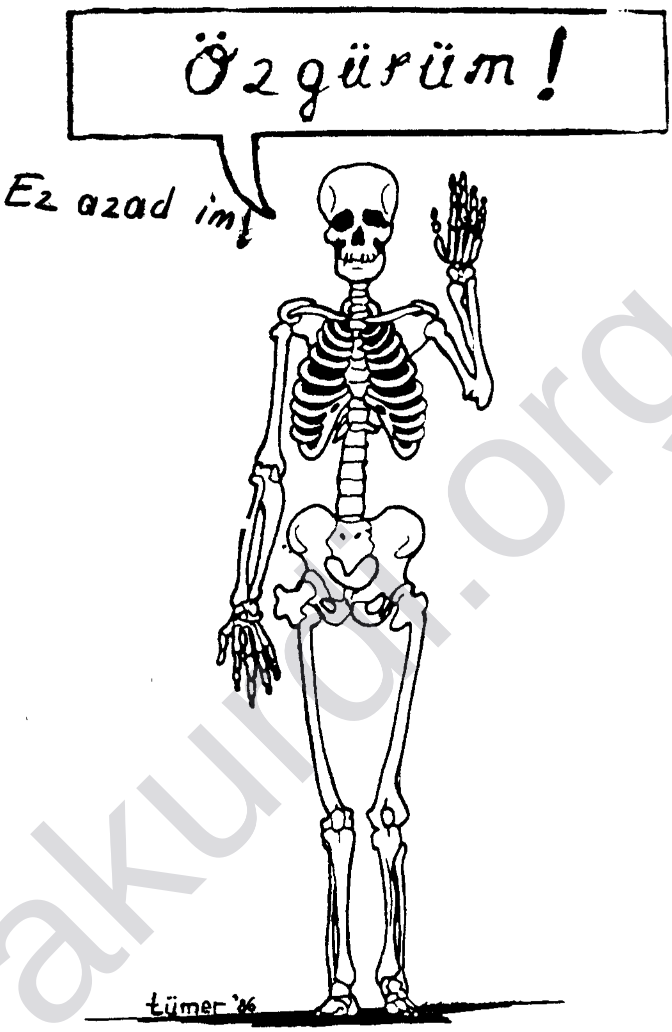

Kurdekî girtî ku ji ber qanûna "Antî-terorê" hatibûn berdan ji me re ve qerta han şandîye.

Helbestek ji EHMED HUSEYNÎ

SÊ ŞAR IN...LÊ DIGIRÎN!

DIYARBEKIR

Bîranînên te, ji sorekî serhişk in
Bîranînên te bi nenûkên matmayînê
ji hişê evînê... der bûbûn...
Goristanên xunavbûyî di hilma serbazan de,
xaniyên hedana te, ji bagerên reş in,
kolanên pisakî, bi bendemanê serxweş in,
bazirganên te,
zirnevanên te,
û darên hejîran û tu û spîndara dilê te
bi payîza bêrîkirinê zer bûbûn...
Birûskên te esmanê kovanê
Dahola çiyayî bi cinihê ziryanê
Qîrçe-qirça tîpên te di ferhenga tozê de
çepkên te ên xav û zelûlî, bi dû termê dozê de
Gava bahoz di çaraliyên şevê de
li te digerya!!
Gava Behra Wanê, bi poşmanî kefenê te
li xwe dipêça û digirya!!
Gava roka ber êvarê radest bûbû
li himberî xweşikbûna çiya!!
û...!!
Gava di ser dev re çû ... berê
tu ji xewna tal rabû
û te biskên rabirdû
hûna!!
AMED!!?
Me tu bi şîr û şekir xwedî kir...
Me tu di himbêza gulê de kedî kir..
û hê me baskên te
bi benefşên şînê venegirtibûn
Tu bûyî wêrangeh û xopana diyar - Bekir..
De rahêje nanê xwe, bapîrên xwe, ava xwe!
De bilezîne, destên xwe rapelîne li nava xwe!
De bi nermîn şiyarke ji westanê gava xwe!
De tovên biyê li w'alî sînor şake bi silava xwe!

***

MEHABAD

Tiliyên xwe, ku Tirî
û kevokên serjêkirî wan dinasin
ji pêxêra dîrokê werîne der...
mûristan e, teqyaye di bişirîna te de
Dil û can e, şîn hatiye di qîrîna te de
Çarçira ye
Çûra gura ye
Xura mila ye
serdar û ba ye
Û gundên te, çîrên rojhilata xemxîn
vedimrînin...
Penaberên eşqê ne, di simbilên xewnê de
xwe libakirina te dibînin...
giyan di kefikên demê de, bi alî goristanan de
divirvirînin...
ji guhên xwe bipirse:
bê bi çend zimanan me axîna xwe
wergerandiye mirina reş!!?
ji çavên xwe bipirse:
bê bi çend keskesoran şil bûbûn
kêl û kestekên darbesta geş!!?
Lêlê sebrê!

www.arsivakurdi.org

tu bi tenhayî di algûşkên şevê de
Dikulkulî, diterpilî di lingên revê de
pêşewe yî, leheng û keye yî
"Di olîmpyada xwedê de"
De rabe qadî!
Wêneyên kevnarî ên veşartî, werîne der
ji qewlika Qurana xwe
li ser demên penaberan, dawerîne
Tav û peşkên gumana xwe
Rabe!!
Îro du şev û du roj in
ku sebrê
bêyî stêrka sibê
tî yê...
birçî ye
buhar li piştê
De rabe!
hê seqemê
evîna te
di rehên wê de
nedîtîye...

* * *

QAMIŞLO

Deng bi deng
ji tambûra te dipijiqe ceng..
"şenga min, penga min"
û sor bûye heyvanê reng...
Te em dahîjtin çîrokan
Bîrek bê binî bû,

Kovan û şînî bû,
û ciwanî pîr dibû,
ligel keziyên pîrebokan...

*

Her ku li serê çiyan dibû êvar
te kadiz bi dizî dixwar..!
Her ku kulîlkên niştiman
li Toros dibûn bi qurban
te heyv di şeva rêberan de
bi ser zil û qamirê de dianî xwar...!
Te piştiyên bendemanê hildigirt...
Havînê di xwêdana te de, bîna xwe radigirt
Tirêna ronahiyê di hinarkên te re, dibuhurt
lê te lêva xwe di rûyê maça me de, digirt..

*

Tu çawan xew dikî?
Tu çawan xewnan dibînî?
Tu çawan şevê hew dikî?
Tu çawan digrî û dikenî?
Tu çawan guhdar dibî?
Tu çawan bê buhar dibî?
Ne xewm e gula min ya qedîfeyî!!
Sê par ji hebûna te
nêzîk dikin dûrbûna te
Sê par ji barana te
nêzîk dikin gulvedana te.

Ehmed Huseynî
buhara 1991, säffle.

www.arsivakurdi.org

DESSERÊYA BERBANGI Û CIVÎNÊ

Di 31.8.1991, bi munasebetdê pirkerdişdê desserda Berbangi, Federasyon di civînêda pêsinasnayişî viraziyê. Redaksiyoni Berbangi, wesênabi kesê ki heta nika redaksiyon di kar kerdê, kesê ki nuştey nuştê û kesi ki bi aawayêdo bîna, mesela kişta teknîkey a ardimê Berbangî kerdê dima. 56 kesan rê mektûbî riştibî, labirê 17 merdimî teniya tewrdê na civîni bî. Neyran ra jew cinî bî û 17 teney zî camêrdî bî.

Serê dê civîni di hemini xo da sinasyayiş û dim a zî, bi sire ya, persda "qandê BERBANGÊ da hewna weşêrê kes şeno se kero?" ser o vînayişê xo va.

Kesê ki di civîni di bî:

1-Abdulrezak Mîrza, 2-Amed Tîgrîs, 3-Alî Çîftçî, 4-Bubê Eser, 5-Loran Cengîn, 6-Dîlan Dersîm, 7-Eşref Okumuş, 8-Haydar Diljen, 9-Keyxusro, 10-Mahmûd Lewendî, 11-Mehmet uzun, 12-N. Kirîv, 13-Seyran Delal, 14-S. Rêving, 15-Şerefxan Cizîrî, 16-Xorto, 17-Zubeyr Hessen

BI KILMEY A; KÊ SE VA?

Amed Tîgrîs, bi serweşeydayiş û qandê Berbangê de hewna rindêri piya muşewre kerdiş o."

Dim a jû bi jûy xo da sinasnayiş. Hewna xo pêrêsinansnayiş niqediyabi, Bûbê Eserî destê xo hewada û va "Amed Tîgrîsî amordê Berbangi, ê verênî di nûşteyê nuştbi. Min zî ciwabê ê nûştedê ey nuşt. Labirê redeksiyonî neşir nêkerd. Çiyo ki hesabdê înan nîro ê neşir nêkenê. Ez wazena nê nuşteyê xo şima ra vila kera." Û nuşteyê xo vila kerd. Kesê ki civînê di bî na mesela ze meselayê daşexsî dî û ser o nê vinderdî. Herûnda na mesela di, meselandê Berbangi ê genelan ser o vinderdî.

H. Diljen: Verî ki ma Berbangi ser o qisey bikerê, embazê ki nika redeksiyon di xebitênê wa tayn malûmat bidê ma ki ma bizanê ka problemû Berbangi çiçî yê û goreyê ê probleman fikranê xo yê şareserkerdişî vajê. Yanê, embazê ki ewro tiya dê ganî verî weziyetê Berbangi, ê ewroyênî û goreyê redeksiyonî sebebanê ci bizanê.

Eşref Okumuş: Kesê ki Berbangi di kar kanê xeyrê xo û xeyrê Ellaya (Homaya) kar kenê. Wina nêbeno. Embazê Berbangi ê yê fedekareyêda girdi kenê. Ganî Berbangi di kadroyê profesiyonelî bigirweyê. Ganî redaksiyonê Berbangi sere ra karê xo plan kero ki bizano do çend amorî vejo. Kardê mecmua û gazetan di kamî ki resmanê orjînalan û xeberan cadê ci raa danê ê bi ser kewnê. Qîmetê resmandê şarî û xeberandê kihanan çiniyo. Esas, qandê mecmuayandê aşmiyênî xeberê tezey neşir kerdiş zaf zor o. Qandê coy kes şeno Berbangi rê Diyarbekir di muxabîrê tepêşo ki bişo wija ra xeberanê tezan ya zî hedîsanê welatî zî raporêda aşmiyênê (mengênê) binûso û birişo. Berbangi bi nê hawadê xo yê ewroyêniya kes şeno bikero mecmûayêda kultirî û herûnda ci di zî mecmua ya zî gazeteyêdo şenik vejê. Malûmatê ki min serokdê Federasyonî ra girotê, îmkanê Federasyonî qandê nê çî bes kenê. (Eşrefî gazeteyo "Journalîsten" misna goştareykerdoxan û va) Ganî gazeteyêdo no form û no babeta bo. Lehça ki peydi menda Kurmancî ya. Co ra ganî kurmancî Soranî ra vêşêrî binûsiyo. Yanê, Soranî gerek fedekarey bikerê.

Şerefxan Cizîrî: Weziyetê Berbangi zî ze ê Federasyonî yo. Tayn embazî yenê kar kenê, tecrubeyê înan virazêno labirê dima yenê virnayiş. Tayn zî heqberê nê karî ra nînê., labirê ancî zî vanê illa ma. Ê ki Berbangi di kar kenê, bolê ci çorşmedê embazandê komîtedê federasyonî ra yê. Bi no hala nêbeno. Ez di o qenhetê niya ki Berbangi nê serandê peyênan di biya verî weşerî. Min verî vato, qandê ki Berbang baş bivijiyo, min dest ra çiçî bêro ez do bikera.

Loran Cengîn: Heta ewro qet finê Komîteyê Karrayberdişî ê Federasyonî ma rê nêvato îlla ki nûsnayeyê (yaziyê) do di Berbangi di bivijiyo. Redaksiyonê ma, ze komîteyêdo xoser kar keno. Qandê ki Berbang hewna başêri bo, çiçî ma dest ra yeno ma yê kenê. Ma do na mesela redeksiyon di fina munaqeşe bikerê. ma do anketê virazê û wendoxan û rewşendîrandê Kurdan rê birişê û

Berbangi ser o fikrê înan biwazê.

H. Diljen: Esas problem ne rind plannêkerdiş o, ne zî bi înadey a dîreksiyon tepiştişê ê kenano ki nêzanê ereba birami yo. Esas problem bi awayêdo profesyonaley a kar nêkerdiş o. Embazê ki Berbangi vejenê en tayndê ci heşt seatî qandê îdaredê xo ya zî keyedê xo karna kenê. Bê ney zî karê siyasî û kulturî kenê. Ki nê karan dima wext bimano ê do Berbangi vejê. Ancî zî embazê ki nê şertan di kar kenê fedekareya girdî kenê. Bê ki çiyê bipawê, ê yê wextê xo danê Berbangi. Bi nê îmkanê ki kadroyê Berbangi te de dir ê, ancax Berbangda wina vijêna. Ki şima mi ra pers kerê, him kişta şikil ya him zî kişta miyandê ciya Berbangi her ki şina weşerî bena. Hele nê amorê peyênî zaf delal ê. Ki Berbangi do bi no babeta bivijiyo, nay rindêrî nêvijêna. Ez emel nêkena ki tana embazê jêhatêrî estê û wazenê Berbangi di kar bikerê û Berbangêda hewna erciyayêri vejê, labirê nê embazê ewroyinî nêverdanê. Yanê dîreksiyon nê embazan desti mendo, ne ki nê perayê ci û nêveradanê. Embazê va ganî redeksiyon plan kero û bizano do seri di çend amorî vejo. Him qerarandê gongredê Federasyonî di him zî tukuzdê Federasyonî di seri di 12 amorî vetiş nûşnayeyo. Yanê mesele nêzanayişê seri di vetişê çend amoran niyo. Esil problem, ze ki min gama bîni va, bi awayêdo profesyoneley a kar xo vernênayiş o. No, problemê neşriyatdê Kurdan hemi no. Heta ki kadroyandê Kurdan ê mecmuayan, gazetan, radyoyan û telewizyonan di kar kenê îmkanê profesyoneley peyda nêbê, weziyetê neşriyatdê Kurdan ney ra rinderî nêbeno.

Abdulrezaq: Ganî nûşnayeyê Soranî û Kurmancî pê miyan di bê.

Bûbê: No di serri yo ki embaz N. Kirîv qandê Berbangi ameyo abirnayiş. Bê Berbangi o yo karna nêkeno. O yo ne qedehan şiweno ne zî karna keno. Ganî kes heqê embazandê bînan nêwero. Embazê ki Berbangi di kar kenê jewbînan sinasnenê û nêwazenê tayna înan miyan kewê. Ki biwazê, ez hazira ki kar bikera, labirê nêwazenê.

M. Lewendî: Ki Berbang bi no hawa ya bivijiyo, ez texmîn nêkena ki cewabê wendoxan û endamandê komelandê federasyonî bido. Berbangi kes şeno ze mecmûayêda kulturî bidomno, jûna da zî şeniki vejo ki bişo xîtabê xeylê Kurdan bikero.

N. Kirîv: Ez wexto ki behsa mesela da profesyoneley kena, mexsedê min mesela wextî teniya niya. Mexsedê min bi awayêdo jêhatey aheqdê karî ra amayişo. Ki ma vernî ci ra nêgerê Berbang bi no metoddê kariya ravey nêşina. Ma rê mecmûayêda hîrê mengê (aşmî) û gazeteyêdo 15 rojên lazim o.

Mehmet Uzun: Tayn rey Berbangi ser o zelal biyê. Ki merdim bişo peşkê kulturî û edebî peşkdê magazînî ra abirno do rindêrî bo. Berbangi di heme çî esto. Gerek kes bi tekstandê kilmî weşî û bi resmana çiyêdo heşt riperin vejo û 3-4 mengan ra finê zî mecmûayêda zê Hêvî ya zî Peyvi vejo. Mecmûayêda winasîni rê îhtîyac esto. Hêvî ya 3-4 resran ra finê û Peyvi zî 1-2 amrî vijyê hu vinderdi. Redaksiyon ganî qandê plan û programî bibo. Ez bi Swêdiyana zî xebitiyaya eynan heti no winayo. Ganî redeksiyon tim biwazo, ki çiyê lazim bo bixo binûso. Ki çî waştiştê ziwanê kesî tayn nerm bo, medenîbo, do bidê.

Elî Çîftçî: Ganî kes Berbangi di (2) beşî kero. Nika îmkanê zaf başî estê. Kes seno "presstöd" zî bigîro. Kurdistan Press bi ser nêkewt, labirê Berbangi şena ser kewo.

Abdulrezaq: Federasyoni şena na mesela ser o konferansêdo jew ya zî di roje virazo.

Amed Tîgrîs: Komeley ma rê xeber û çalakiyanê xo nêrişnenê. Noo di serî yo ki Komîteyê Karrayberdişî ma rê mudaxele nêkerdo, labirê heta ma zî nêkerdê. %60-yê Berbangi mayê bixo nûşnenê. Ezz bixo her amori rê 30-40 seetanê xo dana. Ma do munaqeşeyê na mesela heta kongiredê Federasyon bidomnê ki ma bişê heta kongre tayn rayranê konkiretan bivînê û kongre di ser o qerar bigîrê.

Xorto: Panj (5) kesî federasyon di kar kenê, labirê Berbangi ki yenê riştiş bolê ci pey di yenê. Panj kesî kar kenê, labirê hewna adresî raşt nêkerdê. Hewna nê rojandê peyênan di Zibêrî raşt kerdî. Xeber û nûşnayeyê ki ma nûşnenê, resmanê ci zî ma ancenê. Hewna zî mayê nêzanê mesûlê nûştişdê nûşnayeyê ki teber ra yenê kamo. Bi veyndayiştê şima ê na civîna mexsedê ma o yo ki ma Berbangêda hewna weşêrî veji. Ma şima hemini rê sipas kenê ki şima heta tiya ameyê.

www.arsivakurdi.org

EVDOYÊ QERAN (*)

Koyo Berz

Evdo yê Qeran Sewregij o û sewregi di bi qisandê xo yê entîkana û tarîxinana, kişta heme Sewregijan û çorşmandê Sewregi ra yeno silasnayeni.

Gird û werdî yê Sewregi name û vengê ey aşnawit o û ey silasnenê.

Ez vêşî nêwazena bahsê ey biker a, qandê ki heyat ê ey romanê beno.

Ez do bahsê çend meselandê e yê weşan bikera û şima rê binûşna. Fermo biwanê.

1.

Rojê evdoyê Qeran qehwexane ra yeno ki bîro keydê xo.

O wext xeylê kal beno.

Wexto ki no kewno ray û yeno, nîmedê ray di edizyêno û şino koşedê ray di betonî ser o roşeno.

Roşeno ki hebê solixê (edîzyayena) xo bigîro û hewna ray kewo şiro.

Milleti vînena û winêna ki, Evdo koşedê ray di ronişto.

Vanê ma şirê hebê Evdoy hêrs kerê û wextê xo pa ravêrnê.

Ma ci rê vajê ti bîyê kal û çap ra kewtê.

Diha to di rih nêmen do û ti merdê.

Wazenê Evdoy bihûwê û hebê xo rê pa kuşat bikerê.

Qehwexanan di, dukanan ver di, meydanan di kes nêmaneno, o ki vîneno ray kewno yeno Evdoy heti û Evdoy ser o kom beno.

Wexto ki milleti Evdoy ser o kom bena, arêbên a pêser).

Evdo, zano, fahm keno ki mileti ameya ki ci bihûwo, ci hêrs kero û cî ya delxa ravêrno û tey kuşat bikero.

Evdo zahf aqil o û zey cinan a şeytan o.

Qe rewrewî kewno çal da xamî.

Zano, çiçî do bîro sere di, qe kewno feqi. Verê înan, no xo keno hadre ki, wexto ki heme resay pê û arêbîyay pêser înan rê çiçî vajo û çi babet a înan bixapeyno û qala xo înan ser fîno.

Seredê xo di ca keno ki mesela zey ê xo biker o, zeki ê fikiriyênê winî nê bo.

Fikiriyên o senî mesela edizyayeni ra vejo û hetnaya ta do (çerxkero).

Wexto ki milleti tam arêben a pêser, no sere yê xo hetê azmînî keno a berz û winêno minarada camîda Gulabî re û wina vano: Hele bewnî rê, bewnî rê xasekey, dûzey û zerafeyda na minara ra, ti vanê qey qelema Ellay a.

Qurban ê to Ellay ba, ti jî vajî ez însanan dana. O ki na minara viraşta, wa o jî vajo ez î ûstay a, wa vajo ez î ez a.

Wa vajo Ellay jî ez daya.

No dinya di, e'ceba ey ser a ûstan a, merdim na, kes na esto.

Wa o jî vajo, ez lajê pêrdê xo ya û lajê zanayan û camêrdan a.

milleti pê ro qira xo berz kena û winêna minara ra.

Înan rê çîyê nêmaneno ê vajê û bihûwê Evdoy û pa kuşat bikerê.

Milleti ra kes nêşeno, ê qisan ser a çîyê vajo û evdoy hêrs kero.

Evdo veror vernî ya qisandê înan birneno û înan tombetê qisandê xo bin di verdeno û fina qala xo fêno înan ser. Milleti zeki çîyê do xirab bikero, sere yê ci, ci ver di peyser ageyrenê û şinê cayandê xo û benê vila.

Evdo mesel a xo keno zûwa, zeki o nêe'zdiziya yo û qandê ki bewnî ro na minara ra ronişto.

Mesel a e'dizyayeni ra vejeno, keno mesel a winyayeni da minara.

2-Rojê Evdo yê Qeran Diyarbekir di beno.

No çaketê do weş û xesek lajdê xo rê herîneno. Çaketî gêno yeno dolmişandê Sûkda Sewregi ver ki, lajdê xo rê birişo Sewregi. Cadê dolmişan di na kişta winêno a kişta winêno, dolmişan mîyan di kes ê do silasnaye nêvîneno, çaketî bido a ci ki lajdê ci rê berê.

Dolmişi ver o vindeno û vano:

-Na dolmiş a Sewregi nîya, qe Sewregi mîyan ra kes na dolmişi di çinî yo?

Xortê do vîst û panc serre vano:

-Vaji dedo, ez sewregi ja û ez o şina Sewregi, çi emrêdê to esto.

Evdo yê Qeran vano:

-Êganê mi, ti nê çaketî gênê benê danê lajdê min û ci rê vanê, no çaket pîyê to to rê Diyarbekir ra rişto.

Wa çaketî bigîro û xo ra do.

Çakeî hetê xortî ya derg keno.

Xort vano:

-Ma dedo, ez lajê to nêsilasnena, ez pers kera vaja kam, ayn jî lajê kê.

Evdo yê Qeran vano:

-Ti winênê o ki zinbêl qeytan o, postalê poçokinî yê pirnik dûziyê ci pay di, çaket o weşo pira.

Wexto ki ray şino postalê ci ciz ciz kenê û xûşînî kewna a şelwarandê ci yê Helebî ser.

Çaketî bin di êlega Helebî ya çewres makîna pira, seata ci ya Necar ra tûnik da êlegi di û Rêzila ci ya altûnêna pa şaneyêna.

Wexto ki, ray şino, ti vanê qey şêr o ray şino, e'rd lerzeno û şimê ci yê ci ser o berqenê û kaykenê.

Wexto ki, çarşidê Sewregi ray şino. milleti heme pey ra winêna ci ra.

Ti vanê qey lajê Siltan Sileymanî yo.

Qebe-qebe ray şino û berzberz winêno, îşto o yo, o lajê min o, ti danê a ey.

Bê ey kes na do winî Sûkda Sewregi di çinî yo. Şermî û tersan ver xort diha nêşeno çîna pers kero û ca e'lamet çaketî gêno û yeno Sewregi.

Geyren o, nêgeyren o jew do zeki mêrdekî vati bî nêvîneno, yan jî raştê ci nîno.

A roji no hesab a çarşidê Sewregi mîyan di doşbîya yena keno pir.

Ê meştêrî fina çaketî gêno û şino çarşidê Sewregi mîyan ra doşbeno ki, tarîfde Evdo dê Qeran ser a lajê ci bivîno û çaketî bido ci.

Geyrayeni û doşbîyayeni ra betiliyêno û dano piro şino qahwexanayê di roşeno.

Çaya ci yena ci ver, çaya xo şimeno.

Merdimna qahwexane di ci kişta ronişte beno û e'mrê ê mêrdekî jî xeylê beno.

Merdek xortîî ra pers keno vano:

-Xorto tî yê ê çaketî roşenê?

Xort vano:

-Nê xalo, no çaket emanet o û zeki Evdo yê Qeran ci rê vati bî, winî mêrdekî rê vano.

O merdek vano: Wili estbo, estbo no Evdoyo, Evdoyê Qerano.

Ey lajdê xo rê rişto.

Bê ey kes na nîyo.

Lajekî ra pers keno vano:

-Merdimê do senîn bi.

Lajek ci rê tarîf keno.

Merdek vano: Mi nêva bibobibo Evdo yê Qeran o.

Cayê ronişten da, lajdê Evdoyê Qeran misneno xortî û xortî rişeno lajdê ci heti.

Xort, dano piro şino lajê Evdodê Qeran Huseyn î vîneno û çaketî dano a ci û vatena pêrdê ci cî re vano.

3-(**) Rojê qeçek î şinê, kêberdê embiryandê Evdo dê Qeran ver o gî kenê.

Qeçek ê ki gî kenê, qeçê Evdoy benê.

Embiryanê Evdoy yeno, Evdoyy rê vano:

-Deza Evdo, qeçkan ê şima, kêberdê ma ver o gî kerdo, qeçkan ê xo tembe ki, wa fina nîrê keberdê ma ver o gî nêkerê.

Evdo vano:

-Dezay ê mi, no gî gî yê qeçkandê ma nîyo. No gî gî yê şorba yo, şorba werdan o,

Ew ê şorbada mercûwan o.

Ti zanê ma emser mercûy nêkaritê.

Qeçê ma şorba mercûwan nêwenê.

Qeçê ma rizo goştin wenê.

Goştê qawirmî kenê a rizî ser a û winî wenê.

Şamîya înan di goşt çinêbo, ê a şamî nêwenê. Şamî û werden a înan heme goşt o, lazim o gîdê înan di jî goşt û riz bibo. Nê gî mîyan di ne goşt û ne jî riz esto. Qandê coy, no gî gî yê qeçkandê ma nîyo.

Qay çimê to yê nêvînenê û tî yê gîyan pê ra nîyabirnenê.

Xo rê şerî bewnî kêberna.

Şorî ê ki qeçê ci şorba mercûwan wenê înan ra pers ki û înan tembe ki.

(*) No nuşte, Koya Berzî senî nuşto, ma winî çap kerd. Yanê, ma ci ra ne herfê vêşî ne zî kemî kerdi.

(**) No nuştedê (yazi) Koyo Berzî di 16 finî qisa "gî" ameya nuştiş. Wêrê ci vano illa şimado çiyê ki ez rişena çap kerê. Ki ma ci ra qisa "gî" bivetayê, orte di çiyê nêmendê. Qandê coy mayê nê yazî bi "gî"dê ciya çap kenê. Boka şima ma ef kerê.

N. Kirîv

www.arsivakurdi.org

VIRADÊ WA BIPERÊ

Metepşê!
Birayên o heyran metepşê.
Hadrê,
De hadrê heyran viradê,
Viradê wa biperê.
Hetê azmînî ya,
Hetê azadî ya,
Hetê bêvengey
Û bê kişt a biperê.

Goştarey,
Dostêno goştarey bikerê.
Goştarey a dêrandê înan,
Goştarey a dêrandê înan,
Goştarey a lorkîyandê înan,
Goştarey a veng û bêvengeyda înan bikerê.
Weş goş a ci nê,
Hele ê yê çiçî vanê
Û çiçî wazenê.
Goştarey bikerê,
Qe ê do ma rê çiçî rê vajê
Û ma ra çiçî biwazê.

Megîrê!
Dostêno vernî megîrê.
Heyranê şima bena,
vernî ya înan megîrê.
Hetê kotî ya perene wa biperê,
Hetê kotî ya şinê wa şirê.
Ê ewro, ê no deqîqe azadê.
Ê destan bin ra,
Halînandê xo ra vijyayê.
Ê yê perenê, ê yê şinê,
hetê azadî û serbestey a.
Qandê coy vernî megîrê.
Viradê wa biperê,
Viradê wa şirê.

Metepşê!
Şima zanê ê ewro senî nê,
Şima zanê, zanê.
Çimê xezalanê ewro înan ser o,
Perê melekanê înan a.
Zor û zordestey,
Zaliman û zilmdê înan bin ra,
Newe reyay, newe vijyay.
Newe marda xo ra bî
Û newê amey dinya,
Û newe çimê xo akerdî.

Metepşê!
Viradê wa biperê.
Hetê kotî ya şinê wa şirê.

Megîrê.
Wa no fin,
Bi zerîda xo ya,
Bi kêfê xo ya
Bê ters û bê xof biperê.
Biperê û çiman ver a vinîbê!

Koyo Berz

HEWNA XELATEY BERBANGI

Heze ki xwendoxê ma zanî, par Berbangi semedê estanik û şîirandê kurdî yew musabeqa hadire kerdbî. Û ebî inawa, hewa verêni xelatey Berbangi ameybî vila kerdiş.

Komîtay Kargerdey Federasyonî emsar zî Redaksîyondê Berbang ra waşt, ki musabeqay diyin zî viraza. Hem teberê welatî ra û hem zî welat ra nuştoxê estanik û şîiran, şênî nuştanê xo berşawî musabeqadey Berbangi rî. Şertê musabeqa hezey parên î. Eke cay şertandê musabeqa di çî bedeliyo, ma do omarey Berbang a 76 di binûsî. Nuştoxî ganî hetanî 15'ê aşmdey 1'in 1992 di nuştanê xo Berbangi rî berşawî.

Ma pawibê nuştandê şimayê erjîyayan î!

Berbang

www.arsivakurdi.org

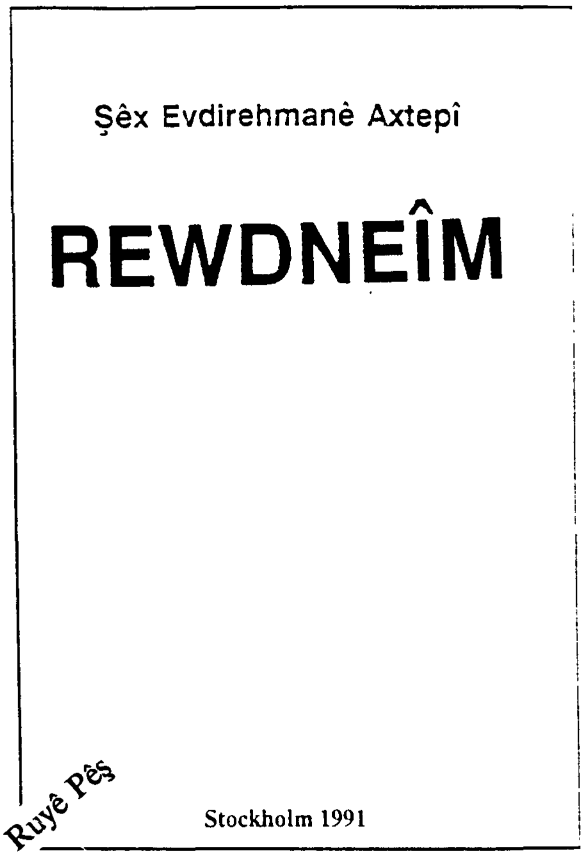

Ruyê Pêş

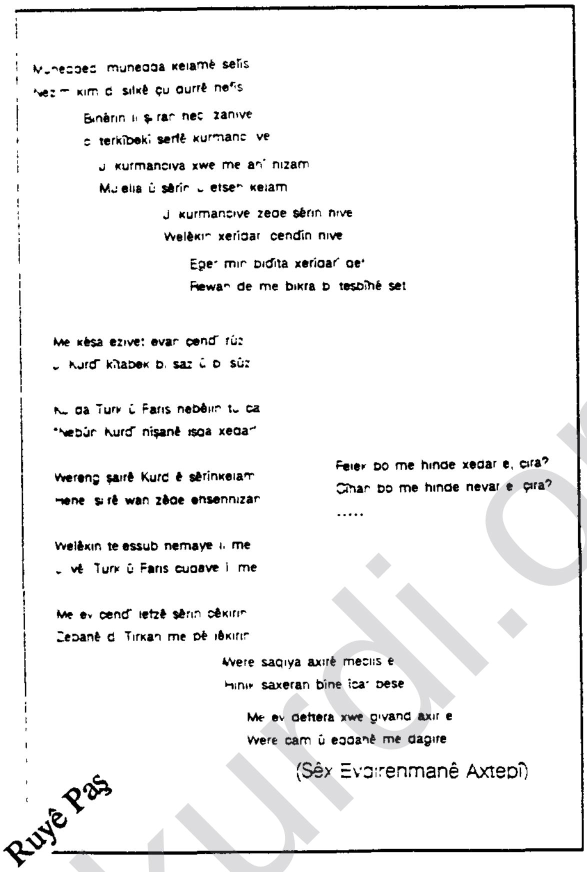
Muhebbet muhebba kelamê sefis
Nezm kim di silkê çu durrê nefis

Binêrin li şiran nec zaniye
Terkîbeki serfê kurmanc ve

Ji kurmanciya xwe me anî nizam
Mu elia û şêrin û etsen kelam

Ji kurmancîve zede şêrin nive
Welêkin xeridar cendîn nive

Eger min bidîta xeridar der
Rewan de me bikra bi tesbîhê set

Me kêşa eziyet evan cend rûz
Ji Kurdî kîtabek bi saz û bi sûz

Ku da Turk û Faris nebêjin tu ca
Nebûn Kurdî nîşanê isba xedar

Wereng şairê Kurd ê şêrinkelam
Hene şirê wan zêde ehsennizar

Feiek bo me hinde xedar e, çira?
Çihar bo me hinde nevar e çira?
.....

Welêkin te essub nemaye li me
Ji vê Turk û Faris cudave li me

Me ev cend letzê şêrin bêkirin
Zebanê di Tirkan me pê lêkirin

Were saqiya axirê mecils e
Hinik saxeran bine icar bese

Me ev deftera xwe givand axir e
Were cam û ebdanê me dagire

(Şêx Evdirehmanê Axtepî)

Ruyê Paş

Rewdneîm di 1884-an de hatiye nivîsandin, 35 beş e, 4531 malik in û 440 rûpel e. Tev riwayetên kevnare ne û di warê ziman, bêjeyên kevnare û di awayê bikaranîna daçekan de li gorî rewşa rêzkirina bêjeyan di hevokan de û li gorî bikaranîna zemanê wan di bilêvkirina birastî de, gencîneyeke herî dewlemend e ji zaravayê kurmancî re.

Biha: 100 Kron
Navnîşana xwestinê:
Yekitiya Nivîskarên Kurd
Box: 45205
104 30 Stockholm- Sweden

Yekîtiya Nivîskarên Kurd
Kurdiska författarföreningen

کتێبی (ڕەوزونەعیم) کە لە ساڵی ١٨٨٤ نووسراوە، بریتییە لە ٣٥ بەش و ٤٥٣١ بەیت کە لە قەوارەی ٤٤٠ لاپەڕەدا چاپکراوە.
گرنگی ئەم کتێبە لە دارشتنی ڕستەی زمانی کوردی و ڕێزمان و بەکارهێنانی وشەی کۆنی کوردی دایە.
ئەم کتێبە گەنجینەیەکی دەوڵەمەندی زاراوەی کرمانجییە.

نرخی: ١٠٠ کرۆنە
ناونیشان: یەکێتی نووسەرانی کورد لە سوێد
Box. 45205
10430 Stockholm
Sweden

پوستەی بەربانگ

خوێنەرانی هێژا!

لە دڵەوە هیوای بەردەوامبوونتان لە نووسیندا بۆ دەخوازین و دڵنیاین ئەو بە دەنگەوە هاتن و گرنگی پێدانەی ئێوە، باشترین پاڵپشت و پشتگیرین بۆ بەردەوامبوون و بەرەوپێشەوەبردنی گۆڤارەکەمان. لەو بڕوایە داین ئەو هەوڵ و ماندووبوونەی ئێوە لەگەڵ نووسیندا، لە دوا ڕۆژدا بەرهەمی چاک و پوختەی وا بەدەستەوە دەدەن کە ئەنجامەکانیان ببنە مایەی شانازی و نموونەی بێهاوتا و دڵخۆشکەر بۆ نووسەرەکانیان. لە ئێستاشدا، ئەوەی ئێمە لە ئێوەی دەخوازین پەلەنەکردنە لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانتاندا و هیواداریین بە زیادەوە هەوڵ بدەن زیاتر لەگەڵ نووسیندا ماندوو بن و سوود لە بەرهەمی دیار و سەرکەوتووی ئەوە نووسەرانەمان وەربگرن کە جێدەستیان بە زمان و ئەدەبی کوردیمانەوە دیار و لەبەرچاوە:

** بەڕێز ئازاد عوسمان - بەرلین*

- نووسینەکەت (مەبەستی سەدام لە وتووێژ لەگەڵ وەفدی بزوتنەوەی کوردیدا) زۆر کورت بوو، لەبەر ئەوە لەبڵاونەکردنەوەی بمانبوورە و بە هیواین پێوەندی لەگەڵ گۆڤارەکەمان نەبڕیت و لە نووسینیشدا بەردەوام بیت.

* بەڕێز حەمە شوان - پاریس

- وتارەکەت دەربارەی فیلمی (ئاسۆ) سەرکەوتووانە ئەنجامداوە، بەڵام مخابن لەگەڵ ڕەوتی گۆڤارەکەمان ناگونجێت و ئێمەش پێمان چاکترە کە بۆ بڵاوکردنەوە ڕووبەڕووی گۆڤارێکی تری بکەیتەوە. دواتریش لە پێوەندیتدا لەگەڵ گۆڤارەکەمان بەردەوام بیت، لەگەڵ ڕێزماندا.

* بۆ خاوەنی (بەسەر هاتێک)

- (بە سەرهاتەکەت) گورچکبڕ بوو، بەڵام هەرچەندە پێوەی خەریک و ماندووبووین نەشیا بۆ بڵاوکردنەوە. داوا دەکەین لە بڵاونەکردنەوەی چاوپۆشیمان لێبکەیت و پەیوەندیمان لەگەڵ نەبڕیت.

* بەڕێز کرمانج گوندی

- لەسەر داوای خۆت نووسینەکەت (سۆڤیەت لەسەر دووڕێیانی ستالینزم و پێریسترۆیکادا) لە بڵاوکردنەوە قوتار دەکەین و ئێمەش لەگەڵ تۆدا، پێمان وایە ڕووداوەکان زۆر لەوە پەلە و خێراتر بوون کە چاوەڕوان دەکرا.

* بەڕێز ئامانج شاکەلی

- بەرهەمەکەت ڕێکوپێک و سەرکەوتووانە ئەنجام داوە. پێمان وایە بۆ گۆڤارێکی تر لەبارتر بێت و جێیەکی تایبەتیش بۆخۆی بگرێت. لە بڵاونەکردنەوەی داوای لێبوردن دەکەین.

* بەڕێز بێستون ژاکاو

- ئەرکێکی زۆرت لەگەڵ شیعرەکانت کێشاوە، بەڵام بەداخەوە هێشتا لە پێڕەوکەدان و نەگەیشتوونەتە ئەو ئاستەی بۆ بڵاوکردنەوە دەست بدەن، لەبەر ئەوە لە بڵاونەکردنەوەیان بمانبوورە. نەژاکێیت و بەردەوام بیت لەخزمەتی ئەدەبەکەماندا.

* بەڕێز توانا ئەمین

لە شیعرەکەت تەنیا ئەم کۆپلەیەمان هەڵبژارد:

من فرمێسکی تاڵ و سوێرت
بە بزەی خۆر دەشۆمەوە
لە دەروونی پڕ ئازارت
دەبمە تیشک و
هەنسکەکانت قووت دەدەم
خەمەکانت دەخۆمەوە.

چاوەڕوانی بەرهەمی بە پێزترتین لە داهاتوودا.

* بەڕێز ڕەحمان سۆفی

- لە چیرۆکەکەتدا زۆر لایەنت ڕەچاو کردووە. بەڵام تەواوی لایەنەکانت سەرکەوتووانە نەپێکاوە. پێمان وایە لە داهاتوویەکی نزیکدا بەرهەمی لە (مام ڕەسول) سەرکەوتووتر بە دەستەوە دەدەیت و هەنگاوێک لە دنیای جەنجاڵ و پڕ لە گێرمە و کێشەی چیرۆکنووسین نزیکتر دەبیتەوە. چاوەڕوانی بەرهەمتانین.

* بەڕێز باقر ڕۆستەمی

بە جێگەیاندنی داواکەت لە توانای ئێمەدا نەبوو. دەنا درێغیمان نەدەکرد و گرنگییەکی تایبەتیشمان پێدەدا. ئەوەندەی ئێمە ئاگادارین، نووسەرەکانمان بە تایبەت ئەوانەی بە کرمانجی خواروو دەنووسن، پیت عارەوی بەکار دەهێنن نەک لاتینی. ئەگەر کارێکی لەوەی تۆ داوات کردووە، بەرچاومان کەوت، پەیوەندیت پێوە دەکەین و پێترادەگەیەنین.

* بەڕێز مەحمود خۆشناو

بابەتەکەت درەنگ گەیشتە دەستمان. بۆیە نەمانتوانی لەکاتی خۆیدا سوودی لێوەربگرین. بە هیواین لە داهاتوویەکی نزیکدا کاتی بێتەوە و ئێمەش بە بڵاوکردنەوەی لاپەرەیەکی گۆڤارەکەمانی پێبنەخشێنین. لەگەڵ سوپاسماندا.

* بەڕێز م. گزمەیی

هەرچەندە بەشێکی زۆر لەو شیعرانەی لە ڕێی تۆوە پێمان گەیشتوون سەرکەوتووانە ئەنجام دراون، بەڵام لەبەر نادیاری نووسەرەکەیان نەمانتوانی بۆ گۆڤارەکەمان سوودیان لێوەربگرین. داوای لێبوردن لەتۆ و لە نووسەرەکەش دەکەین و هیواداریین بەردەوام بیت لە پەیوەندیتدا لەگەڵ گۆڤارەکەماندا.

* بەڕێز کاروان عەسکەری - پاکستان

- ئێمە کەم تا زۆر ئاگاداری ئەو بارە ناهەموارەی ژیانین، کە ڕووبەڕووی ئێوە بۆتەوە و دەرگای زۆر هەوڵ و تەقەلای بە سوودی بە ڕوودا داخستوون. بەڵام لێرەوە، ئەوەی لە توانای ئێمەدا بێت، تەنیا بە دەنگەوەهاتن و گەیاندنی دەنگی ئێوەیە بەو لایەنە بەرپرسیارانەی دەسەڵاتیان هەیە کەهەر نەبێت بۆ ئاسانکردن و لەبارترکردنی ئەو ژیانە سەختەی ئێوە دووچاری بوون، هەوڵێک بدەن. بۆ نووسینەکەشت، لەبەر ئەوەی بابەتێکی کۆک نەبوو بۆ گۆڤارەکەمان، لە بڵاوکردنەوەی بمانبوورە.

* بەڕێز هیوا محەممەد

- تێبینییەکانت بەجێن و ئێمەش هیواداریین بە دڵسۆزییەوە ڕەچاوکردنیان، لە بەجێگەیاندنی کارەکانی داهاتووماندا، لەبیر نەکەین. سوپاست دەکەین بۆ ئەو گرنگی پێدان و بە دەنگەوە هاتنەت.

هیوا

www.arsivakurdi.org

شانۆگەری - کێ تاوانبارە؟ کێ شێتە؟

لە نووسین و دەرهێنانی: پێشرەو کەریم شێرە

ئەم شانۆگەرییە، لاپەرەیەک لە خەباتی دژواری تێکۆشەرانی کورد پشاندەدا لە سایەی رژێمی بەغدا. شانۆگەریەکە باسی زیندان و ئەشکەنجە و خۆراگرتنی تێکۆشەرانی کوردە لە زیندانخانەی رژێمدا.

باسی ئەوە دەکا کە هەندێ کەس لە کاتی ئەشکەنجەدا خۆراناگرن و دەروخێن. هەندێکیش چۆک بۆ دوژمن دانانەوێنن. لە کۆتاییدا هێزی پۆلایی گەل و تێکۆشەران، داروودەستەی رژێم رادەماڵێ و راپەرینەکە دەست پێدەکات و خەڵکی بەیەک دەنگ هاوار دەکەن (بەعسیەکان لە کوردستان بۆ دەرەوە) ئەوەی شایانی باسە، هونەرمەندانی ئەم شانۆگەرییە، هەموویان لاوی لێهاتوون. بەڵام یارمەتییان نەدراوە، چونکە دەرهێنەر کاک پێشرەو لە کۆتایی شانۆگەرییەکەدا گوتی: داوای لێبووردن دەکەین، کە ئەکتەرەکانمان بە جلی خۆیان و بێ مکیاج و مۆسیقا شانۆگەرییەکان پێشکەش کردن، چونکە لە هەموو بارەگاکان داوای یارمەتیمان کردبوو، بەڵام کەسیان دەستی یارمەتیان بۆ درێژ نەکردین. بینەرانی شانۆگەرییەکە بە گەرمی پێشەوازیان لە ئەکتەرەکان کرد.ئەم شانۆگەرییە بۆ ماوەی سێ رۆژ لە شەقلاوە پێشکەش کرا. پاشان لە رواندوز لە هۆڵی پاشای کۆرەدا پێشکەش جەماوەری تینووی رەواندوز کرا.

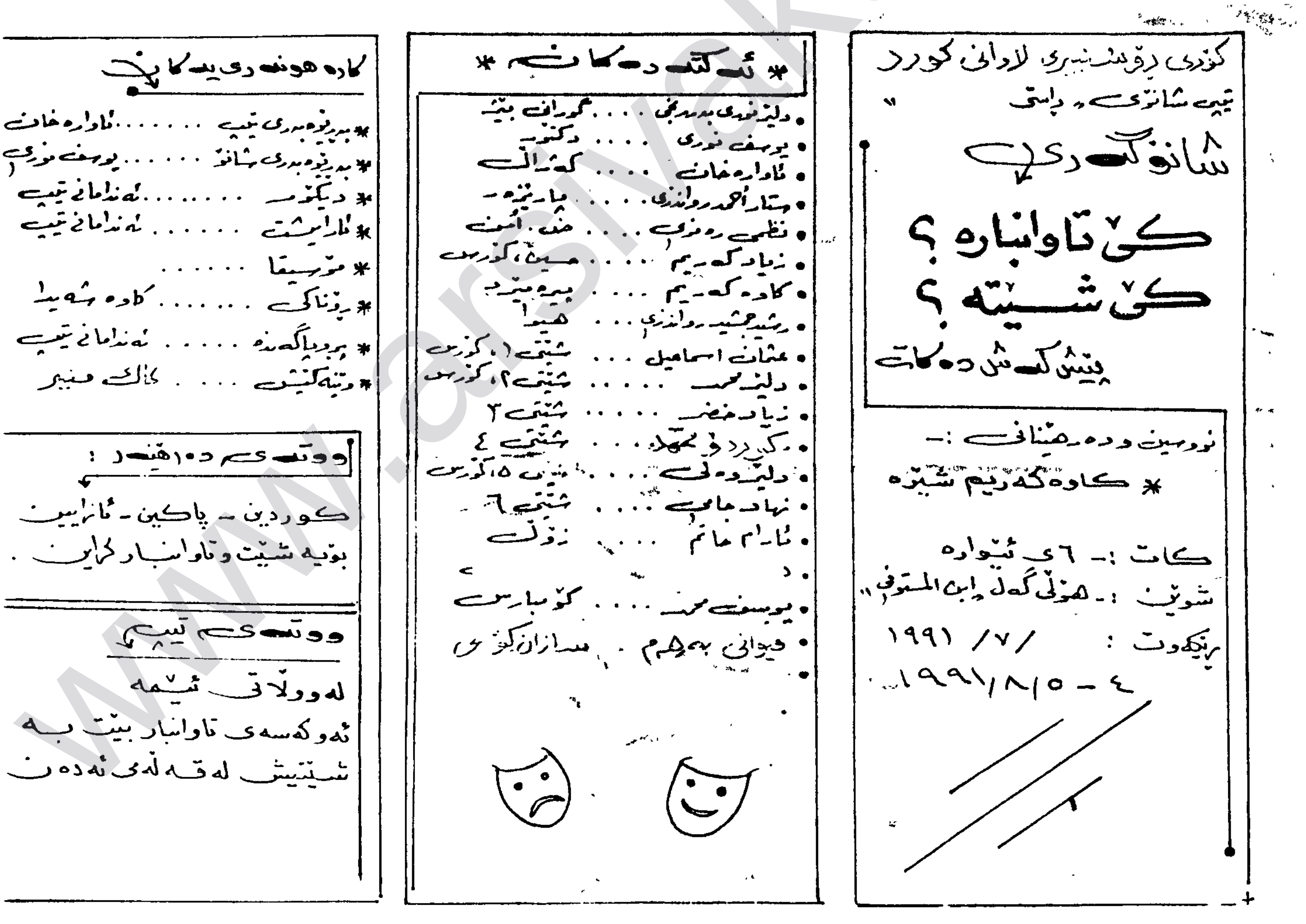

پیشانگایەک لە شەقلاوە

تابلۆکانی پێشانگاکەی هیوا کەریم رەحیم (بەلێن)، کە ئەم هاوینە لە هاوینەهەواری شەقلاوەدا کرایەوە، رەنگدانەوەی خەباتی درێژەخایەن و ئازادیخوازانەی گەلی کوردە، لە پێناو مافە مرۆڤایەتی و نەتەوەییەکانی خۆیدا.
هونەرمەند لە تابلۆکانی دا، سیاسەتی داپلۆسین و سەرکوتکردنی رژێم و، وێرانکردنی دێهاتەکانی کوردستانی نیشان داوە.سەرکەوتووانە لە بەکارهێنانی رەنگ و تێکەلکردنی شێوە و ئامرازی هونەری جۆربەجۆرسوودی وەرگرتووە.هەستی بینەر بۆ رووداوە دڵتەزێنەکانی کوردستان رادەکێشێ.

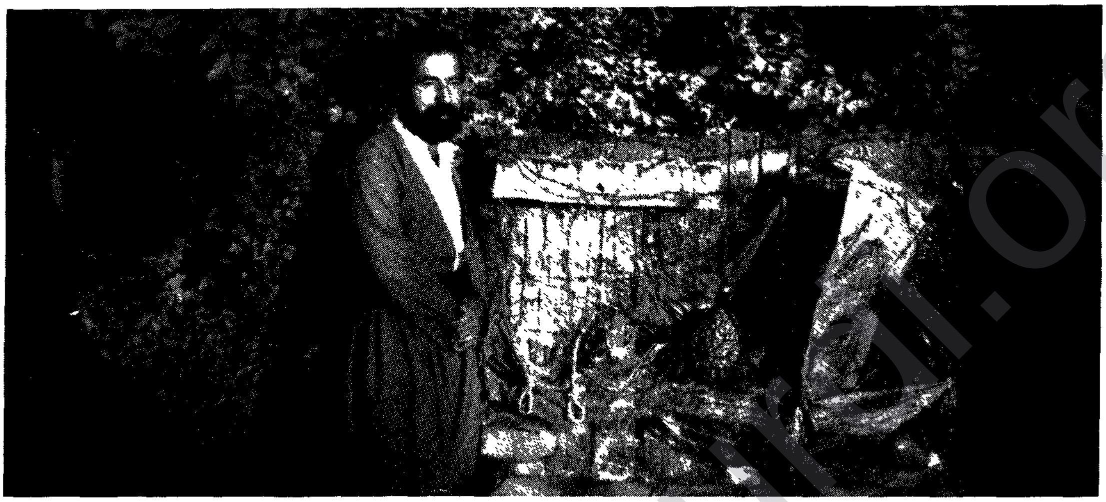

*** لە چالاکییە هونەرەییەکانی:**

- لە کاتی خوێندندا بەشداری هەموو چالاکییە هونەرییەکانی سالانی پەیمانگای کردووە.
- لە سالی ١٩٨٥دا لەگەڵ هونەرمەند «دارا محەمەد» پیشانگایەکی هونەرییان کردەوە بۆ کارەکانی کاتی خوێندنی پەیمانگا.
- بەشداری پیشانگای هونەرمەندانی کوردستانی کردووە لە شاری دێرینی هەولێر.
- بە دوو تابلۆی پاستیل، بەشداری رۆژی هونەری لە سلێمانی لە سالی ١٩٨٨دا کردووە.
- بە دوو تابلۆی ئاوی کە دیمەنی گوندەکانی کوردستانن، بەشداری رۆژی هونەری لە سالی ١٩٨٩- .١٩٩دا کردووە.
- لە سالی ١٩٩١ لە ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستاندا پیشانگایەکی گەڕۆکی کردەوە.

هیوای سەرکەوتن و دوا رۆژێکی گەشتر بۆ هونەرمەند دەخوازین.

---

* لە سالی ١٩٦٥ لە گوندی سۆڵەی سەر بە قەرەدا هاتووەتە دنیاوە.
* خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە هاوینە هەواری سەرچنار تەواو کردووە. پاشان لە سالی ١٩٨١دا دوای کردنەوەی پەیمانگای هونەرەجوانەکان، بۆ یەکەمین جار لە کوردستان، چۆتە بەر خوێندنی هونەری. لە سالی ١٩٨٤-١٩٨٥دا خوێندنی پەیمانگای تەواو کردووە.

www.mirovakurdi.org

هەڵسا. شایەنی باسە هەر لەم کۆڕەدا بەڕێزان: سەعید ناکام، ئیبراهیم ئەحمەد، مەلا محەمەد مەلا قادر باسی بارودۆخی ئێستای کورد و نووسەران و هەروەها گفتوگۆ لەگەڵ حکومەتی عێراقدا کرد. کۆڕەکە لەلایەن نەوزاد عەلی بەڕێوەبرا.

٤- کۆڕێکی لێکۆڵینەوە بۆ نەژاد عەزیز سورمێ بەناونیشانی (برایەتی- یەکەمین ڕۆژنامەی ڕۆژانەی کوردی)یەکە سەعدوڵڵا پەرۆش بەڕێوەی دەبرد. پاش تەواوبوونی باسەکە بەڕێزان: فەرەنسۆ حەریری، نەوزاد ڕەفعەت، مەلا محەمەد، نەوزاد عەلی، گۆران، سەعید ناکام، فوئاد جەلال، پاشان مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد کە بە سەردان هاتبۆوە کوردستان چەند تێبینی و سەرنجی لەگەڵ کاک نەژاددا ئاڵوگۆڕ کرد.

٥- ئێوارە کۆڕێک بۆ شیعر خوێندنەوە. ئەم شاعیرانە بەشداریان تیاکرد: (مەلا محەمەد، مەلا گچکە، نەوزاد ڕەفعەت، جەلال بەرزنجی، ئازاد جندیانی، ژیان عەزیز گەردی، کەریم دەشتی، خالید جوتیار، جەوهەر کەریم، مەسعود پەرێشان). ئەم کۆڕە لەلایەن محەمەد خدر مەولودەوە بەڕێوە برا.

٦- کۆڕێکی ڕۆشنبیری بۆ کاک فەرهاد شاکەلی کە بە سەردان هاتبۆوە کوردستان و شەقلاوە بە ناونیشانی (ئەدەب و ڕۆشنبیری لە هەندەران) کە کاک سەعدوڵڵا پەرۆش بەڕێوەی دەبرد. برایان: مەلا محەمەد مەلا قادر، بارزان مەلا خالید، مەریوان وریا قانیع، شیرزاد حەسەن، دوکتۆر نەبەز، دوکتۆر جەمال ڕەشید، محەمەد خدر مەولود، بەهێز، جەلال بەرزنجی، ئەنوەر مەسیفی. بە سەرنج و تێبینی خۆیان کۆڕەکەیان بە پێزتر کرد.

٧- کۆڕێکی دیکە بۆ شیعر خوێندنەوە بۆ ئەم برایانە: نژاد عەزیز سورمێ، عەباس عەبدوڵلا یوسف، نەوزاد عەلی، فەیسەل دیهاتی، سەباح سابیر حەسەن، ئاودێر. کۆڕەکە جەلال بەرزنجی بەڕێوەی برد.

٨- سێیەمین ئێوارە کۆڕ بۆ شیعر خوێندنەوە بۆ شاعیرە لاوەکانی شەقلاوە بوو کە شاعیران: سەردار قادر کاوانی، سەرباز مەجید خۆشناو، حەکیم بێتواتەیی، خەلیل خۆرانی، محەمەد ڕەنجدەر، عەبدوڵڵا چۆمانی و...... هتد، بەشدارییان تیاکرد. کۆڕەکە لەلایەن محەمەد خدر مەولودەوە بە ڕێوەبرا.

٩- کۆڕێکی زمانەوانی بۆ مامۆستا (مەلا محەمەد قادر) بە ناونیشانی «گەنجینەی زمانی کوردی» سازکرا. کە لەلایەن کاک نەوزاد ڕەفعەتەوە بەڕێوە برد.

.١- لەسەر داخوازی یەکێتیی نووسەرانی کوردستان لقی هەولێر، دکتۆر جەمشید حەیدەری لە کۆڕێکدا لەسەر - کورد و کوردەلۆژی لە سۆڤیەتدا- دوا. کۆڕەکە لەلایەن کاک نەوزاد ڕەفعەتەوە بەڕێوەدەچوو... د. حەیدەری باسێکی مێژوویی لەمەر قۆناغی هاتنی کورد بۆ قەفقاس لەکاتی دەوڵەتی شەدادییەکانەوە تا دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر کرد. پاشان لەسەر باری کوردەکانی سۆڤیەت دوای شۆڕش و دامەزراندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستانی سوور (١٩٢٣-١٩٢٩) دوا، و هەروەها پاشان لەسەر ڕاگوێزانی کوردە موسڵمانەکان لە قەفقاسەوە بۆ ناوچەی ئاسیای ناوەندی لە ساڵانی ١٩٣٧ و ١٩٤٤. بە درێژی لەسەر باری ژیانی کوردەکانی ئەزربایجان و سیاسەتی شۆڤینستانەی ئەزەریەکان بەرانبەر بە کورد. هەروەها باسی کۆنفرانسی مۆسکۆی ساڵی .١٩٩ی کرد... پاشان بە کورتی باسی کوردەلۆژی لە سوڤیەت، لە دوای کۆنفرانسی کوردناسانی ساڵی ١٩٣٤ تا دوا دەسکەوتی کوردناسانی سۆڤیەت کرد. لە کۆتایی کۆرەکەدا مامۆستایان سەعید ناکام، د. عیزەدین مستەفا ڕەسول، د. کوردستان مۆکریانی، د. جەمال ڕەشید، د. شوکریە ڕەسول، کاک کاردۆ و هەندی برادەری تری کورد سەرنج و تێبینی خۆیان لەسەر بابەتەکە پێشاندا.

١٢- کۆڕێک بۆ د. جەمال ڕەشید ئەحمەد بە ناونیشانی (زمانی کوردی لە نێوان زانست و مێژوودا)سازکرا. کۆڕەکە محەمەد خدر مەولود بەڕێوەی برد. برایان نەژاد عەزیز سورمێ و نەوزاد عەلی گفتوگۆیان لەسەر باسەکەی کرد. گەلێ پرسیار لەلایەن مێوانەکانەوەش ئاراستەی د. جەمال کرا.

جگە لەم چالاکییەنانە، لیژنەی ڕۆشنبیری نووسەرانی هەولێر هەموو حەفتەیەک بەرنامەیەکی ڕۆشنبیری بە ناوی (ئەدەب و ڕۆشنبیری) لە هەردوو ئێزگەی دەنگی کوردستان و دەنگی گەلی کوردستان تۆمار دەکات و پێشکەش گوێگری کوردی دەکات.

وێرای ئەمانە یەکێتیی نووسەرانی هەولێر چ بە بروسکە یان بە وتار بەشداری ساڵرۆژی دامەزراندنی پارت و ڕێکخراوە سیاسیەکانی کردووە و لە بۆنە نەتەوایەتیەکانیشدا ڕۆڵی خۆی گێراوە.

www.arsivakurdi.org

نامەی ڕۆشنبیری لە شەقلاوەوە:

لە چالاکییەکانی یەکێتی نووسەرانی هەولێر

پاش گەڕانەوەی زیاتر لە دوو ملیۆن کورد لە چیاکانی کوردستان و ئەودیوی سنوورەکان و نیشتەجێ بوونیان لە شار و شارۆچکەکان. هەردوای گونجانی زەمینەیەکی لەبار، یەکێتیی نووسەرانی هەولێر لیژنەیەکی بۆ کاروباری رۆشنبیری پێکهێنا. ئەم لیژنەیە لە رۆژی دروستبوونییەوە دەستی بە چالاکی رۆشنبیری و ئەدەبی کردووە. پەیامی نووسەری گەیاندۆتە ئەو خەڵکە تینووەی ئەدەب و رۆشنبیری رەسەن کە ساڵەهایە (شەقلاوەی دامینی سەفین)ی خۆراگرتوو بۆی پەرۆشن.

ئەوەی خوارەوەش تەواوی چالاکی ئەدەبی و رۆشنبیرییە کە لە ١٩٩١/٦/١٣ تا ١٩٩١/٨/٢٢ لە شەقلاوە سازکراوە.

لە بواری کۆڕی ئەدەبی رۆشنبیری دا:

١- کۆڕێکی لێکۆڵینەوەی ئەدەبی بۆ محەمەد مەولود بە ناونیشانی « سۆزی دووری و خۆشەویستی نیشتمان لە شیعری عەبدوڵلا پەشێودا» ئەم کۆڕە لە ١٩٩١/٦/١٣ سازکرا و گوشاد حەمە سەعید بەرێوەی برد.

٢- کۆڕێک بۆ یادی ١٠ ساڵەی شەهیدبوونی «سەیدا سالح یوسفی». تیایدا مامۆستایان: سەعید ناکام، د. عزەددین مستەفا رەسول، د. مەحمود عوسمان، مەلا محەد قادر، مەلا بەختیار و..... هتد بەشدارییان کرد، بە بیرەوەری و سەرگوزشتەی تایبەتییان لەگەڵ سەیدادا، گەلێ لایەنی ژیانی ئەدەبی و رۆشنبیری و سیاسی (سەیدا سالح یوسفی)یان روون کردەوە. روسکە و پیرۆزبایی حیزب و رێکخراوییە هونەری و ئەدەبیەکانیش بەم بۆنەوە کۆڕەکەی بە جۆش تر کرد. کۆڕەکە لەلایەن (نەوزاد عەلی)یەوە بەرێوە برا.

٣- کۆڕێکی چیرۆک خوێندنەوە و لێدوان لە دەقەکان بۆ چیرۆکنووسان (رێکار ئەحمەد، محەمەد خدر مەولود، مەولود ئیبراهیم حەسەن) و لێدوانیش لە چیرۆکەکان مەریوان وریا قانع پێی

تەنیا لە ژووری گەرمەوە
ڕۆمانسییە و هەستی مرۆڤ دەبزوێنێ.

ئەی لە سموورە ڕەشەکان بێکەستر
ئەم شارە دڵبەردە
تەوقە لەگەڵ ئێوە ناکا
بە ڕووی ئێوە پێ ناکەنێ
ئەی ژنە لە گوڵ چووەکە
ئەم شارە دڵبەردە
کە بەیانییان لە خەو هەڵدەستێ
رووخساری لە کاغەزی گوشراو دەچێ
ئێوە لە پەنای لۆچی رووەمەتیدا
هەور لێفە و شەقامیش دۆشەکتانە.

ئەی ژنە لە گوڵ چووەکە
ئەوانەی بێزیان لێتان دەبێتەوە
ئەوانەی حەزناکەن سێبەریشتان ببینن
دەرگای ئەقڵیان کلیل داوە و
کلیلیشیان فڕێداوەتە ناو دەریا.

ئەی ژنە لە گوڵ چووەکە
تۆش حەزت دەکرد
لای لایەت بۆ منداڵێ بکردایە و ببوای بە دایک
حەزت دەکرد ئەم تەنیاییەت
نە لە «مسی‌سپی» درێژتر و
نە ئاسمانیش گەورەتربا.

ئەی ژنە لەگوڵ چووەکە
کە هەرزەکار بووی، وەک تازە بووک
ڕۆژی چەند جارێ لەبەر ئاوێنەدا خۆت جواندەکرد
چاو گەش و دەم بەخەندە
لێوت ڕەنگی دەنکە هەناری دەکرد
ئەوساش هەر لەگوڵ دەچوویت
کە ئێواران لەناو شاردا پیاسەت دەکرد
مانگ خۆی دەشاردەوە و
شەقام لەبن پێت ڕایدەکرد
ئێستاکەش وا، هەرلەم شارە دڵبەردەدا
بێ ماڵ، بێ ئاوێنە و بێ شانە
بێ بۆیەی ڕەنگ دەنکە هەناری بۆ سەرلێو
لە باخچەدا هاوڕێی کۆتری و
لەناو شاریش هی پەناگا.

١٩٩٠

ئاگاداری و پەرۆش و سوپاس

ڕۆژنامەی «سەردەمی نوێ» لە مانگی ڕێبەندانی ١٩٨٦دا وەک یەکێک لە بنەماڵەی ڕۆژنامەگەری کوردی، بە هیممەت و کار و تێکۆشانی چەند نیشتمانپەروەرێکی کوردی دوورە وڵات لە دەرەوەی نیشتمان هاتە مەیدانی خەبات لە بواری نووسین و بڵاوکردنەوەدا و ماوەی (٥) ساڵ بەبێ ڕاوەستان لە مەیدانی سیاسی و کولتووری و کۆمەڵایەتیدا خەباتی خۆی درێژەپێدا. دەستەی نووسەرانی «سەردەمی نوێ» ناهەقی نییە ئەگەر شانازی بەوە بکا، کە ڕۆژنامەی «سەردەمی نوێ» لە مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردیدا، تاقە ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆ بوە کە بەبێ وەستان و لە ماوەی (٥) ساڵدا (٥٤) ژمارەی لێ چاپ بکرێ و بڵاوبێتەوە. «سەردەمی نوێ» لەم ماوەیەدا لە نێو کوردەکانی دەرەوەی وڵات، لە ئەمریکا و ئەورووپا و پاکستان و ئوسترالیا و تورکیا و هەروەها ئێران و عێراقیش جێگای خۆی کردەوە و سەدان کەس لە ڕووناکبیرانی کورد بە تاسەوە چاوەڕوانی دەرچوونی دەبوون. بەڵام دەرکردنی ڕۆژنامەیەکی ئاوا، بەو گرانییەی مەسرەفی چاپ و بڵاوکردنەوە، تا چەندە دەتوانێ لە وزەی چەند کەسێکدا بێ و بتوانێ درێژە بە تێکۆشانی بدا. بە تایبەت ئەگەر هیمەتی ڕۆشنبیر و خوێنەرانی کوردیش بۆ یارمەتی و ناردنی ئابوونە و یارمەتی بڵاوکردنەوە لەبەرچاو بگرین، مەسەلەیەکی ڕوونە!
لەگەڵ داخ و پەرۆش بۆ ڕاوەستانی «سەردەمی نوێ»، پێویستە ئەوەش ڕوون کەینەوە کە لە وڵاتی سوێد بە گوێرەی یاسا و ترادیسیۆنی پەسندکراو هەر ڕۆژنامەیەکی (٨) ژمارە بە دوای یەکدا بڵاوبێتەوە، یارمەتی پێدەکەن.
ڕۆژنامەی «سەردەمی نوێ» سەرەڕای ئەوە (٥٤) ژمارەی لێ بڵاوکرایەوە و چەند جاریش داوای یارمەتی لە (کولتورروود)ی سوێدی کرا، تائێستا هیچ یارمەتیەکی پێ نەکرا.
چونکە ڕۆژنامەیەک بوو لە دەرەوەی وڵات کە بەبێ سلکردن جنایەتی حکومەتە دیکتاتۆر و داگیرکەرەکانی کوردستانی لە قاو دەدا و بیری کوردایەتی پێشکەوتووخوازانەی بڵاو دەکردەوە.
دەستەی نووسەرانی «سەردەمی نوێ» لەو کاتەدا کە بە پەرۆشەوە وەستانی «سەردەمی نوێ» ڕادەگەیەنێ، هەر لەو کاتەشدا لە دڵەوە سوپاسی ئەو کەسانە دەکا کە لە باری نووسین و بڵاوکردنەوە و ناردنی ئابوونە و یارمەتیان داوە و هەروەها لەم سوپاسەدا ئەو کەسانەش وەدوا ناخات کە ماوەی (٤) ساڵ ڕۆژنامەیان بۆچووە و تەنانەت پارەی پۆستەشیان بۆ ڕۆژنامەکە نەناردوە.
داوای لێبوردن لەو کەسانەش دەکەین کە ئابوونەی چەند مانگێکیان مابوو کە سەردەمی نوێ لە بڵاوکردنەوە وەستا.

دەستەی نووسەرانی «سەردەمی نوێ»

خەڵاتی بەربانگ
وەک خوێنەران دەزانن، ساڵی پار «بەربانگ» پێشبڕکێی چیرۆک و شیعری کرد. بۆ باشترین بەرهەم خەڵاتی بەربانگ پێشکەش کرا.
لەسەر پێشنیاری کۆمیتەی کارگێر، دەستەی نووسەرانی «بەربانگ» ئەم ساڵیش بڕیاری درێژەپێدان بەو ڕەوتە دەدات و پێشبڕکێیەک بۆ چیرۆک و شیعر ساز دەکات. چیرۆکنووس و شاعیرانی کورد چ لە وڵات یان لەدەرەوە بۆیان هەیە بەشداری تێدا بکەن، بە هەمان مەرجی ساڵی پار. دوای دەست نیشانکردنی کۆمیتەی ژووری پێشبڕکێ، هەندێ لە مەرجەکان، لە ژمارەکانی داهاتوودا، بڵاودەکرێنەوە. ئەوانەی بەشداری پێشبڕکێیەکە دەکەن، دەبێ تا ١٩٩٢/١/١٥ بەرهەمەکانیان بگاتە «بەربانگ»، بۆ وەرگرتنی بەرهەمەکان، تاریخی پۆست لەبەرچاو دەگیرێت. ئێمە چاوەڕوانی بەرهەمە بە چێژەکانی ئێوەین.

www.arsivakurdi.org

پاڵتۆ سوور !

رزگار عەبدوڵلا

لەم شارە دڵبەردەدا
تەنیایی، قەلەرەشێکی باڵ چەقۆیە و
لە بەرزایی ملدا دەفڕێ.
بۆیە خەڵکی شار، وەک پیری پشت کوور
پیری هەناسەسواری ڕێگە دوور
دەست لە ئەژنۆ ڕێندەکەن و
کەس یەکتری نابینێ
کەس یەکتری ناناسێ
کەس بیر لەوە ناکاتەوە
کە رەنگە، ئەورۆژە بێ
قەلەڕەشەی باڵ چەقۆ
لە بەرزایی ئەژنۆدا بفڕێ.

دوێنێ ئێوارە
ژنێک هەتا ناو باخچەیێکی شار
قژی شانە نەکراوی
دەتوت هەوری بەهارە، کە شنە با ڕایدەماڵێ
دەستی لەرزۆکی سەر ئەژنۆی
لە درەختی ناوناو دەچوو
لەسەر کورسییەک دانیشتوو سەیرێکی ئاسمانی کرد
لە گیرفانی پاڵتۆ سوورەکەیدا
لەتێ نانە ڕەقی دەرهێنا
وردی کرد و هەڵیدایە بەردەم کۆترێک
ئەوانیتر لە دوورەوە ناسییانەوە
زانییان ژنە پاڵتۆ سوورەکەیە
ئەو ژنەی کە چوار وەرزی ساڵ
لە دوورەوە لە گوڵ دەچێ
ئەو ژنە کە نانەرێکی بە ئەمەکە و
دەست بەتاڵ نایێ بۆ باخچە
پۆل پۆل هاتن لە چواردەوری کۆبوونەوە
بیست ساڵ دەبێ
ئەم ژنە پاڵتۆ سوورە
تەنیا کۆتر هاوڕێیەتی.
بیست ساڵ دەبێ
تەوقەی لەگەڵ کەس نەکردووە.
بیست ساڵ دەبێ
ئەم ژنە لە دوورەوە لەگوڵ چووە
لەژێر ئەستێرەدا دەنوێ.
بیست ساڵ دەبێ
لەم شارە دڵبەردەدا
وەک «رۆبینسۆن کرۆسۆ» دەژی.
بیست ساڵ دەبێ
ئەم هەست دەکا
تاکە درەختی بیابانە و
نەچۆلەکە لەسەرشانیدا دەجریوێنێ
نەکاروانێ بەلای ئەمدا گوزەر دەکا.

شەو ڕاشکا و باران دایکرد
ئەنواژینەکان لەڕولاواز
وەک سنەوبەر، وەک دار هەنار
وەک دوێنێ شەو
لەبن کارتۆندا، لەناو بەرمیلدا
دەست لە ئەژنۆ گرمۆڵەن
نەکا باران تەریان بکا
خەواڵوون و ناوێرن چاو لێکبنێن
نەکا سەرما ڕەقیان بکا
ئەی لە سمۆرە ڕەشەکان بێکەستر
ئەم بارانەی کەوا ئێستا
بەم تاریکە شەوە
بەسەر پشتی «تۆرنتۆ»دا دەبارێ
ئەم بارێزە ناوەختە
کەبەر جامی پەنجەرەی ژوورە سوورەکان دەکەوێ و
درەختی سەرشەقامەکان دەهەژێنێ
دیمەنێکە، تەنیا لەو دیوی پەنجەرەوە

www.arsivakurdi.org

شیعر

دیوەرەو کەر*

«عەبدوڵلا پەشێو»

دیوەرەیەک* بە سواری کەر
ڕێیەکی دووری گرتە بەر
نەیهێشت کەر پشوویدا بێنێ
تاگەیشتنە بژوێنێ
کەر کە بینیی لەو ناوە
گیا و گوڵ سەری پێوە ناوە
میوانی گەورەی سروشتە
نەخێو، نە باری لە پشتە!
بە زەڕە زەڕە غارەغار
دنیای هەموو کردە بەهار
لەپڕ خاوەن کەری زۆرزان
هەستی کرد وا لەو دیو تەلان
هەروا هۆریا و دەنگە دەنگە
ئیتر زانیی کاری لەنگە!
گوتی: «کەرەگیان ! گوێ گرە،
ئەو دەنگە دەنگی ڕێگرە !
تازوە، وەرە بارت کەم
لە ڕێگران ڕزگارت کەم»
کەر دایە قاقای پێکەنین:
«خاوەنەکەم، هاوڕێی شیرین !
بارەکەی من لە خۆت بارکە،
هەتا زوە خۆت ڕزگار کە،
کەمن کەر بم، بارەبەر بم،
کورتان لەپشت، گەم* بەسەر بم،
فەرقی چییە، دەرد هەر دەردە
کەری تۆبم یاهی جەردە* !»

* ئایدیای ئەم هەڵبەستە هی نووسەری فەرەنسی لافۆنتینە (١٦٢١- ١٦٩٥).
* دیوەرە: چەرچی، وردەواڵەفرۆش گەڕۆک.
* گەم: هەوسار، جڵەو.
* خێو: خاوەن.
جەردە: ڕێگر

خەم مەخۆ گوڵم !

ع. هاوار

گوڵم! بە چاوی پڕ لە خەم قسەم لەگەڵ مەکە!
کە دێمی دڵ،
لە مێژە چاوەڕوانی غمزی بزەی دەمی جوانتە ...
گوڵی پەڕیوە ڕەنگی خیزەڵێنی گیانی تاسەبار،
شنەی بەهارەکەم!
چاوەڕێی وتە و دوانتە ...
**
بەمن مەڵێ:
مەلانی بەرزەفڕ بەدڵشکاوی و ئەوین بڕاوی و پەژارەوە
بەرەو هەواری نادیاری ئەوپەڕی خەیاڵی بێ سنوور،
لە مێژە کۆچی خەم دەکەن ...
مەڵێ کە ویشکە سوێمە، دێوی شەو بناری گرتووە،
بەرهەڵستە زێوی قاڵی سەرتەزێنی مەستی هێنی کانیاو،
کوڵی دڵم لەنێو بەرێ ...
مەڵێ نەمامی ژینی پڕ جەفا و جەخارەکەم،
ڕواوی شۆرەکاتە، ہرکە مردووە،
چرۆ و گەڵای وەراندووە،
محاڵە تازە بێتەبەر ...
**
لەبیر مەکە چنوورەکەم!
کە هەوری ناهومێدی بۆتە هۆی خەمت ...
کەچی نزیکە ڕووگەی ئارەزوو،
وچانی بگرە هەر سبەینێ زوو،
شنەی شەماڵی شادی هێنی کێو و کەژ،
دەبێتە تێکەڵی خوڕەی شەتاوی بەرێنار ...
گزنگی بەرەبەیانی دڵڕفێنی خەمڕەوێنی شەوتەرێن،
دەبێتە لاپەری شەوەی شەوی ڕەشی بناری تازیەدار ...
جوانە دیمەنی ژیانی نوێ دەبێتە هۆی بزە،
لەهەر کوێ زەلکەیە دەبێتە مێرگی دڵڕفێن ...
مەلانی دوورەلاتی تاسەبار،
بە مۆسیقای ئەوینەوە،
بەرەو وەڵاتی کوردەواری دێنەوە ...
پەژارە لادەچێ و بە پێکەنینەوە دەڕۆینە گوڵچنین ...
لە بەرزە کۆوە قاسپە قاسپی باڕەکەو،
سەما دەخاتە بەژنی ڕێکی خوازنی ئەوین ...
**
گوڵم !
نزیکە، خەم مەخۆ ...

چیا - ڕیبەندانی ١٣٥٩ (١٩٦٠.)

فێرم کردن کە منیان خۆش بووێ. دەمبردنە سەر سەربان و لەوێ من و سیروان بەجووتە یاریمان لەگەڵدا دەکردن. دوایی باڵەکانیان هاتنەوە، درێژبوون.. هەڵمەدەدانە سەر ئالیەری تەلەفزیۆنەکەمان، ئیدی بۆ خۆیان فێری ئەوێ بوون و لەوێ هەڵدەنیشتن. هەر کاتێ منیان بدیبایە، دەهاتنە لام و بەیەکەوە کایەمان دەکرد. ڕۆژێکیان چەند چەکدارێک، ئەوانەی کە لەسەر فولکەو شەقامەکان رادەوەستن. بۆ گرتنی کوڕێکی دراوسێمان هاتنە گەڕەک. ئەویش نەیدەویست خۆی بداتە دەستیان، هاودیوی سەر سەربانی ئێمە بوو. دەست ڕێژیان لێ کرد. لەگەڵ یەکەم دەسترێژدا زامدار بوو، بەبرینداری قۆڵ بەستیان کردو رایان پێچا. دوایی کە چوومە سەربان، بینیم کۆترەکانی منیشیان پێکابوو. ئیدی نە ئەو کوڕەم دیتەوە، نە کۆترەکانیشم مابوون تا گەمەیان لەگەڵدا بکەم. بۆیە بڕیارم دا دەبێ تۆڵەیان بسێنمەوە. ئەو نیازەم بۆ برادەرێکم درکاند، ئەویش بەڵێنی پێ دام نارنجۆکێکم بۆ پەیدا بکا، تا بیخەمە نێو یەکێ لەو شۆفرلێتانەی کە بە پڕی لە شەقامەکاندا دەسووڕێنەوە، چونکە من دەمزانی منالان چۆن نارنجۆک هەڵدەدەنە نێو ئەو ترومبێلانە!

ڕۆژی شەممە بوو. ئەو ڕۆژە نەچوومە دوای سیروانی هاوڕێم. یەکسەر نارنجۆکەکەم خستە نێو جانتاکەمەوە.. دەمزانی لە کام شەقام زیاتر دەسوڕێنەوە شۆفرلێتێ رەت بوو، شوێنەکەش قەڵەبالغ بوو، نەمتوانی نارنجۆکەکەم دەربهێنم. یەکێکی دیکە هات و ویستم جانتاکەم بکەمەوە، هێندەم زانی منیان گرت و ڕفێندرام . ئەو ڕۆژە بە درێژایی چەند کاژێر من و قامچی بەڕووی یەکا هەڵدەشاخاین.. ورتەم نەکردو کەڕو لاڵ ئاسا خۆم نواند. دوایی خرامە ژوورێکی تاکبەندییەوە. چەند ڕۆژێک لەوێ مامەوە. ئەوسا ڕۆژێکیان چاویان بەستم و دەریان هێنام، سواری ترومبێلێکیان کردم. من هەتا «سێسەدو شەستم» ژمارد. دایان بەزاندم. لە دارێک شەتەکیان دام. چاوەکانیان کردمەوە، تەماشای ئەملاو ئەولای خۆمم کرد. لە ریز منەوە چەند هاوتەمەنێکم پەل زەفت کرابوون. لە پێشەوەش ریزێک کلاو سەوز کە تەنها کونی چاوانیان دیار بوون، سیرەیان لێ گرتبووین و مێزەیان خۆش کردبوو. خەڵکێکی زۆریشیان کۆ کردبۆوە ... یەکێکیش قسەی بۆ دەکردن. تێگەیشتم دەی گوت:

– ئەوانە ئەو تولە سەگانەن کە دەیانەوێ ئاژاوەمان بۆ بنێنەوە، ئەوانە وەکو مارن، گەرمیان بکەیتەوە دەتگەزن. ئەوانە چاو ساغی دوژمنی گەل و نیشتمانن.. پردەبازی داگیرکەرن و شایانی مردنن...

ناوە ناوە قسەکانی خۆی دەبڕی، ئەوانی دیکەش چەپڵەیان بۆ لێدەدا. لە سەرەتادا هەستم بەشل بوونی قاچەکانم کرد، خەریک بوو بەتەواوی شەنگم نەمێنێ.. یەکێک لە تەنیشتمەوە هاواری کرد:

– مەمکوژن، من بێ تاوانم! ئاخر نازانم لەسەر چی گیرام.

یەکێکی تر:

– بۆ خاتری خوا مەمکوژن، خوا ئەو زوڵمە هەڵناگرێ.

منیش خەریک بوو هاوار بکەم و بپاڕێمەوە، بەڵام قاقای پێکەنینی حەشامەتەکە، رایچڵەکاندم. زانیم بە هاوارو پاڕانەوە پێ دەکەنن. ئەوسا منیش ویستم بەوانە پێبکەنم. بەڵام هێندەی کردم لێوەکانم نەکرانەوە.. لەو کاتەدا کۆترەکانی خۆم بینی بەسەر ئێمەوە هەڵفڕین. گوێم لێ بوو، پێ یان گوتم:

– سەرت بەرز راگرە، هاوار مەکەو مەپاڕێوە!

منیش سەرم بەرز راگرت و نە پاڕامەوە و هاواریشم بۆ ئاسمان نەبرد. هەر ئەو کاتە هێزێکی شاراوە لە ناخمدا سەری کرد، هەستم کرد زۆر بە جەرگم و لەمردن ناترسێم، هێزە شاراوەکە هرووژمی هێنا و پاڵی پێوە نام کە پڕ بە گەرووم هاوار بکەم:

– لە مردن ناترسم و داهاتوو گەش دەبینم...

پڕ بە دڵ حەزم دەکرد یەک دوو پەیڤی دیکەش بچنم، بەڵام گەیشتنە سەرم و دەمیان بەستمەوە. هێزێکی داکراوی دیکە تەکانی دەدام و دەیویست ئەو پەتە بپسێنێ کە پێیان گرێ دابووم. گوێم لە هوتافێک بوو:

– ئەی مرۆڤ کوژینە لافاوی خوێنی ئێمە راتان دەماڵێ

دەمی ئەویش و ئەوانی دیکەشیان بەست. دەسترێژێکی بە کۆمەڵ کرا، بارانی گوللەمان ماچ کرد. ئیدی ئەمن ئەو «کاروانە» نەبووم کە چەند چرکە لەمەو پێش قسەم دەکرد. بەڵکو لاشەیەکی سوور رەنگی بێ گیان بووم، نە هەستم بە ئازار دەکردو نەچاوانیشم لە تەواو کردنی خوێندنەکەم بوو. ئێستاش لە گۆڕستانی شارەوانی چاڵ کراوم.

منیش پڕ بە دەنگی خۆمەوە هاوارم کرد:

– نا، نەخێر تۆ نەمردووی، ڕۆژێک دادێ دەگەڕێیتەوە.

لەگەڵ دەنگی خۆمەوە وە ئاگا هاتم. یەک پێ لەنێو پێخەفەکەم دەر پەڕیم. هەموو گیانم وەک جۆلانە دەهەژایەوە... قەدەرێکی باش هەڵ لەرزیم. دوایی گلۆپەکەم داگیرساند.. قەدەرێکی باشیش چاوم بڕیە ئەو شوێنەی کەلێی راوەستابوو. ئەوسا بڕیارم دا چی لە بەیانی زووتر نییە، دەبێ بچمە گۆڕستانی شارەوانی..

***

ئێستا ئەو هەواڵە بەو شێوەیە باسی لێوە ناکرێ.. تەنها دەڵێن گوایە ئێستا پورەخەجێ وەکو جاران گوێ بۆ قسەکانی ئەم و ئەو شل ناکا.. دەڵێن زۆریش ئەو کوڕەزایەی خۆش دەوێت کە ناونراوە «تۆڵە» و پێی دەڵێن «مامە». بەڵام دەڵێن ئێستا هەواڵێکی دیکە، هەواڵی دەربازبوونی «سیروان» کراوەتە ئەفسانەیەکی قەدەغە... هەندێک دەڵێن:

– بۆ خۆی زیرەک بوو هەر کە هەستی بە خۆی کرد، خۆی دەرباز کرد.

هەندێکی دیکە دەڵێن:

– ئەوانەی شاخ بەدوایدا هاتن و قوتاریان کرد.

کەسانی واش هەن دەڵێن:

– کێ ناڵێ ڕەوانە نەکراوە! هەرچەن مانگی ترەو پەیدا دەبێتەوە، ئەگینا «یا سێوێ» چۆن دەتوانێ ئەوەندە هات و چۆی بکا!!؟

١٩٨٩/١٠/١٥

www.arsivakurdi.org

- ئەگەر بەمن بڵێی کاکە هەرچیت گەرەک بێ، دەت دەمێ.

ئای زەمانە چ ڕۆژگارێکی خۆش بوو وازوو را دەبوون! ئەمن نەمدەتوانی دەرک بەوە بکەم کە چەندە یەکتریان خۆش دەویست و چۆن خودویان داپووە یەکتر، مەگەر خوا بۆ خۆی بیزانیبایە چەندە متووی یەکترن.. وات دەزانی دووبرای هاوزگی یەک دایک و باپن. ئەگەر لەسەر زەین مابم وابزانم دوو هەفتە بەر لە هاتنە دنیای «سیروان»، «کاروان» لەدایک ببوو. ئەو ڕۆژانەی کە خەجێ دەچووە ئیش. لای منی بەجێدەهێشت، منیش شیرم بە هەردوکیان دەدا. کە گەورەش بوو قەت نەیدەگووت باجی سێوێ، هەر دەیگووت «دادێ». ئەو جارەش پێی گوتم:

«دادێ ئەوە تۆش خۆم لێ نەناس دەکەی؟!»

ئیتر نازانم چیم بەسەر هات، هەرئەوەندە ئاگام لەخۆم بوو کە قیژاندم و هاوارم کرد:

- کاروان ... کاروان.

ئەوەم بۆ لێک ناکرێتەوەو نازانم چەندی خایاند ، بەڵام کە پێڵوەکانم کردنەوە، «سیروان» لەسەرێنکانم بوو و ئاوی دەپرژاندە دەم و چاوم و جارجارەش نزگرەی دەهاتێ. بە دەنگێکی نیوە نووساو گوتم:

- کوا کاروان؟ بۆ کوێ ڕۆیشت؟ ئەدی ئەویش لێرە نەبوو؟!.

- چووە ماڵی خۆیان. دوایی .. دوایی..

کە تەواو هاتمەوە هۆش خۆ، زانیم لەبەر دڵی منە وا دەڵێ. چونکە لە مانگەکانی سەرەتادا کە کاروان بزربوو. کەس نەیدەوێرا قسەی لەگەڵدا بکا، لە هوڕژنی گریانی دەدا. بەڵام ئێستا باشتر بووە، خۆ ئێستاش لە هەر شوێنێ باسی کاروان بکرێ، یەکسەر هەڵدەستێ و ئەو شوێنە جێ دەهێڵێ. هەندێ جاریش ئاهێکی قووڵ هەڵدەکێشێ و بە ئارامەوە دەڵێ:

- حەز ناکەم کەس باسی ئەوم لا بکاتەوە، تازە بووە پارووی بەنانی. پاروش کەوتۆتە قوڕگی نەهەنگەوە.

«یا سێوێ» سوێند دەخواو دەڵێ:

- ئەمەم بۆ خەجێ نەگێڕاوەتەوە.

بەڵام دەڵێن پوورە خەجێ بەمەشی زانیوە. هاتۆتە لای یاسێوێ و لێ پاڕاوەتەوە تا بۆی بگێڕێتەوە. پرسیویەتی:

- ڕەنگ و ڕووی کوڕەکەی خۆش بووە یان نا!؟ ئەرێ کزو خەمبار دەهاتە بەرچاوان، یان هەر دەم بە پێکەنین بوو؟ ئەدی نەیدەگوت بەدایکم بڵێ با چاوەڕێم بکا و ڕۆژێک دادێ دەگەڕێمەوە.

ئەم ڕووداوە خەریکە دەکرێتە ئەفسانەیەکی پڕ سەیر و سەمەرە. هەر بابایە بۆ خۆی گلۆرەکە هەڵدەوێژێ، جارێک بە زیندوویی چاوان گۆڕی دەکەن، جاری واش هەیە چەکێکی دەدەنە دەست و لەگەڵ ئەو کەسانەدا پێشوازی لێ دەکەن کە نیوە شەوان خۆیان بە گەڕەک و بازاڕی شاردا دەکەن.

(مامۆستا برایم)یش بەو جۆرە هەمبانە بۆرەی خۆی دەکاتەوە:

- یەک دوو هەفتە بوو، نەهاتبووە فێرگە، منیش وەکو تەواوی مامۆستاکان نیگەران ببووم، ئاخر ئەو دووساڵەی کە هاتبووە ناوەندی، هەر بەیەکەم دەرچووبوو. لەم و لەومان دەپرسی. کەس هەواڵی ڕاستی لا نەبوو. ڕۆژێکیان «نامەیەکی نهێنی» بە بەڕێوەبەر گەیشت، ئەویش هەر ئەو کاتە تابلۆی شەرەفی هێنایە خوارەوەو وێنەکەی ئەوی لێ دەرکرد. ئەگەرچی زۆرمان پێ ناخۆش بوو، بەڵام چیمان پێ دەکرا. ئەگەر بەوەش باوەڕم پێ ناکەن، فەرموون بڕۆنە «دائیرەی نفووس» بزانن لەوێش ناوەکەی نەسڕاوەتەوە.

ئەگەرچی تاوەکو ئێستاش منیش سەرم لێ دەرناچێ، بەڵام ڕازێکی نەدرکاوم هەیە کە تا ئێستا بۆ هیچ کەسم باس نەکردووە. شەو درەنگانێک هاتە سەردانی من و تا بەرەبەری بەیانی بەیەکەوە بووین. وەکو جاران سەیری هەموو پەرتوکەکانی نێو پەرتوکخانەکەمی کرد. دیوانی چەندین شاعیری پەڕ بە پەڕ هەڵدایەوە. بەڵام داوای هیچی لێ نەکردم. بە خەمباری دانیشتەوە. یەک دوو هەناسەی قووڵی هەڵکێشا. پەرێشان هاتە بەرچاوم، کەچی بواری ئەوەی نەدام پرسیاری لێ بکەم، ڕووی تێ کردم و گوتی:

- ئەرێ ئەتۆ شیعر ناهۆنیتەوە؟!

- بەداخەوە، خوا ئەو بەهرەیەی پێ نەداوم، بۆ؟

- چەندم حەز دەکرد ئەو بەسەرهاتەی تەمەنی دروێنە کردم، بکرابا بە شیعرێ، بێ گومانم ئەو بەسەر هاتەی کە تا ئێستا وەک ڕازێکی نهێنی هەڵمگرتوون، هەوێنی جوانترین شیعرە، باشتریش وایە ناوی شیعرەکە بنرێ «لەشوێن ئەستێرەی داڕژاو مانگێک هەڵدێ»

هەستم دەکرد، گەورە بووەو زۆر لەخۆی مەزنتر دەهاتە بەرچاو. تەواو ئادگاری لە پیاوێکی بە هەیبەت دەچوو، قسەکانی بەڕێ و جێ و سەرنج ڕاکێشەر بوون. حەزت دەکرد ئاخافتنەکەی تەواو نەبێ و تۆش هەر گوێی بۆ هەڵبخەی! کەمێ بێ دەنگ بوو، سەری هەڵبڕی و تەماشای کاژێری قەد دیوارەکەی کرد، میلە کورتەکەی خەریک بوو بخزێتە سەر سنگی چوار..

- درەنگە دەبێ بڕۆم، بەڵام بەر لەڕۆیشتن حەز دەکەم ئەو ڕازە نهێنییەت بۆ بدرکێنم! لەبیرت نەچێ ڕاسپاردەیەکەو پیاوی دەست پاکی دەوێ..

دەڵێن ئیرۆ بەسەرهاتی منیان کردۆتە ئەفسانەو هەر یەکێ بە ئارەزووی خۆیەوە کەم و زیادی دەکا. ئاخر خۆ من دێو و درنج نیم! تا بە ویستی خۆیان لێرەو لەوێم ببینن. منیش وەک تەواوی ئەو خەڵکە مرۆڤ بووم و ژیانم خۆش دەویست و حەزم لە تەبایی و تەناهی دەکرد.. بەڵام تەلی دڕوویان بەدەورمدا کێشا و چوار لایان لێ تەنیم. پڕ بە گەرووم هاوارم کرد، ویستیان دەنگم خامۆش بکەن. منیش ڕقی پیرۆزی بەر خۆدانم خستە نێو نارنجۆکێک و ئامادەبووم بی تەقێنمەوە. لەوە زیاتر سەرت نایەشێنم و کورت و کورمانجی بۆت دەگێڕمەوە.

منداڵ بووم، ڕەش و سپیم بۆ لێک نە دەکرایەوە، حەزم لە بەخێو کردنی کۆتر بوو. هەر کە لە فێرگە دەگەڕامەوە کۆترەکانم هەڵدەفراندن، بەڵام من کۆترم زیندانی نە دەکرد. کاتێ بۆ یەکەم جار جووتێکی سپی ڕەنگم کڕی، باڵە کانیان لە بنەوە دەرهێنرا بوون.

www.arsivakurdi.org

کورتە چیرۆک

ئەستێرەی داڕژاو

رێکار ئەحمەد

دەڵێن بچێتە خەونی هەرکەسێ، دەڵێ: (بەدایکم بڵێن من زیندووم، با چاوەڕێم بکا رۆژێک دێ دەگەڕێمەوە). هی وا هەیە بەسەر خۆی ناهێنێ و خۆی دەکاتە بەردی بن گۆمێ، هی واش هەیە تەنها بۆ نزیکەکانی خۆی دەگێڕێتەوە، کەسانی واش هەن زگیان بەو دایکە بێ چارەیەی دەسووتێ و دەیانەوێ دڵخۆشی کەن. لەسیر تا پیازی بۆ دەگێڕنەوە، ئەویش لە خۆشیان لە هورژنی گریان دەدا.. قەدەرێک دادەمێنێ.. وەکو گوڵ دەگەشێتەوە. ئەوسا دەڵێ:

- « خوا بەدەمت دا بڕوانێ.. بێنە ئەو دەستانەت ماچ بکەم. خوا بکا لەو چاوەڕوانییە دەربچم، بەهەق بەخشینت دەکەوێ!». دەست بەجێ نەزر دەگرێ و یەک دوو کوشتیان لە عەردی دەدا.

رۆژ دوای رۆژ ئەم هەواڵە چڕوپڕتر دەبێ، هی وا هەیە دەڵێ: دەتوانم بە هەردوو پێیان بچمە سەر قورئان، کە ئێستا لەمن زیندووترەو وەک بزنە کێوی بەو شاخانەوەیە). هەندێکی دیکە دەڵێن: (سەرمان لەو بەزمە دەرناچێ! کێ دەزانێ ئەو پیرێژنە چ ئۆینێکی لەبن سەردایە! کێ نالێ، هەواڵیشی هەیە، بەڵام... لەو جۆرانەمان زۆر دیون). بەڵام هەندێکی دیکە، کە دەزانن زۆر کەسی دیکە بەو شێوەیە پێ یان لەسەر زەوی هەڵگیراوەو قەتیش ئۆینیان لەو پیرێژنە نەدیوە، دەڵێن: (تازە ئاو و ئاو چوو، ئەگەر مردووی گۆڕستانان بگەڕێنەوە، ئەوا جارێکی دیکە ئەو سەر دەرناکاتەوە!).

منیش سایلی ئەو خەڵکە سەرم لەم بەزمە دەرناچێ، هەریەکەو بە جۆرێ قەوانەکە لێ دەداتەوە، ئاخر ناتوانرێ هەموو ئەوانەی کە باس دەکرێن، باوەڕ بکرێ، یەک و دوان نین، رۆژ دوای رۆژیش زۆرتر دەبن.

(یاسینوێ) دەگێڕێتەوە:

- «تادرەنگی شەو لەسەر دوو گردەکەم هەڵنەستام، هەر نوێژم دەکرد و دەپاڕامەوە. داوام لە خوای خۆم کرد، بە مان و نەمان، هێندەی سەرە دەرزییەک هەواڵی پەیدا بێ. ئەوسا هاتمە دەرەوە. دەستەکانم روو لە ئاسمان راگرتن، هەرچی لە دڵمدا هەبوو، بۆ خوای خۆم هەڵمڕشتن. هاتمەوە ژوورەوە. لەسەر دوو گردەکەم روو لە قیبلە لەسەر تەنیشتی راست لێی راکشام. نازانم بۆرشکا بووم، یان بە تەواوی کەوتبوومە خەو، لە سیرەی دەرگە وەئاگا هاتم، سەرم بەرز کردەوە. لەسەرینگانم راوەستابوو. چاوم زەق کردەوە وەکو جاران خەندەیەکی هاتێ و بە هێواشی گوتی: (دادێ، ئەگەر سیروان نەڕۆیشتووە، پێی بڵێ کاروان دەڵێ درەنگە). وەخت نەبوو بتۆقێم و زراوم بڕژێ، لە جێگەی خۆم سام گرتی بووم. وام زانی مێردەزمۆکەیە و لەسەر شێوەی ئەو خۆی پیشانم دەدا. هێندەی کردم، زمانم نەهاتە گۆ، لە دڵەوە یەک دوو جار ناوی خوای خۆم هێنا، پەنجەی شادومانم درێژ کرد.. فایدەی نەبوو، زەق.. زەق لێی دەڕوانیم. قەدەرێکی دیکەش چاوەڕوانی وەرامی کرد، دوایی چاوەکانی گرتنە زەوی و دەستێکی بە کاکۆڵی دا هێنا و هێدی لێوەکانی لێک ترازان:

-« ئەوە بۆ بەرسڤم نا دەیتەوە!؟»

لەوکاتەدا گیان لە جێگەیەکی قایم بوو، دەرنەچوو.. خۆ ئەگەر باڵ بەکرێن بوایە، جووتێکی ئەوتۆم دەکڕی، تا لەگەڵ یەکەم شەقەدا، بگەیشتبامایە پەڕەکەی ئاسمان. دەخۆت بڵێ لە جێگەی من بووای چیت دەکرد!؟ ئاخر ساڵێ زیاترە بزر بووە. هەریەکەش جۆرە قسەیەک دەکا. لەو کاتیدا ئەو قسانە هەموو بە لێشاو خۆیان کوتایە بازنەی گوێمەوە. زۆریشم لە خۆم کرد تا باوەڕ بکەم ئەوە (کاروان)ە و لەسەرینگانم دا راوەستاوە، بەڵام نەمتوانی باوەڕ بهێنم. دەتوانم سوێند بخۆم چاوەکانم درۆیان نەدەکرد، هەر کت و مت خۆی بوو.

چاوە شینەکانی دوو گۆمی مەنگ بوون، قژە رەشەکەی تەواوی گوێیەکانی داپۆشیبوو، رەنگ و رووشی هیچ نەگۆڕا بوو ـئەسمەرێکی روون ـ، ئاخر جارانیش بەوە بە جوان دەناسرا، چاوشین و رەنگ ئەسمەر زۆر کەمن. وەکو جارانی پێشوو، پێنووسە زەردەکەی هەر لەسەر گیرفان دانابوو، ئەگەر چاوم درۆی نەکردبێ، لە جاران جوانتر دەبریسکایەوە.

سەر بردەی ئەو پێنووسە یادگارێکەو لەبیرم ناچێتەوە. ئەو ساڵەی کە بابی منداڵان چووە ماڵی خوا، دوو قەڵەمی زۆر نایابی هێنابوو، سوێندت دەخوارد زێڕن، یەکێکی بۆ «سیروان» و ئەوی دیکەشی دا بە «کاروان» ئێستاش کە بیر لەو رۆژانە دەکەمەوە، کزەم لە جەرگی دێ. ئەو کات، هەردوکیان لە پۆلی یەکەمی سەرەتایی دا بوون.. یەک رۆژ چییە بەبێ یەک هەڵیان نەدەکرد، بە جووتە دەچوونە فێرگەو دەگەڕانەوە. پێکەوەگەمەیان دەکرد، کەم جار هەبوو بەشەڕ بێن، بەڵام سیروان جێنگە نەبوو، بۆ زۆر شت رکەی دەگرت و وەک بەرازی مۆن دەغەزری.

کاروان ئەو کاتیش خۆی بە پیاو دەزانی، خۆی تێک نەدەداو بە سیروانی دەگوت:

www.arsivakurdi.org

دارشتوە و رووداوەکانی پێکەوە لکاندوون و بەسەرهاتەکانی بە دوای یەکدا ریزکردوە کە خوێنەر بە دوای خۆیدا رادەکێشی و ناتوانیٚ بۆ تاوێکیش سەری لەسەر هەلبگریٚ.

دیوەخانی ئاغا، باسی راوە کەروێشک و تاژی بە خێوکردن و مەجلیسی قومار و لامە لامە و ماستاو سارد کردنەوەی ئاغای کۆنەپەرستی کورد بۆ ژاندارمە و قازاخی بێگانە. تەنیا قەڵەمی هێژای دوکتۆر رەحیمی قازی دەتوانیٚ تۆماریان بکا و هەروەک هەیە نشانیان بدا.

ئەوەش یەکێک لە شارەکانی رۆمانی پێشمەرگەیە.

کاک رەحیمی قازی پیرۆت و شێرکۆی وەک نموونەی لاوی کورد نشانداوە، کە بۆ تۆڵە ئەستاندنەوە و خەبات بۆ ئازادی و رزگاری لە چنگ دەرەبەگی پیاوکوژ و بێگانەپەرست بە دوای پێگە و پشتیوانی رەسەندا دەگەرێن و ئاخرکەی لەنێو رێکخراوێکی نیشتمانی رەسەنی وەک (ژ.ک)دا جێگای خۆیان دەدۆزنەوە و دوژمن دەردەپەرێنن.

چیرۆکی پێشمەرگە هەر چەندە بە زاراوی شیرینی مەڵبەندی موکریان نووسراوە و نووسەر ناوچەی سەقز و هەرێمی موکریانی بۆ نەخشاندنی تابلۆکەی هەڵبژاردووە، بەلاٚم بەسەر هاتەکان و زمانی رۆمانەکەی تەنیا بە مەلبەندی موکریانەوە قەتیس نەکردووە، بەلکو هەموو زاراو و دیالێکت و خەڵکی هەموو ناوچەکانی کوردستانی ئێرانی لە تابلۆکەدا کۆکردۆتەوە: «ئەو پۆلەی کە پیرۆت سەروکایەتی بەسەردا دەکرد، لە خەڵکی مەڵبەندەکانی جیاوازی کوردستان پێکهاتبوو. پیاو لە نێو ئەواندا هەوشاری، سابلاٚخی، بارزانی، شکاک، سەقزی، کرماشانی و هیدیکەی چاوپێدەکەوت کە هەر یەکەی بە شێوەی جێگای خۆی دەدوا و هەمووش لەیەکتر حالی دەبوون، چونکە زمانی هەموویان کوردی بوو. ئامانج و بیر و ئارەزوی هەموویان وەک یەک بوو، یانی رزگاری کوردستان.»

ئەگەر کات و سەردەمی نووسینی «پێشمەرگە» لەبەرچاو بگرین، پتر نرخ و گرنگی رۆمانەکە و دەستپێشخەری و لێهاتوویی نووسەرمان بۆ روون دەبێتەوە کە لە ساڵەکانی (٦٠)دا کەمتر بەرەی تازە پێگەیشتووی کورد لە پێکهاتنی پێشمەرگە و ناوی و خەباتی کۆمەڵەی (ژ.ک) و سەرکردایەتی پێشەوا قازی محەمەد شارەزایی هەبوو. پێشمەرگەی دوکتۆر رەحیمی قازی هەم لە باری ئەدەبی و هەم لە باری خەباتی نیشتمانی و ولاٚت پارێزی رێنوێنێکی خەبات و شاکارێکی ئەدەبی بوو، کە تائێستاش شەقلٚ و نشانی خۆی لە ئەدەبی کوردی دا پاراستوە.

چەند باش دەبیٚ کە پێشمەرگە بە زاراوی کرمانجی سەروو چاپ و بلاٚوکرێتەوە و برایانی کرمانج لە تام و چێژی ئەم شاکارە بە نرخە کەڵک وەربگرن.

١٩٩٠/١١/٣١

لە دەساڵەی بەربانگدا

دەستەی نووسەرانی بەربانگ بانگهێشتنی ئەو کەسانەی کردبوو کە لە ماوەی ئەم دەساڵەی دواییدا بەشداری دەستەی نووسەرانی بەربانگ-یان کردوو. لە کۆبوونەوەکەدا (١٧) کەس بەشداری کرد. مەبەستی کۆبوونەوەکە هەڵسەنگاندنی بەربانگ-ی ئەمرۆ و لێدوان لەسەرپێشخستنی گۆڤارە کە لە هەموو روویکەوە بوو. لە سەرەتادا کاک ئەحمەد تکریس بەناوی دەستەی نووسەرانەوە قسەی کرد و ئاگاداری کرد کە بانگهێشتی نزیکەی (٥٠) کەس بۆ ئەم کۆبوونەوەیە کرابوو وتی: لەوانەیە (بەربانگ) بە دڵی هەموو کەس نەبیٚ، یاخود ئێمەش هەندیٚ شتمان بەدڵ نەبیٚ، بەلاٚم داخوازمان لە ئێوە ئەوەیە چ پێشنیار و سەرنج و تێبینیان هەیە پێمانی رایگەنێن.

(ئەوەی شایانی باسە، پێشنیارەکان بەگشتی پەیوەندیان بە بەشی کرمانجی ژووروو هەبوو.)

چەند پێشنیارێک لەلایەن بەشداربووەکانەوە کرا بە کورتی ئەمانەی خوارەوەن:

- پێویستە بودجەی بەربانگ دیار بیٚ.

- بەرنامەیەک هەبیٚ کە بزاندریٚ ساڵی چەند ژمارە دەردەچیٚ.

- گرنگی پتر بە بەشی کرمانجی ژووروو بدریٚ.

- دەستەی نووسەران بۆ سیٚ ساڵ هەڵبژێردریٚ و پەیوەندی نەبیٚ بە کۆنگرەی فیدراسیۆنەوە.

- دوو بەربانگ دەربکریٚ: یەک بۆ دەنگوباسی کوردستان و چالاٚکی کۆمەڵە کوردستانیان لە سوێد کە هەموو ١٥ رۆژ جارێک دەرچیٚ. دوو: گۆڤارێکی وەرزی بۆ ئەدەب و رۆشنبیری کوردی.

- کار لەنێوان دەستەی نووسەران دا دابەش بکریٚ بۆ نموونە: یەکێک بۆ دەنگوباسی کوردستان، ئەوی تر بۆ چالاٚکی کوردەکان لە سوێد.

- بابەت و گۆشەکان لاپەرەی دابیان هەبیٚ.

ئێستا دەستەی نووسەران خەریکە ئەنکێتێک ئامادە دەکا بۆ خوێنەران لەسەر رەوشی بەربانگ و لە ژمارەی داهاتوودا بە کرمانی خوارووش دەگاتە دەستی خوێنەران.

www.arsivakurdi.org

ڕۆمانی «پێشمەرگە»ی دکتۆر ڕەحیمی قازی

کەریمی حسامی

ڕۆمانێکی کورتە و بابێژین چیرۆکێکی درێژە کە ماوەیەکە لەنێو باخچەی ئەدەبی کوردی دا، جێگای خۆی کردۆتەوە و کتێبخانەی گەلێک نووسەر و ئەدیب و خوێندەواری کوردی پێڕازاوەتەوە.

دەکرێ ئەم بێژین یەکەم ڕۆمانە کە بە زمانی کوردی لە کوردستانی سەربە ئێران سەری هەڵداوە و هاتۆتە ڕیزی ڕۆمان و چیرۆکی کوردی کە لە بەشەکانی تری کوردستان نووسراون.

نووسەری (پێشمەرگە)، دوکتۆر ڕەحیمی قازی کوری «سیف القضات»ە کە لە کوردستانی ئێران بە مامۆستای شیعری کوردی بەناوبانگە و برای حەمە حوسێن خانی سەیفی قازی وەزیری بەرگری کۆماری کوردستان و ئامۆزای پێشەوا قازی محەمەد سەرۆک کۆماری کوردستانە.

کاک ڕەحیم هەر لە منداڵییەوە لەبەر دەستی زانا و نیشتمانپەروەرێکی وەک (سەیف) پەروەردە بووە و لەسەرچاوەی زانیاری و ئەدەب و شیعر و نەتەوەپەروەری باوکی ئاوی خواردۆتەوە و لەسەرەتای لاوێتی‌دا، تێکەڵ بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستانی ئێران و سەرهەڵدانی کۆمەڵەی (ژ. ک) و پاشان لەلایەن کۆماری کوردستانەوە بۆ خوێندن و فێربوون ناردراوەتە یەکێتی سۆڤیێتی و دوکتۆرای لە مێژووی وەرگرتووە.

دوکتۆر ڕەحیمی قازی هەرچەند ماوەیەکی زۆر لە کوردستان دووربوە، بەڵام دڵسۆزی بۆ نەتەوەکەی و شارەزایی لە دەرد و پەژارەی خەڵک، هانی داوە کە گەل و نیشتمانەکەی لەبیر نەچێتەوە. کاک ڕەحیم ئەگەر بە کردەوە و لە نیزیکەوە بەشداری خەباتی دژوار و سەختی نەکردووە. بە قەڵەم هەمیشە لە تێکۆشان دا بەشداربووە و ماوەیەکی زۆر ڕۆژنامەی کوردستانی لەدەرەوە بڵاوکردۆتەوە و پاشانیش لە ساڵەکانی ٦٠دا بە نووسینی «پێشمەرگە» لاپەڕەیەکی پڕشنگداری خەباتی نەتەوەکەی بە دنیا ناساندوە.

دوکتۆر ڕەحیمی قازی لە پێشمەرگەدا واقیعی ژیانی مسکێن و هەژاری کورد و ملهوری و بێ ویژدانی دەرەبەگی کورد وەک تابلۆیەکی زیندوو دەنەخشێنێ. ملحیزی و ناکەسایەتی ئاغا و دەرەبەگی کورد لە بەرامبەر ژاندارم و قازاخی تریاک کێشدا نیشان دەدات.

ڕووداوەکانی سەرلاپەڕی «پێشمەرگە» و قارەمانەکانی چیرۆک دروستکراوی خەیاڵ و زەمینی نووسەرنین، هەموویان لە کۆمەڵی کوردەواریدا بوون و دوور نییە ئێستاش پیرۆت و شیرکۆی ئاسایی هەر هەبن.

کاک مامەندی (کانی سەوزە) یەکێ لە هەزاران هەژار و برسی کوردەوارییە کە سەبارەت بە زوڵم و زۆری ئاغا و چەوساندنەوەی ڕووت و سەلەمخۆری دەست بڕ و ملهوری کارەبەدەستی حکومەتی داگیرکەر، لەپێناو پەیداکردنی پاروە نانێک بۆ زارۆکانی و یا لە ڕێگای ئەنجامدانی بێگار و سوخرەی ئاغای گوندی، بە دەرد و داخەوە سەری ناوەتەوە و بە زەحمەت دوو گەزە چاویشی بۆ کفن بە نسیب بوە.

قەرەنیاغا و میناغاش یەکێ لە هەزاران ئاغا و دەرەبەگی کوردەوارین کە بە درێژایی تەمەنیان لە خزمەتی ژاندارم و قازاخی حکومەت دابوون تەمەنی چەپەڵی و نگریسیان بە خزمەتی بێگانە و خەیانەت بە میللەت و بە داوێنپیسی و کەردزی و ڕاورووت بردۆتەسەر.

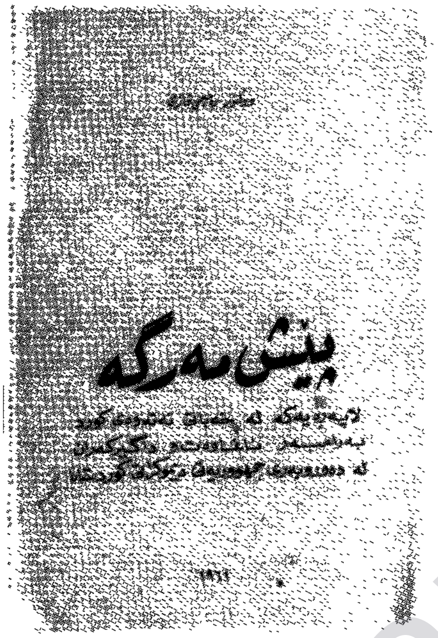

د. ڕەحیمی قازی کە شارەزای داب و شوێن و نەریتی کوردەوارییە، بە وردی و ژیری چۆتە قوڵایی کۆمەڵ و تابلۆیەکی ئەوەندە جوان و زیندووی نەخشاندووە، کەم هونەرمەندی دەست ڕاست و لێهاتوو دەتوانن دیمەنێکی خەیاڵی بکەنە بابەتێکی زیندووی بەرچاو.

چەندە جوان ژیانی ڕەش و ڕووتی گوندی کوردەواریمان لە تابلۆی ژیانی کاک مامەندا بۆ دەنەخشێنێ کە پاش سێ یەکبەری و کوێرەوەری ساڵێک، هیچی نامێنێ و پەنا بۆ ئاغا دەبا کە برە گەنم و جۆیەکی بداتی، بەلکو منداڵەکانی پێ بگەیێنێتە بەهار و لە برسیەتی و سەرما و سۆڵی زستان دەربازیان بکات. بەڵام قرەنیاغا «نەک هەر دەغڵی بە قەرز ناداتی بەڵکو هەموو ڕۆژی گزیری دەسەر دەکا کە گاجوت وتویەکەشی لێ بستێنێتەوە»

«نۆکەرەکانی ئاغاییلی کاک مامەندیان گرت و وەدەریان نا. ئێستا دەچلەی ئەو زستانە سەختەدا کاک مامەند دەبیری ئەوە دایە کە پاروە نانێک بۆ منداڵەکانی وەدەست بێنێ.»

کاک ڕەحیمی قازی ئەوەندە وەستایانە بناخەی ڕۆمانی پێشمەرگەی

www.arsivakurdi.org

یا ئەورووپی ساز دراوە و لەیەکێک لە گۆڤارەکانی عەرەبی عێراق (بۆ نموونە بڵێین - آفاق عربیە - یان اقلام) بڵاوکراوەتەوە ئەگەر (بە جۆرێک) بێ بە کوردی بڵاوناکرێتەوە. جار هەیە شیعرێک یا چیرۆکێک عەرەبیش بێ و لە رۆژنامەیەکی عێراقیش بڵاوکرابێتەوە بەڵام هەر نەختێ بۆنی ئازادی و کۆڵنەدان و شۆڕشگێڕیەتی تیابێ، یاخود باسێک بێ دەربارەی (مستەوتەناتی) ئیسرائیل لە فەلەستین، بڵاوکردنەوەی ئەستەمە. ئەم دیاردەیەش هیچ نووسەرێکی کورد نییە نەیزانێ و هەستی پێ نەکردبێ.

بۆ ڕەخنە و بەدواداچوونی رۆشنبیری و ئەدەبیش هەر بەو جۆرە بە دەگمەن نەبێت (ئەویش لە شێوەی پەنجە بۆ راکێشان) دەنا شیکردنەوە و پیشاندانی کتێبێک لەو لاپەرانەدا نابینرێ، کە ئەمەش ئەگەر ئەو دامودەزگایە کادیریشی نەبێ، دەتوانێ سوود لەو نووسەر و هونەرمەندانە وەربگرێ کە لە دەرەوەی رۆژنامەکەدان، بە تایبەتیش مامۆستای زانکۆکان، وەک ئەوەی لە رۆژنامەگەری عەرەبیدا پەیڕەو دەکرێ.

کە بێینە سەر هونەر وێرانترە!! لاپەرەی هونەری سەربەخۆمان نییە کە بەردەوام بووبێت و تایبەت بووبێت بە هونەر کە هەر شانۆ لاپەرەیەکی بەردەوامی دەوێ. بۆ هونەری تەشکیلیش تا ئێستا زۆربەی ئەو پیشانگایانەی هەڵدەسەنگێنرێن لە بڵاوکردنەوەی هەواڵی کردنەوەی پیشانگایەکە و ژیانی هونەرمەندەکە نەچووەتە دەرەوە. دەربارەی سینەمایش هەر هیچ.

(٣)

<u>لەبەرئەوەی ئێمە زمانێکی ئەدەبی یەکگرتوومان نییە</u>، بۆیە ئەو لاپەرانەی لەرۆژنامە و گۆڤارەکانماندا بۆ ئەدەب و رۆشنبیری تەرخان دەکرێن، دەتوانن دەورێکی چاک لەم مەسەلەیەدا ببینن بەو ڕووکارەی کەدەبێتەهۆی ئەوەی لەدوارۆژدا زمانێکیئەدەبی یەکگرتوومان هەبێ.

کەچی بە پێچەوانەوە هەر تیرە و لە کەندالێ بووە و هەر کەسێ بە کەیفی خۆی دەنووسێ. یەکسەر بۆی بڵاودەکرێتەوە و بە دەگمەن وارێک دەکەوێ پسپۆڕ و شارەزایەکی زمان هەبێ وتارەکان بەر لەبڵاوکردنەوە ببینێ. خۆ لەبارەی یەکخستنی رێنووسیشەوە هەر بەو چەشنەیە، ئەگەر باسی زمانی ستانداری کوردی نەکەین.

رۆژنامە هۆیەکی کەم بایەخ نییە ئەگەر لەم ڕووەوە بە ئەرکی سەرشانی خۆی هەڵبستێ. هەرچی نەبێ لە رێگای بڵاوکردنەوە و بایەخدان بەو زاراوە زانستی و فەلسەفی و ئابوورییانەی تازە کەوتوونەتە نێو زمانەکەمان و شیکردنەوە و لەسەر نووسینیان کە خۆی لە خۆیدا دەبێتە هۆی ورووژاندنی چەندین شارەزا و پسپۆڕی ئەو مەیدانانە و گفتوگۆی لەسەر دەکەن.

یا هەر نەبێ ئەو لاپەڕانە دەبن بە بناغەی ئەوەی ئێمەش لە پاشەرۆژێکی نزیکدا زمانێکی رۆژنامەنووسیمان هەبێت، کە بێگومان لەگەڵ شێوازی شیعر و چیرۆک و ئەدەبیات بەگشتی دا جیاوازە، بەوەی رۆژنامە زادی رۆژانەی تەواوی کۆمەڵانی خەڵکە، بۆ نیمچە خوێندەوار و کابانی ماڵان و قوتابی و جوتیار و کرێکاران و تەواوی چین و توێژەکانی کۆمەڵ رۆژنامە دەخوێننەوە.

(٤)

مێژووی کورد، کە ئەوەی نوێ چ لەبەر کەمی سەرچاوە بێ بە کوردی و چ لەبەر قەدەغەیی زۆر سەرچاوەی پێویست و بە هۆی ئەوەیش کە لە قوتابخانەکاندا ناخوێندرێ، ئاگاداریەکی ئەوتۆی لێ نییە بە تایبەتیش قوتابی قوتابخانە و تەنانەت زانکۆکانیش. ئەم کەلێنە تا ڕادەیەک بە هۆی لاپەڕەی رۆشنبیری رۆژنامە و گۆڤارەکانمان پڕ دەبێتەوە.

بەڵام ئەوەی چاو بە رۆژنامە و گۆڤارەکانمان بگێڕێ کەوا دەزگا کوردییەکان دەری دەکەن، ئەوەی زۆر بە ئاسایی بۆ دەردەکەوێ، بە تایبەتیش دوای هەرەسهێنانی شۆڕشی کورد لە ساڵی ١٩٧٥دا یە کەم و زۆر خۆیان لە قەرەی ئەو بابەتانە نەداوە ئەویش سەبارەت بە هۆیەکی زۆر ئاشکرا. (چونکە قەدەغەیە) بەم جۆرە قوتابی کورد گۆیا (بە کوردی !) دەخوێنێ و رۆژنامەی بە کوردی هەیە، ئەوەندەی شارەزایی لە مێژووی رۆژهەڵات و رۆژئاوای عەرەب هەیە نیوەی جارەکی شارەزای مێژووی خۆی نییە !

ماویەتی

پەراوێزەکان

١- بڕوانە - دراسات في الفن الصحفي- د. ابراهيم امام. ل٦٩

٢- د.کەمال مەزهەر-تێگەیشتنی ڕاستی وشوێنی لەرۆژنامەنووسی کوردیدا ل.٩٨.

٣- هەرچەندە لە ئاخرونزخری چوار ساڵەکەدا (١٩٧٠-١٩٧٤) بیر لەوە کرایەوە. ئەوە بوو کە برایەتی بیست و ئەوەندە ژمارەی بە کوردی لێدەرچوو، وەک رۆژنامەیەکی رۆژانەش تا ڕادەیەک دەوری خۆی بینی بەڵام کورد واتەنی پاشی چی؟ پاش ئەوەی زەمینەی لەبار تێکچوو بوو.

٤- ڕاستە کۆمەڵێک رۆژنامە و گۆڤار لە کوردستان دەرچوون بۆ نموونە (ژین) و (رزگاری) لە سلێمانی و هەولێر (بۆ پێشمەرگە) لە هەولێر و (پەیڤ) لە دهۆک و پێشتریش بە زاری کرمانجی لە ڕەواندوز بەڵام چونکە ماوەیەک بووە و بە هۆی بارودۆخی کوردستانەوە رێگای بەردەوامبوونیان لێ بەستراوە و هیچیشیان سیاسی نەبوون. بەمجۆرە بەشی زۆری لە پایتەختی عێراق دەرچوون.

٥- وەزیری ڕاگەیاندنی عێراق لە ساڵی ١٩٧٧ - سەعد قاسم حەموودی - کە ئێستا نەقیبی رۆژنامەنووسانە، لە کۆبوونەوەیەکی تایبەت بە ئێزگەی کوردی کە زۆر لە نووسەر و رۆشنبیرانی کوردیش ئامادە بوون وتی: ئێمە ئێزگە و تەلەفزیۆن و رۆژنامە بەهۆیەکی ڕاگەیاندنی (ئەورە) دەزانین و دەبێ لەو بوارەشدا گەشە بکات.

٦- دکتور ابراهيم امام - دراسات في الفن الصحفي. ل.١٠.

٧- هەرچەندە (برایەتی) رۆژانەش وەکو پێویست نەبوو، بە تایبەتیش لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباس و وتووێژینەوەی سیاسی و ڕیپۆرتاژی پێویست.

٨- کە دەڵێین بە فراوانییەوە مەبەستمان لەوەیە بڵێین لەچاو رۆژنامە ئێمێنییەکاندا.

٩- لەم گۆڤارانە - بەیان و رۆشنبیری نوێ لەلایەن دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی دەردەچن... مانگانەیان لەسەر نووسراوە... بەڵام کەم وارێککەوتووە لە وادە و ساتی خۆیان دەرچووبن.

(کاروان)یش تاقە گۆڤاری ئەمانەتی گشتی رۆشنبیری و لاوانە ئەم گۆڤارەش- ماوەیەکی باش- لە کاتی دیاریکراوی خۆی دەردەچوو وەکو گۆڤارێکی مانگانە، بەڵام وادیارە هەموو هێزی حوکمی زاتییەکی تاقەتی بەوە ناشکێ گۆڤارێکی مانگانەیش بەرێوە ببا!!.

گۆڤاری کوردی زانیاری کوردیش گۆڤارێکی ساڵانەیە و هەندێ ساڵ دوو ژمارەی لێدەردەچوو. هەرچی چۆنێکە ئەم گۆڤارە بۆ دیراساتی کوردی تەرخان کراوە. بەڵام وادیارە لەوەتەی کۆڕی زانیاری کوردیش (کورت کرایەوە) گۆڤارەکە گورگوڕشی جارانی نەماوە.

١٠- هەندێ رێکخراوی بەناو جەماوەری کە رۆژنامە و گۆڤاری تایبەتی خۆیانیان هەیە تەماشا دەکەی لەناوەڕاستەوە دوو لاپەرەی هەروا بۆ (تەبدیل هەوا) بە کوردی تێدەئاخن. با ئێمە لە چۆنیەتی و ڕادەی ئەو دوو لاپەڕەیە گەڕێین بەڵام داخۆ ئەم دوو لاپەڕەیە جێی چی تیادەبێتەوە بۆ نموونە گۆڤاری (المرأة)ی ئافرەتان و (وعي العمال)ی کرێکاران تەنانەت (آفاق جامعية)یش کە زانکۆی سلێمانی دەریدەکرد بەشە کوردییەکەی چاریەکی بەشە عەرەبییەکەی نەدەبوو!

١١- دراسات في الفن الصحفي - د. ابراهيم امام - ل٩٥.

١٢- هەمان سەرچاوە - ل٩٨.

١٣- هەمان سەرچاوە - ل٩٩.

١٤- وائل العاني - آراء في الكتابه والعمل الصحفي- ل١١.

١٥- (هاوکاری) یش تاقە رۆژنامەی کوردییە و هەفتەی جارێک دەردەچێ لەسەری نووسراوە: (رۆژنامەیەکی هەفتانەیە) و بەس.

١٦- د. ابراهيم امام - دراسات في الفن الصحفي - ل ١٣٩.

١٧- هەمان سەرچاوە - ل .١٤٠.

١٨- هەرچەندە ئاکو ئێستا کەم وا رێککەوتووە لە رۆژنامەگەری کوردیدا ڕیپۆرتاژی بە مانا سیاسیمان هەبێ.

* ئێمە ئەو سەرژمێرەمان لە کتێبخانەکانی هەولێر و سلێمانی خۆیان بیست.

ئەم دیاردەیە، واتە بێ کادیری و شارەزای پێویست لە ڕۆژنامەگەری کوردیدا، گشتی دەگرێتەوە بۆ ئەوەی کە دەزگا دەوڵەتییە کوردییەکان تاکو ئێستا کادیرێکیان پێ نەگەیاندووە، تەنانەت بەشی ڕاگەیاندنی کۆلێجی ئەدەبیاتیش لە زانکۆی بەغدا کە بە هۆی حیساباتی حیزبایەتی و دڵسۆزی بۆ ڕژێم قوتابی وەردەگرێ، هەوڵ نەدراوە ڕۆژێ لە ڕۆژان چوار پێنج کادیری ئەو دەزگایانەی تیا بنێردرێتە بەر خوێندن، یا لە (قوتابخانەی هاوکاری) سەر بە نەقابەی ڕۆژنامەنووسانی جیهان کە لقی لە بەغدایش هەیە ساڵێ دوو سێ ڕۆژنامەنووسی کورد وەربگرێ.

هەر لەر ئەوە، ئەوەی هەیە شارەزا یا ناشارەزا خۆی خۆی پێگەیاندووە و ئەگەر لە زۆر سەریشەوە لە ئیشەکە ناگا.

ڕاستە پیشەی ڕۆژنامەنووسی لەپێش هەموو شتێک زەوق و عیشقە، بەڵام ئەوە مانای ئەوە نییە هەر کەسێ شاعیر یا چیرۆکنووسێکی چاک بوو، ڕۆژنامەنووسێکی چاکە.

دیسان نووسەری ڕیپۆرتاژ لە باتی ئەوەی هان بدرێ و ڕێگای بۆخۆش بکرێ، بەدەیان کۆسپی دێتە ڕێ و ئاوی چاوی دەچێ، تا ڕیپۆرتاژێک ئامادە دەکا.

لەگەڵ هەموو ئەو کۆسپ و تەگەرانەشدا، ڕۆژنامەگەری کوردی لێکۆڵینەوەی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی دەتوانین بڵێین هەر نییە سەرەڕای ئەوەی سوودی لە تاقیکردنەوەی خۆشی نەکردووە و ساڵ لە دوای ساڵ لە باتی ئەوەی بەرەوپێش بڕوا، بۆ دواوە گەڕاوەتەوە، هەر بە نموونە ئەم ڕۆژنامەی (هاوکاری)یە لە ساڵانی (٧٠-٧٥) پێشکەوتووتر بوو لە ئێستا، تەنانەت چەند لاپەڕەیەکی تایا بوو ئێستا شوێنەواریشیان نەماوە. ئەمەش بەڵگەیەکی ترە بەوەی ڕادەی پێشکەوتنی جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی کورد هەمیشە پێوەری هەڵکشان و داکشان ئاستی ڕۆژنامەگەری کورد بووە و ئەمڕۆش کە زووڕناژەنەکانی ڕژێم بە شاخ و باڵی دەزگا ڕۆشنبیرییەکانی کوردی هەڵدەڵێن و گوایا فلانە چاپکراو لە چاپخانەیەکی ئاوا لە چاپدەدرێ لە گوێی گادا نووستوون، چونکە خوێنەر سەیری ناوەڕۆک و ئاستی هونەری ڕۆژنامەکە دەکا جا خوام دەکرد بە مۆنۆتایپ چاپ نەدەکرا بە پیتی دەستی دەبوو.

ئەدەب و ڕۆشنبیری و هونەر

(١)

بە شێوەیەکی گشتی ئەدەب لە ڕۆژنامەگەری کوردیدا زۆرترین لاپەڕەی بەردەکەوێت تەنانەت زۆربەی زۆری ئەو ڕۆژنامانەی لەم دە پازدە بیست ساڵەی دوایی دەرچوون مۆرکی ئەدەبیان لە بابەتە ڕۆشنبیرییەکانی تر پێوە دیارە ولەهەمان کاتیشدا خوێنەریشی زیاترە.

بەڵام لێرەدا پرسیارێک دێتە پێشەوە، داخۆ جیاوازی نێوان بڵاوکردنەوەی بابەتی ئەدەبی و ئەو لاپەڕانەی (لە ژێر هەر ناوێک بن) بۆ ئەدەب و ڕۆشنبیری و هونەر تەرخان دەکرێن چییە؟ بە واتا مامەڵەکردنێکی ڕۆژنامەنووسیانە لەگەڵ ئەدەب بە شێوەیەک ڕۆژنامە بە تەنیا نەبێ بە هۆیەکی بڵاوکردنەوەی بەرهەمە ئەدەبییەکە، بەڵکو هۆیەکی کاریگەری لێک نزیک کردنەوەی خوێنەر و نووسەر بێ.

ئەمڕۆش هەموو ڕۆژنامەیەک لاپەڕەیەک یا دووانی بۆ ئەدەب و هونەر و ڕۆشنبیری گشتی تەرخان کردووە کە بە زمانی ڕۆژنامە دەکاتە چەند ستوونێک ئەمەش بۆ ڕۆژنامە شتێکی چاکە و سوودی خۆی هەیە، چونکە ئەو لاپەڕانەی لە ئەدەب و هونەر دەدوێن زێتر دەخوێندرێنەوە و پتریش بایەخیان پێدەدرێ بە مەرجێک ئەو بەرهەمانەی کە بە ڕۆژنامەکە دەگەن بەپێی نەخشە و پلانێکی ڕۆژنامەنووس و هونەری بڵاوبکرێنەوە. چونکە هەر بەرهەمێکی ئەدەبی دەگری لە ڕۆژنامەدا خوێنەری زیاترن لەوەی کە بە جیا لە دوو توێی کتێبێکدا بڵاوبکرێتەوە لەبەر ئەوەی ڕۆژنامە ئاسۆی بڵاوبوونەوەی فراوانترە و بە نرخیش هەرزان ترە و هەموو کەسێ دەتوانێ بیکرێ و چۆنیەتی بڵاوکردنەوەیشی سەرنج ڕاکێشەرترە.

ئەو لاپەڕانە ئەگەر شێوەی دەرەوەیان سادە دیارە، مەترسی و گرنگی لە لاپەڕەکانی دی زیاترە بەوەی بیر و ئایدیولۆژیا لەو دیوی هونەر و جوانی و داهێناندا حەشار دەدرێ و لەو لاپەڕانە کاریگەرترە کە بۆ سیاسەت و مەسەلەکانییەوە تەرخان کراون. بۆیە دەبینین لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمی ئەدەبیشدا هەر ڕۆژنامەیەک سیاسەتێکی تایبەت بەخۆی هەیە.

(٢)

گووتمان ڕۆژنامەگەری کوردی بە تایبەتیش ئەمڕۆ زیاتر سیفەتی ئەدەبی هەیە لەوەی سیاسی بێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر لەو لاپەڕانە وردبینەوە کە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بۆ ئەدەب و هونەر تەرخانیان کردووە، لەوە زیاتر نییە کە کۆمەڵە بابەتێکی ئەدەبی یا هونەرین و چیتر، ئەمەش بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ کاری ڕۆژنامەگەریدا یەک ناگرێتەوە پتر لەوەی بریتین لە کۆمەڵە بابەتێکی هەڵبژاردە. چونکە دەبێ ئەو لاپەڕانە وێنەی ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆبن لەنێو ڕۆژنامەدا، بەوەی بایەخ بە هەموو گۆشەیەکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری بدەن لە بەدوادا چوون و لێکدانەوە و وەرگێڕان، چ لەسەر ئاستی ناوەخۆ بێت یا دەرەوە، هەروەها هەڵسەنگاندن و ڕەخنە و پێشاندانی بەرهەمی تازەی نووسەران و لەسەر نووسین و شیکردنەوەی ئەو بیروڕا و ڕووکار و تەیارە تازانەی لە ئەدەب و ڕۆشنبیری و هونەری جیهان دا پەیدا دەبن و وەرگێڕانی بەپێی نەخشە و پلانێکی زانستیانە و بڵاوکردنەوەیان و قسە و گفتوگۆکردن لەگەڵ ئەو نووسەرانەی بەرهەمی تازەیان بڵاودەبێتەوە و بایەخدان بە پەیوەندی نێوان ئەدەب و ڕۆشنبیری و سیاسەت و فەلسەفە و مێژووەوە و بە جۆرێک خوێنەری کوردیش بتوانێ لە ڕێگای ڕۆژنامەوە ڕۆژ بە ڕۆژ لە ئەدەب و هونەری جیهان بە خەبەر بێت و بزانێ چی تازە هەیە.

<u>کەچی ڕۆژنامەگەری کوردی وەکو لە پێشەوە گوتمان کە تەنیا هۆیەکی ڕاگەیاندنی دەسەڵاتدارێتی دەوڵەت و ڕژێم بێت و ئەو ڕژێمەش کەمترین سەربەستی لەو بوارەدا قەدەغە کردبێ و ڕێی ئەوەنەدا ڕۆژنامەگەرێکی سەربەست هەبێ ئیتر چۆن پێش دەکەوێت و بواری ئەوەی دەبێ پێش بکەوێت؟</u>

لاپەڕەی ئەدەب و ڕۆشنبیری حاڵی حازر بەو جۆرە نییە، تەنیا چەند لاپەڕەیەک دانراوە و، بەرهەمی ئەدەبی و ڕۆشنبیری گشتی تیا بڵاودەبێتەوە و بایەخ بەوە نەدراوە کە ڕۆژنامەنووسیانە مامەڵە لەگەڵ ئەو لاپەڕانە بکەی ئەوەی هەیە (بە گوێرەی ڕۆشنبیری جیهانی) لە ڕێگای گۆڤار و ڕۆژنامە عەرەبییەکانەوە دەکرێ بە کوردی، ئەویش بەپێی سیاسەت و نەخشەیەکی دیاریکراو، دەنا زۆر جاران بابەتی ئەو ڕۆژنامانەش قەدەغەیە بە کوردی بڵاوبکرێنەوە، بۆ نموونە زۆرجار وارێککەوتووە چیرۆکێک یا گفتوگۆیەک لەگەڵ نووسەرێکی عەرەبی

www.arsivakurd.org

دەست بدا (واتە هەواڵێک نەبێ باسی ڕووداوێکی تایبەتی یا تاوانێک بکا) و شوێنی ڕوودانی دیار بێ و سەرنج ڕاکێشەربێ و بخوێندرێتەوە و... هتد.

لەبارەی ڕۆژنامەگەری کوردییەوە، لەبەر ئەوەی تەواوی ئەو ڕۆژنامانەی چ بە ئاشکرا یا بە نهێنی بە زمانی کوردی دەردەچوون، وەختی دەرچوونیان هەفتەی دوو جار زێتر نەبووە، بۆیە بایەخێکی ئەوتۆیان بە هەواڵ نەداوە چونکە کەم وا ڕێک دەکەوێ ڕۆژنامە هەفتەییەکان لە بڵاوکردنەوەی هەواڵدا بەرگەی ڕۆژنامەی ڕۆژانە بگرن. بە تایبەتیش بە گوێرەی ڕۆژنامەگەری کوردی کە ڕۆژنامەی ڕۆژانەی هەر نەبووە.

دیسان بە هۆی ئەوەی حاڵی حازر ئێمە نەک هەر ڕۆژنامەی ڕۆژانە، بەڵکو ڕۆژنامەیێکی سیاسی هەفتانەشمان نییە(١٥) لە ڕۆژگاری ئەمڕۆشدا هەواڵی سیاسی زیاتر دەخوێندرێتەوە و بایەخی پێ دەدرێ. ئەمە لەلایەک، لە لایەکی دیکەوە لە عێراقدا تاقە سەرچاوەیەک بۆ هەواڵ هەبێت ئاژانسی دەنگوباسی عێراقییەوە ڕۆژنامەکانیش بە تایبەتیش کە بە کوردی دەربچێ هەقی ئەوەیان نییە لە سەرچاوەی ترەوە هەواڵ وەربگرن و بڵاوی بکەنەوە تەنانەت ئەگەر هەواڵێک لە کوردستاندا شایانی بڵاوکردنەوە بێ ئەگەر لە ڕێگای ئاژانسی دەنگوباسی عێراقیەوە نەهاتبێ، ناتوانێ بڵاوی بکاتەوە. بەم جۆرە ڕۆژنامەی کوردی لە بڵاوکردنەوەی هەواڵدا سەربەست نییە. هەر لەبەر ئەوەشە خوێنەر هەمیشە لاپەرەی هەواڵ لە ڕۆژنامەی (هاوکاری)دا ناخوێنێتەوە، چونکە پێشەکی دەزانێ لەو هەواڵە بەسەرچوو و کۆن بووانە زیاتر نییە کە سێ چوار جاری لە ڕۆژنامە عەرەبیەکاندا دیوە و پێنج شەش جاری لە ئێزگە و تەلەفزیون بیستوە، ئیتر چ دەربەستە دوای بەسەرچوونی هەفتەیەک - هەفتەیەک لەم جیهانە خێرا ڕۆیەدا کە بە دەیان هەواڵی دی دێتە گۆڕێ - بێت جاری دەیەم و یازدەهەم هەواڵێکی کۆن بخوێنێتەوە. بەم ڕەنگە جارێکی دیش ئەو ڕۆژنامانانە ئەوە دەسەلمێنن کە هۆیەکی ڕاگەیاندنی ڕژێمن و هیچی تر.

ئێمە کە باسی ڕۆژنامەی (هاوکاری) دەکەین، مانای ئەوە نییە هاوکاری، گەیشتووەتە ڕادەیەک جێی ئەوەبێ وەکو ڕۆژنامەیەکی تەواو باسی بکرێ، بەلام زیاترمان نییە، ئەمڕۆ لەم عێراقەی کە گوایا کورد (دوو هەقی!) هەیە تەنیا یەک ڕۆژنامەی هەیە ئەوەیش هەفتانەیە. پێشمان وایە ئەگەر لاپەرەی ئەدەب و ڕۆشنبیری کە زیاتر پەیوەندییان بە نووسەرانی دەرەوەی ڕۆژنامەکەوە هەیە لێ لابرێن، کەس تاقەتی ئەوەی نییە بیخوێنێتەوە، بەڵگەی ئەم قسەیەشمان یەکێک لە ژمارەکانیەتی کە تایبەت بوو بە قسەکانی ئەو حەفتەیەی (سەدام حوسێن) و (مووڕتەجەعاتی) گەیشتە ٩٠٪* ئەو ١٠٪یەی فرۆشراویش بە پێی حیسابی ژمارەکانی پێشوە بووە. جا کە حاڵ بەو حاڵە بێ، ئیتر کادیر و شارەزا و بەهرەدار چ نرخ و سوودێکیان دەبێ کە بواری ئەوەی تیا نەبێ، هەواڵنێرێک بە کەیفی خۆی کار بکا، یا هەرچی نەبێ وەک زمانی هەواڵ و چۆنیەتی دارشتنی، لەو قاڵبە عەرەبییە ڕزگاری دەبێ، کە تا ئێستاش دەقاودەقی ئەو قاوخە عەرەبییانەیە و لێی دەرناچێ.

لێکۆڵینەوە و ڕێپۆرتاژ

ئەگەر هەواڵ کۆڵەکەیەک بێ ڕۆژنامە خۆی لەسەر ڕابگرێ، ئەوا لێکۆڵینەوە و ڕێپۆرتاژیش لە گرنگیدا هیچی وای لە هەواڵ کەمتر نییە بەڵکو دەتوانین بڵێین ڕێپۆرتاژ تەواوکەری هەواڵە.

جگە لەوەی ڕێپۆرتاژ ئەگەر بە هەستێکی ڕۆژنامەنووسیانە بنووسرێ و بە وێنە و بەڵگەی ڕاستەوە بڵاوبکرێتەوە زیاتر خوێنەر ڕادەکێشێ و پتریشی خزمەت دەکا.

ڕیپۆرتاژ چییە؟

ڕیپۆرتاژ هەر خۆی بۆ خۆی هونەرێکە. (لەو نوختەیەشەوە دەست پێ دەکا کە هەواڵی تیا تەواو دەبێ)(١٦)

ئێمە وتمان پێویستە هەواڵ وەڵامی پێنج پرسیار بداتەوە و وتمان پرسیارەکانیش - کێ و چی و کەی و لە کوێ و بۆ - یە. هەرچی ڕیپۆرتاژە، دەبێ وەڵام بێت بۆ پرسیارێکی سەرەکی ئەویش (بۆ؟).

ئەم پرسیارەیش هەروا بەو ئاسانییە نییە کە بیری لێدەکەینەوە بەڵکو زۆرجار لە بواری زانست و فەلسەفەدا، هەبووە هەموو تەمەنی لە توێژینەوە و بە دواداچوون چواندووە و نەگەیشتۆتە ئەوەی ئەو وەلامەی پێ بدرێتەوە. بۆ؟

لە سەرێکی تریشەوە ئەگەر هەواڵ ڕاستییەکی ڕووتمان بداتێ ئەوا بە هۆی ڕیپۆرتاژەوە لە دیوی ئەو دیویشی حاڵی دەبین. بۆ نموونە هەواڵی دانانی وەزیرێک هەر ئەوەندەمان پێدەڵێ کە فلانە کەس کرا بە وەزیر، بەلام خەڵکی دەیانەوێ بە ژیانی ئەو وەزیرە ئاشنا بن و چەردەیەک لە بیروباوەڕ و بۆچوونەکانی بزانن و لەوە حاڵی بن کە چۆن بیردەکاتەوە و چی خوێندوە و لەچیدا شارەزایە و بە تەمایە چی بکا کە ئەمەیش هەر بە هۆی ڕیپۆرتاژەوە دەبێ.

ئێمە دەتوانین ڕیپۆرتاژ بە بابەتێکی ڕۆشنبیری ڕۆژنامە بژمێرین کە بە شێوازێکی وا نووسراوەتەوە زۆربەی زۆری خەڵک تێی دەگەن، بێجگە لەوەش هۆی دیش هەیە لە خەڵکی نزیک دەکاتەوە ئەویش نەخشە و نیگاری ڕوونکردنەوەیە - ئیلیسترێشن - و وێنەی فۆتۆگرافی و چۆنیەتی بڵاوکردنەوەی.

(بۆیە ئەگەر لە ڕۆژنامەگەریدا هونەرێک هەبێت بەرانبەر ئێزگە و تەلەفزیون و سینەما بوەستێ، ڕیپۆرتاژە)(١٧)

ئەم هونەرە - واتە ڕیپۆرتاژ - لە ڕۆژنامەگەری کوردیدا بەو مانایەی کە هەڵدەگرێ پێی بڵێین ڕیپۆرتاژ بە دەگمەن هەڵکەوتووە. هۆی ئەمەش دەگەرێتەوە بۆ ئەوەی نە ڕۆژنامەگەری کوردی و نە ڕۆژنامەنووسی کورد سەربەستی هەڵبژاردنی بابەتی ڕیپۆرتاژیان نییە، مەگەر جاروبار بە ڕووقایی و کێشەوە یا بەوەی پێی دەگوترێ فێڵی ڕۆژنامەنووسی بتوانێت ڕیپۆرتاژێک بڕفێنێ. هەروەها ئەو کادیرانەی لە ڕۆژنامەگەری کوردیدا کار دەکەن زۆربەیان ئەدیبن یا شاعیر و نووسەرن و ڕۆژنامەنووسیان تیا کەمە و، ئەوەی هەشە لە ڕێگای ئەدەبەوە هاتووەتە ناو ڕۆژنامە و بایی ئەوە نین هەموو بوارەکان بگرنەوە. بۆ نموونە وەک ئەوە وایە شاعیرێک بێ و (وەکو پێویست) ئاگاداری سیاسەت و باری نێو دەوڵەتان نەبێ بچێ ڕیپۆرتاژێک لەو مەیدانە ئامادە بکا (١٨)

یا هی وا هەیە لە مەسەلەکانی ئابووری ناگاو یا لە ئەلف و بێی هونەری تەشکیلی نازانێ، دەچێت خۆی لە قەرەی ئەو بوارانە دەدا بەم چەشنە ڕیپۆرتاژەکە کاڵ و کرچ دەردەچێ و مەبەست ناگەیەنێ. وێرای ئەمەش ڕۆژنامەنووسەکە هەر بۆخۆی وێنە دەگرێ و لە پاشانیش هەر بۆخۆی هەڵیان دەبژێرێ.

www.arsivakurdi.org

مەبەستە بەکار خستووە، ئیدی لەو کاتانەدا ئەو کلک و گوێیەی بۆ حوکمی زاتی دروستی دەکەن هەڵدەقاچڕێن و کەی پێویستیش بوو وەک تیلتیلە و بیلبیلە پێیەوە دەکرێنەوە.

لەوەش سەیرتر ئەو بەراوردە عەجائیب و عەنتیکەیەیە کە هەمیشە ڕژێم و ئەڵقە لە گوێکانی لە نێوان دامودەزگای ڕۆشنبیری لە کوردستانی عێراق و کوردستانەکانی دیکەی بە ئێران و تورکیا و سوریەوە بەستراوە دەکەن کە: فەرموون ئێمە وامان بۆ کورد کردووە و کورد لە عێراقدا (دوو هەقی!!) هەیە و کەچی لە جێی تر نیوشی نییە! وەک بڵێی ئەو هەلومەرجەی (گەرچی بەو چەشنەیش بێ) ئاکامی ئەو هەموو قوربانی وشۆڕشە یەک بەدوای یەکانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان نییە هەر لە خۆڕا و سەدەقە بە کوردیان داوە!!

کەواتە بۆ وەڵامی پرسیارەکەی سەرەوە دەتوانین بڵێین: ئێمە ڕۆژنامەگەریمان هەیە چونکە (ڕۆژنامەگەری هەموو بڵاوکراوەێک دەگرێتەوە کە لە ڕێگای چاپکراوە دەورییەکانەوە بەدەر لە بەکارهێنانی ڕۆژنامەنووسی [٦] هەندێ جاریش لێی نزیک دەبێتەوە بەتایبەتیش چاپکراوە دەورییەکان چ بە ئاشکرا دەربچن یا بە نهێنی.

بەڵام ڕۆژنامە بەمانا فراوانەکەی ئێستا، ئەگەر دەقەبەری واقیعی حاڵی ڕۆژنامەگەری کوردی بکەین، دەتوانین بڵێین کە مادەم ئێمە ڕۆژنامەمان نییە کەواتە بەو چەمک و مانایەوە ئێمە ڕۆژنامەمان نییە کە تەواو ڕەچاوی هونەری ڕاگەیاندن و شێوازی نووسین و بیرکردنەوەی ڕۆژنامە نووسیانەی تیا کرابێ.

تاکو ئێستاش لەو بیست و شەش ژمارەیەی ڕۆژنامەی (برایەتی)یەوە بترازێ ڕۆژنامەیکی ڕۆژانەمان نەبووە.[٧]

ئێستا بابزانین ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان تا چ ڕادەیێک توانیویانە خزمەتی خوێنەری کورد بکەن و تینویەتی بشکێنن چ لە بارەی هەواڵ بێ یا ڕیپۆرتاژ و لێکۆڵینەوەی سیاسی و ڕۆشنبیری و بابەتە پێویستییەکانی تری ڕۆژنامە و گۆڤار.

گەر تەماشای واقیعی حاڵی ڕۆژنامەگەری کوردی بکەین، ئەمڕۆکە وەک ڕۆژنامە - لە (هاوکاری)یەوە بە دەر، کە بە ئاشکرا و تا ڕادەیێکیش بە فراوانییەوە بڵاو دەبێتەوە [٨] هیچی ترمان نییە، هەرچەندە ئەم (هاوکاری)یەش هەفتەنامەیە و لە زۆر لایەنی پێویستیشەوە نەیتوانیوە خزمەتی خوێنەری کورد بکات بە تایبەتیش لە بارەی بڵاوکردنەوەی هەواڵ و بەدوادا چوونی هەفتانەی ڕووداوەکانی ناوخۆ دەرەوە.

بۆ گۆڤاریش بەیان و ڕۆشنبیری نوێ و کاروان و ڕۆژی کوردستان و حوکمی زاتی و گۆڤاری کۆڕی زانیاری کورد و [٩] لەم لاو لەولایش هەندێ گۆڤار و ڕۆژنامە بە تایبەتیش ئەوەی کە لەلایەن ڕێکخراوەی ئافرەتان و کرێکارانەوە دەردەچن.[١٠] بێجگە لە تاقە گۆڤاری یەکێتی نووسەرانی کورد کە ئەم گۆڤارەیش باسێکی سەربەخۆی دەوێ، بەوەی لە هەلومەرجێکی ڕۆژنامەگەری سەخت و ئیمکانیاتێکی مادی کەم لەو ماوەیەدا دەردەچووە.

هەواڵ یا دەنگوباس لە ڕۆژنامەگەری کوردیدا

هەواڵ یان دەنگوباس کۆڵەکەیەکی گرنگ و پێویستە کە ڕۆژنامە خۆی لەسەر ڕادەگرێ، بەوەی پەیوەندی پتەوی بە ژیانی مرۆڤەوە هەیە. مەبەستیشمان لە دەنگوباس ئەو هەواڵانەیە کە لە ڕۆژنامەدا بڵاودەکرێنەوە.

هەواڵ بە گەلێک شێوە ناسراوە، ئێمە لەو پێناسانە دوو پێناسە بە نموونە دێنینەوە کە تا ڕادەیێک لەیەکتر جیان، هەر بە هۆی ئەو جیاوازیەشەوەیە نووسەر و ڕۆژنامەنووسان ئەوەندەی بایەخ بە (سیفەتەکانی) هەواڵ دەدەن، ئەوەندە بایەخ بە پێناسەکەی نادەن.

پێناسەی یەکەم: چاڵس دانا، دەڵێت: (هەواڵ ئەوەیە کە هەرچی جەماوەری بەرفراوانی خەڵک پێی گرنگ بێ وسەرەنجی ڕابکێشێ)[١١]

پێناسەی دووەم: هی نۆرثکلیف دەڵێت: (ئەگەر سەگێک پری دایە مرۆڤێک، ئەوە هەواڵ نییە، مەبەستیشی لەوەیە ئەوەندە ناهێنێ بڵاوبکرێتەوە، چونکە شتێکی ئاساییە. بەڵام کە مرۆڤێک پڕ بداتە سەگێک ئەوە هەواڵە!).

لای نۆرثکلیف ڕادەی وروژاندنی هەواڵەکە لە مرۆڤ بە بایەخ تر و گرنگترە، ئەمەش زیاتر ڕۆژنامەگەری وڵاتە سەرمایەدارەکان - کە تاکە مەبەستیان قازانجە - پەیرەوی دەکەن، دەنا ئەگەر شتێکی لەو بابەتە بوو بڵاوکردنەوەی ئەگەر زیان بە کۆمەڵ نەگەیەنێ چ سوودێکی پێ دەگەیێنێ؟!

وەکی دی ڕۆژنامەگەری وڵاتە سوسیالیستەکان لە بەرایی هەمووشیانەوە یەکێتی سۆڤیەت بەو چاوە سەیری هەواڵ ناکەن، بەڵکو هەواڵ بە گوێرەی فەرمانی کۆمەڵایەتییەوە دەبینن.[١٢]

دیسان ئەگەر لە ڕۆژنامەگەری وڵاتە سەرمایەدارەکاندا بایەخێکی زۆر بە دەسپێشکەری لە بڵاوکردنەوەدا دەدەن لە ڕۆژنامەگەری وڵاتە سۆسیالیستەکاندا ئەم خووە بە داببونەرێتێکی بورژوازی و زیانبەخش دەزانن، لەمەشدا بیروڕای خۆیان هەیە بۆ نموونە (چۆکۆف) کە جێگری سەرنووسەری (ڕۆژنامەی پراڤدا) بووە لە بارەی دواخستنی بڵاوکردنەوەی هەندێ ڕووداوی جیهانی بە دوو ڕۆژ و سێ ڕۆژ لە ڕۆژنامەی (پراڤدا) دا دەڵێت: (دارتاشی دەست ڕەنگین، حەفت جاران دەپێوێ ئینجا جارێ مشارەکەی دەخاتەکار)[١٣]

بەڵام ئەوەی ڕۆژنامەنووسان لەسەری ڕێککەوتوون دەربارەی هەواڵ ئەوەیە، پێویستە هەر هەواڵێک وەڵامی پێنج پرسیاری گرنگ بداتەوە ئینجا دەبێت بە هەواڵ و دەستدەدا لە ڕۆژنامەدا بڵاوبکرێتەوە.

پێنج پرسیارەکەیش ئەمانن:

١- کێ؟ واتە کێ ئەمەی کردووە. ٢- چی؟ واتە چی بووە. ٣- کەی؟ واتە کەی ئەمە ڕوویداوە. ٤- لەکوێ؟ واتە لە چ شوێنێ. ٥- بۆ؟ واتە بۆچی ئەمە ڕوویداوە.[١٤]

بەم چەشنە هەواڵەکە دروست دەبێ

لەگەڵ ئەوەشدا گەلێک هەواڵ هەیە باوەکو وەڵامی ئەم پێنج پرسیارەشی تیا بەدی بێ، بەڵام بۆ ئەوە ناشێ لە ڕۆژنامەدا بڵاوکرێتەوە. بۆ نموونە هەواڵی تاوانێک کە هێشتا تاوانبارەکان نەدۆزراونەتەوە و ئاڵقەکانی تاوانەکەش ئاشکرا نەبووە. لەو حاڵەتانەدا ئەگەر بڵاوبکرێتەوە بێگومان کاردەکاتە سەر چۆنێتی لێکۆڵینەوە و بەدواداچوونی تاوانەکە و ڕێی تێدەچێ تاوانبارەکان ونبن. ڕۆژنامەگەری ڕۆژئاوا ئەوەندە گوێ بەم مەسەلەیە نادات.

بۆیە وەکو وتمان: ڕۆژنامەنووسان زیاتر بایەخ بە سیفەتەکانی هەواڵ دەدەن و پێیان وایە دەبێ هەر هەواڵێک کە بۆ بڵاوکردنەوە بشێت پێویستە ڕاست بێ و سەرەڕۆ نەبێ و تازە بێ و بۆ بڵاوکردنەوە

www.arsivakurdi.org

جێگای پڕ بکەنەوە ئەگەر باسی جیاوازی نێوان ئەو چاپکراوانە و ڕۆژنامە نەکەین.

هەر ئەو دەورەیەش وای لە دەوڵەت و ڕژێمە ئیمپریالی و کۆنەپەرست و شۆڤێنی و ڕەفتار فاشیانە کردووە بیر لەوە بکەنەوە، بە هۆی چەکێکی کاریگەر و کوشندەتر لە چەکی ئاگر و ئاسن، (ئەمڕۆش لەگەڵدا بێ) پێی بکەونە گیانی کورد، ئەوەتانێ (داگیرکەرانی ئینگلیز دەیانزانی دەتوانن ڕۆژنامەنووسی بکەن بە داردەستێکی کاریگەری ڕاگەیاندنی سیاسەتیان و بڵاوکردنەوەی زمان و نەریتیان و چەسپکردنی جێ پێیان لە ژیانی ئابووری ئەو وڵاتانەی داگیریان دەکەن).(٢)

ئەمەش بووە بە هۆی ئەوەی ناوەڕۆکی ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارانە بێن بە ئاوێنەی ئەو قۆناخە مێژووییانەی کوردیان پیا تێپەڕ بووە، هەر لەسەرەتای دەرچوونی یەکەمین ڕۆژنامە تاکو ئێستاش. باشترین بەڵگەیش ئەوەیە ئێمە سەرەتای ڕۆژنامەگەریمان لە غوربەتدا دەستی پێکرد، ئینجا ئەگەر ئەو لە غوربەتیش دەرچوونی (ڕۆژنامەی کوردستان)ی ساڵی ١٨٩٨ شایەد و گەواهی ئەو ڕۆژگارە تاڵانە نەبێ کە کورد لەژێر چەپۆکی ڕژێمی نەخۆشی سەڵتەنەتی عوسمانلی دەیناڵاند و بەتایبەتیش سەردەمی ڕەشی سوڵتان عەبدولحەمیدی بەدڕەفتار، چییە؟ بەم جۆرە هەر لەو کاتەی (کوردستان) لە قاهیرە دەرچووە، تا بە ڕۆژی ئەمڕۆ ڕادەگا، بەپێی باروزرووفی نەتەوەی کورد، ڕۆژنامەگەری کوردی هێڵێکی بەیانی دروستی وەرنەگرتووە، بەڵکو هەمیشە لە هەڵکشان و داکشاندا بووە. بە تایبەتیش لە ناوەڕۆکدا. ئەگەر کەسانێکیش هەن کەوا نابابەتیانە و بەیەک لای بیرکردنەوە و پێیان وایە خاوبوونەوە و پتەوبوونی ناوەڕۆکی ئەو ڕۆژنامانەی لەلایەن ڕژێمی عێراقەوە دەرچوون بەپێی کەیفی ڕژێم بووە و مەسەلەکە بە بارودۆخی کوردستان و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردەوە بەند نەبووە هەر نزیکترین و سادەترین نموونە ئەوەتا ڕۆژنامەی (هاوکاری) کە سێزدە چواردە ساڵە بەردەوام لەلایەن دەزگاکانی ڕاگەیەندنی دەوڵەتی عێراقەوە دەردەچێ، بە بەراوردکردنێکی سادەوە، ئەو ساڵانەی (هاوکاری) تیا دەرچووە، بە تەواوی هەست بەو هەڵکشان و داکشانە دەکەین، ئەمەش بێگومان سەبارەت بەو بەرزی و نزمییەوە بووە کە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازیمان لەو ماوەیە بە خۆیەوە دیویە. ئەگەر ماوەیەکیش - جاربەجار- ڕۆژنامەگەری کوردی و ڕۆژنامەنووسی کورد چەشنە سەربەستییەکی بەخۆیەوە دیوە، هەرگیز مانای ئەوە نەبووە ڕژێم ڕەئی لەبارەی مەسەلەی ڕەوای کورد گۆڕاوە پتر لەوەی هەر حەرفێک ڕۆژی لە ڕۆژان بە قازانجی کورد نووسرابێ، بەهێزی ئەو خوێنە پاک و گەشەی پێشمەرگەی کوردستان و کۆمەڵانی خەڵکی ستەم دیدە بووە. ئەگینا دەوڵەتێکی دەوڵەمەندی وەکو عێراق، بۆ ئەو ڕۆژنامانەی ڕژێم بە زمانی عەرەبی دەریان دەکا و ئەو هەموو گۆڕانە تەکنیکیەی بۆی مەیسەر کردوون عەجەب هەر ئەو چاپکراوانەی کە دەوڵەت بە کوردی بڵاویان دەکاتەوە لەو گۆڕانکاریانە بێ بەشن؟! بۆچی تاکو ئێستا تاقە چاپخانەیەک نییە (دوای چواردە ساڵ) کە بە تایبەتی ڕۆژنامە و چاپەمەنە کوردییەکانی لێ چاپ بکرێ.

ئەوە چواردە ساڵە بەسەر ڕێکەوتنی ئازاری ١٩٧٠دا ڕەت دەبێ و تاکو ئێستا لەگەڵ ئەو هەموو بە شاخ و باڵ هەڵگوتنەی حکومی زاتی و دەزگا (کورت کراوە کوردیانە) ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە بە کوردی نییە، کە ئەوە کەمترین خواستێکە لەدان پیانانی مافە ڕۆشنبیرییەکانەوە جێبەجێ دەبێ نەک حوکمی زاتی...تائێستا تەنانەت بەشەش مانگ جارێکیش گۆڤارێکی کوردی نییە بۆ منداڵان.

کە لە ڕۆژگارێکی ئەنگوست لە چاویشدا وا ڕێک کەوتبێ لێرە و لەوێ بوارێک هەڵکەوتبێ و چەند نووسەر و ڕۆشنبیرێکی جگەرسۆز قۆزتبێتیانەوە لە ماوەیەکی یەکجار کورت دا بووبن بە تروسکاییەک لەو شەوە زەنگەدا، ئەوا زۆری نەخایاندوە، بە هەر بڕوبیانوویەک بێ، وەزیفە بە دەرکراون یا بۆ دایەرەی تر گواستراونەتەوە.

لێرەشدا کە ئێمە باسی تەکنیک و لایەنی هونەری ڕۆژنامەگەری کوردی دەکەین پێمان وا نییە ئەو ڕژێمەی بەسەدان ڕۆڵەی کوردی لە قەسابخانەکانیدا خنکاند و هەزارانی لە زیندانەکانیدا ئاخنیوە و هەزارانی تری دەربەدەر و ماڵ وێران کردووە، شتێکی وای لێ بووەشێتەوە قازانجی ڕۆشنبیری و ئەدەب و زمانی کوردی تیا بێ. ئێمە لێرەدا ڕووی ڕاستەقینەی ئەو ڕۆژنامەگەرییە دەخەینە ڕوو ئەوسا دەزانین کە دوای چواردە ساڵ بەسەر دان نانی ئەو ڕژێمە بەو حوکمە زاتیەی - ڕۆژ نییە بە شاخ و باڵی دا هەڵنەڵێ ڕۆژنامەگەری کوردی لە چ ئاستێکدایە.

ئایا ئێمە ڕۆژنامەمان هەیە؟

لەوانەیە ئەم پرسیارە نەختێ سەیر بێتە بەرچاو، بەڵام ئەگەر بێتوو چاوێک بەو ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردیانە بخشێنین کە بە درێژایی ئەو سێزدە چواردە ساڵە دەردەچوون، بۆیەش دەڵێین سێزدە چواردە ساڵ، چونکە چەردەیەکی ئەو ماوەیە (بە حیساب) بە سەردەمی زێڕینی ڕۆژنامەگەری کوردی دەژمێردرێ، دیسان هەر لەو ماوەیەشدا ئەوەی پێی دەگوترێ تەکنیکی نوێ هاتە نێو ڕۆژنامەگەری عەرەبی لە عێراق و لەویشەوە پریشکێکی پەڕیە نێو ڕۆژنامەگەری کوردی، ئەگەرچی دەبوایە کاربەدەستانی ئەوسای شۆڕشی کورد، بە تایبەتیش ئەوانەی بەرو وەزیفەیان لە بەغدا بوو بیر لەو لایەنە گرنگە بکەنەوە بە هەند هەڵگرتن و بایەخیان هەر لە ڕاست (ئەڵتەئاخی)ی عەرەبی دا گیر نەبێ و لایەکیش لە (برایەتی)یە کوردی یەکە بکەنەوە.(٣)

دیسان سەیر ئەوەبوو کە لەگەڵ ئەوەی زۆربەی کادیرەکانی ڕۆژنامەگەری کوردی لە کوردستاندا دەژین، کەچی زۆربەی ڕۆژنامەکان لە کوردستاندا دەرنەچوون، تەنانەت پارت و گروپە سیاسیەکانی کوردیش کە لە هەلومەرجێکی تایبەتی‌دا ڕۆژنامەیان دەرکردبێ هەر لە بەغدا بووە ئەمەش چ لە بارەی کاریگەریەوە وەکو مەڵبەندێکی تیشک هاوێژ چ وەک پێویستی کوردستان بەم ڕۆژنامانە لە کوردستان دەرچوویان چاکتر بوو.(٤)

ئێستا با بگەڕێینەوە سەر پرسیارەکەی پێشوو کە داخۆ ئێمە ڕۆژنامەمان هەیە؟ ئایا مەبەستمان لەم پرسیارە چییە؟

وەکو لە پێشەوەیشدا وتمان ئێمە دەمانەوێ لە حەقیقەتی ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارانە بگەین کە دەسەڵاتدارێتی عێراق بۆ مەبەستی خۆی دەریان دەکا ئەوەندەی تۆزقاڵێک بە نیازی پێشخستنی ڕۆژنامەگەری کوردی نییە زیاتر لەوەی بەو نیازەوەیە کە هۆیەکی ڕاگەیاندنە و (ئەفکاری حیزب و ئەورەی)ی پێ بە گەلی کورد ڕادەگەیەنێ (٥) وەک ئەوەی ئێزگە و تەلەفزیۆنیش هەر بۆ ئەو

www.arsivakurdi.org

رۆژنامەگەریی کوردی
و
رۆژنامەنووسی کورد

نەژاد عەزیز
سورمێ

دیارە ئەو دەورەی کە رۆژنامە لە کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا دەیگێڕێ، لای هەموان ئاشکرایە، ئەوەندە بەسە کابرایەکی وەکو ناپلیۆن کە دەیویست تەواوی دونیا بگرێ و بیخاتە بەر قەفی گۆچانەکەی و لەچەند شەڕ و شۆڕانی بردبێتەوە، بڵێت: سێ ڕۆژنامە لەسەد هەزار سەرباز زیاتر دەمترسێنن، بە دەیان قسە و گۆتەی دیکەش کە لە زۆر مرۆی دەست ڕۆیشتوو دەسەلأتداری دەگێرنەوە. ئەمەش شتێکی ئاساییە، چونکە ئەو دەوری رۆژنامەگەری لە ژیانی کۆمەلأتی خەڵکدا دەیگێڕێ کەم نییە، مەگەر ئەوە نییە رژێم و دەسەلأتداریەتەکانی ئەم جیهانە تاکو ئاویان بە دوای بێڵەوە هاتبێ، چ بە هۆی دەست تێوەردانی ڕێبازی رۆژنامە و چوونە ناو هەیکەلی بەڕێوەبردنییەوە یا بە زەبروزەنگ و هێز ئەو رۆژنامانەی لەژێر سایەی رژێمەکانیا دەردەچن دەستەمۆ بکەن.. یا هەر هیچ نەبێ بۆلای بەرژەوەندییەکانی خۆیان رایبکێشن.

بەلأم هەمیشە لە پاڵ ئەو زەبروزەنگە و لەژێر گێژاوی ئەو بارە ناهەموارانەی رۆژنامەی ئازاد و ئازا دووچاری بووە کەم تا زۆر چەند قەڵەمێکی نەترس و بەجەرگ کەبێن بە ویژدانی راستی سەردەمەکەی خۆیان و دژ بە هەموو ئەو هێزە داپلۆسێنەرانە بوەستن و بەرگری لە ئازادی و دیموکراتیەت بکەن کە ئەمرۆ و سبەیش جێی شانازی هەموو رۆژنامەنووسێکی چاونەترس و قەڵەم ڕاستن و ئەوەیان سەلماندووە کە رۆژنامە با وەکو رژێمە سەرکوت کەرەکانیش بە دامودەزگایەکی کۆمەلأیەتی و سایکلۆژی خۆیانی بزانن دژ بە خواست و ئامانجە پیرۆزەکانی گەل، چەکێکی کاریگەری رۆشنبیرە شۆڕشگێڕەکانیشیەتی، بۆ بەرگری کردن لەو خواستانە.

هەر لە ئەنجامی ئەو دەورە کاریگەرەوەیش رۆژنامەگەری لەپاڵ هەر سێ دەسەلأتەکەی تردا- دەسەلأتی یاسا دانان و دادوەری و جێ بەجێکردن- بە دەسەلأتی چوارەم ناسراوە، تەنانەت گەلێک رۆژنامەنووس پێیان وابووە، ئەگەر سەرپشکیان بکەن لە -رۆژنامەگەری بێ حکومەت یا حکومەتی بێ رۆژنامەگەری- هی یەکەمیان پەسند تر کردووە. هەر ئەو ڕۆڵ و دەورەش وای لە یەکێکی وەکو «جێمس برایس» کردووە بڵێت: (سەبارەت بە رۆژنامەوە دیموکراتیەت هاتووەتە خانەی کارە مومکینەکانەوە)(١) چونکە ئەرستۆ واتەنی ئەگەر هاونیشتمانی بیەوێ پێشەوا و حاکمەکانی بە شێوەیەکی دیموکراتیانە هەڵبژێرێ، دەبێ زۆریان لە بارەوە بزانێ... بێگومان لەمەشدا رۆژنامە هۆیەکی کاریگەرە کە ئەو زانیاریانە بۆ گەل مەیسەر دەکا و ئاراستەکەر و ڕێنیشاندەریشیانە لە هەڵبژاردنی نوێنەر و پێشەوایەکانی خۆیان.

جا رۆژنامە ئەو دەورە گرنگەی هەبێ، با ئێستا بێین بزانین داخۆ ئێمەی پارچە پارچەی وەک ئاردی ناو درک لێهاتوو باری رۆژنامەگەریان چۆنە و لە چی دایە؟

داخۆ شتێک هەیە بەو مانا فراوانەی کە ئەمرۆ بە هۆی تەکنیکی نوێوە رۆژنامەگەری میللەتانی دیکەی پێگەیشتووە پێی بگوترێ رۆژنامەگەی کوردی!

لەم چەند لاپەڕەی ئایندەدا هەوڵ دەدەین، لە ڕێگای هەڵسەنگاندنی رۆژنامەگەری کوردییەوە لە کوردستانی سەر بەعێراقدا وەلأمی ئەو پرسیارە و هەندێ پرسیاری تریش بدەینەوە، بەپێی ئەو بارودۆخ و هەل و مەرجەی قۆناخی خەباتی نەتەوەیی لەم پارچەی کوردستانەدا درووست بوون، هەروەها سەبارەت بەو هەل و مەرجانە و جیاوازی هەیکەلی ئابووری و سیاسی هەر دەوڵەتێک لەو دەوڵەتانەی کوردستانیان بەسەرا دابەشکراوە، گومانی تێدا نییە ئاگاداریمان لە بارەی باری رۆژنامەگەری کوردی پارچەکانی تری کوردستان کەمترە، دیسان ئەو قۆناخەی کە خەباتی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لە کوردستانی عێراقدا پێی گەیشتووە تا ڕادەیەک بووە بە هۆی ئەوەی - چ لەلایەنی بەردەوامی دەرچوون و چ لە لایەنی تەکنیکی هونەری رۆژنامەگەریشەوە- زیاتر بواری لێدوان و یەکالأکردنەوەی هەبێت. بۆیە ئێمە لەم کورتە باسەدا کە ناوی (رۆژنامەگەری کوردی) دێنین مەبەستمان لە رۆژنامەگەری کوردی نێو کوردستانی سەر بە عێراقە.

***

گومان لەوەدا نەماوە، (بە گشتی) باری رۆشنبیری هەر نەتەوەیەک لەبارودۆخی و قۆناخەکانی پێشکەوتنی ئەو نەتەوەیە جیاناکرێتەوە.

نەتەوەیەک کەر سەربەخۆ و ئازاد بێ و بە خۆی ئابووری خۆی بنیات بنێ و نەخشەی سیاسەتی رۆشنبیری خۆی بکێشێ و لە خزمەتی گەل و ولأتی بخاتە مەیدان، ئەوا دەبینین باری رۆشنبیریشی-کە رۆژنامەگەریش سیمایەکی دیاری ئەو رۆشنبیریەیە- گەشەسەند و پێشکەوتوو دەبێ. پێچەوانەیشی هەر ڕاستە.

تا ئەم ساڵەیش کە بازاڕی چاپەمەنی کوردی شێوەی ئێستای وەرنەگرتبوو دەتوانین بڵێن تاکە بواری خەباتی رۆشنبیریمان هەبووبێ، رۆژنامە بووە، چ ئەو رۆژنامانەی بە نهێنی لەلایەن گروپە سیاسیەکانی نێو کوردستان دەرچوون، یا بە ئاشکرایی لەهەل و مەرجێکی تایبەتیدا، یاخود ئەوانەی ماوە ماوە لەژێر سێبەری رژێمە یەک بە دوایەک هاتووەکانی عێراق دەرچوون.

دیسان رۆژنامەیش بە هۆی ئەو رۆڵە کاریگەرەی لە نێو کۆمەڵدا دەیگێڕێ مومکین نییە چاپەمەنی دیکە لە شێوەی کتێب و نامیلکە

www.arsivakurdi.org

ئامادەکردبوو، بەڵام لە لایەن بەرەوە رەتکرایەوە. وەک دەگوترا لەو کۆبوونەوەیەدا مام جەلال هەڵوێستی توند بووە و کاک هوشیار زێباری راپۆرتێکی رێکوپێکی لەسەر باری نێودەوڵەتی مەسەلەی کورد پێشکەش کردووە. پاشان سەرکردایەتی بەرە لە کۆبوونەوەکانی سەرەتای مانگی تەمووزدا بڕیاری داوە کە گفتوگۆ بگوێزنەوە بۆ کوردستان. ئەوە بوو نوێنەرانی بەرە لە ڕۆژی ١٩٩١/٧/٦دا بەسەرکردایەتی کاک مەسعود بارزانی و ئەندامییەتی مام جەلال تالەبانی و دوکتۆر مەحمود عوسمان و کاک سامی عەبدولڕەحمان، چوونە هەولێر و چاویان بە عیزت دووری و وەزیری دیفاع کەوت.

لە ڕۆژی ١٩٩١/٧/٧دا، سەرکردایەت سیاسی بەرە کۆبونەوەیەکی لە هوتێلی (کۆشکی میدیا) لە شەقلاوە بە بەشداری نوێنەرانی هەر هەشت حیزبی ئەندامی بەرە کرد. لەوانەی من خۆم چاوم پێکەوتن لەو کۆبوونەوەدا مامۆستایان عەلی عەبدوڵلا، جەوهەر نامیق، جەلال تالەبانی، د. فوئاد مەعسوم، د. کەمال فوئاد، د.مەحمود عوسمان، قادر عەزیز، عیماد، ملازم شوان، عەزیز محەمەد و کەریم ئەحمەد بوون. لەو کۆبوونەوەیەدا جگە لەوەی هەندێ لایەنی پرۆژەی گفتوگۆ باسکرا و بەیانێکیش لەلایەن بەرەوە بڵاوکرایەوە. قۆناخی سێیەم لە گفتوگۆ لە ڕۆژی ١٩٩١/٧/١٠دەستی پێکرد، بەڵام نوێنەرانی بەرە لە ٨/٢٠ گەڕانەوە شەقلاوە. ئەوەی شایەنی باس بێت هەڵوێستی ڕژێم لە بارەی کەرکوکەوە گۆڕا ! دیارە کودەتای ڕۆژی ٨/١٩ لە سۆڤیەت وای لە بەعس کرد چاوەڕوان بکا بۆ ئەوەی خۆی بگرێتەوە و بۆیەش بە گەرمی پێشوازی لەو کودەتایە کرد. دەیانگێڕاوە تاریق عەزیز لە ٨/٢٠ دا بە دەستەی نوێنەرایەتی بەرەی ڕاگەیاندبوو کە مەسەلەی کەرکوک نابێ هەر باس بکرێ. دەستەی نوێنەرایەتی بەرە کە بۆدواجارگەڕایەوە بۆ کوردستان سێ پرۆژەی لەگەڵ خۆیدا هێنابووە کە کەمترین داخوازی کوردی دابین نەدەکرد. ئەم پرۆژانە لەلایەن بەرەوەوە بڵاونەکراونەتەوە، من تەنیا بە کورتی لەسەر هەندێ بەند دەدوێم، چونکە وەک ئاشکرا بووە سەرکردایەتی بەرە لە کۆبوونەوەی کۆتایی مانگی ئاب دا بە هەندێ لایەنی ڕازی نەبووە و بیرخەرەوەیەکی داوەتە بەعس، چ خاڵێک ڕەتکراوەتەوە دیارە من نازانم. ئەوەی شایەنی باسە لەنێو خەڵک و ئەندامانی هێزەکان و گروپە سیاسییەکانە چەند خاڵێک یەکلا نەکراونەتەوە کە پەیوەندییان بە: ١- پانتایی خاکی کوردستان و سنووری ئۆتۆنۆمی. لێرەدا دەبێ بگوترێ بەعس بە هیچ جۆرێک دان بە (مەندەلی و ژەنگار و زمار) نانێ کە کوردستانە. خانەقین لەبەر ئاسایشی ستراتیژی عێراق ناکرێ بخرێتە ناوچەی ئۆتۆنۆمی. کەرکووک و تەق تەق و هەندێ شوێنی تریش لەبەر کانییە نەوتییەکان. ٢- ئەمن و ئاسایش تەنیا دەوڵەتی ناوەندی بەرپرسیارە، چونکە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە سەدام حوسێنەوە هەیە، دەسەڵاتی ئەوەیش جێگای گفتوگۆکردن نییە. ٣- دیموکراتیەت و فرەحیزبی و کاری سیاسی لەنێو لەشکردا. ئەوی ڕاستی بێت حیزبی بەعس دەیەوێت لەشکر تەنیا بەعسی بێت، حیزبەکانی تریش بە بەرەی کوردستانیشەوە بەشێکی تەواوکەری ڕێبازی بەعس بن.پرۆژەکان بریتین لە: ١- پرۆژەی قانوونی ئۆتۆنۆمی کە لە ٧/١٤ لەسەری ڕێککەوتوون، جیاوازیەکی ئەوتۆی نییە لەگەڵ قانوونی ساڵی ٧٤ کە لەلایەن شۆڕشی ئەیلولەوە ڕەتکرایەوە. لەوانەیە هەندێ خاڵی بەجۆرێکی تر دارێژرابێ... دیارە ئەوە کاری برا قانوونییەکانە لایەنی قانوونی و جیاوازییەکان ڕوون بکەنەوە. ٢- پرۆژەی کاغزی ئاسایی کردنەوە (ورقە التطبیع) کە لە ڕۆژی ٧/٢١ هەردوولا لەسەری ڕێککەوتوون بریتییە لە ٢٠ بەند. هەندێ بەند دەوڵەت ئەنجامیان دەدات، هەندێکیشی بەرە کە بریتییە لەو بەندانەی (٩، ١٥، ١٦) کە پەیوەندی بەو ڕاگرتنی ئیزگە و دانەوەی چەک و نەهێشتنی پێشمەرگەیە. ٣- پرۆژەی بەیانی سیاسییە کە لە ١٩٩١/٨/١٤ هەردوولا لەسەری ڕێککەوتوون و بریتییە لە ٧ بەند. لە بەندی دووەمدا گوتراوە: (پارتی بەعس و بەرەی کوردستانی پەسنی ڕۆڵی مێژوویی سەیدای سەرۆکی فەرماندە سەدام حوسێنی ئەندازیاری یەکەمی ئەنجامدانی ئەم دەسکەوتە «بەیانی ئاداری ١٩٧٠» مەزنەیە). لێرەدا تەنیا پەنجە بۆ ڕۆڵی خوا لێخۆش بوو مستەفا بارزانی ڕادەکێشێ لە گەیشتنە ئەنجامدانی بەیانی ئاداردا. هەر لە هەمان بەندا هاتووە: (هەردوولا «واتە بەرەو بەعس» پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کە سەرکردایەتی سەرۆکی فەرماندە سەدام حوسێن بۆ وڵات، دابینکردنی بنەمایە بۆ پاراستنی ئەم دەسکەوتانە و دەسکەوتەکانی تری شۆڕش و کاری نیشتمانی). ئەگەر بەندەکانی تریش وەلانێین، تەنیا ئەو بەندە بەسە بۆ سپیکردنەوەی لاپەڕی ڕەش و جنایەتەکانی سەدام حوسێن دکتاتۆرە بەرامبەر بە گەلی کوردستان و عێراق و مرۆڤایەتی بەگشتی و تەوهینە بە خوێنی شەهیدانی کوردستان و بە گلکۆی بارزانی. ئەوەی ڕاستی بێت ئەو پرۆژانە بەو هەموو کەموکورییەکیش کاک مەسعود و دەستەی نوێنەرایەتی بەرە بۆیان هەبوو مۆری بکەن، چونکە سەرکردایەتی سیاسی بەرە دەسەڵاتی پێدابوون.

خوێنەری بەڕێز لە لاپەڕەکانی گۆڤارەکە هەر ئەوەندە هەڵدەگرێت، بۆیە داوای لێبوردن دەکەم.

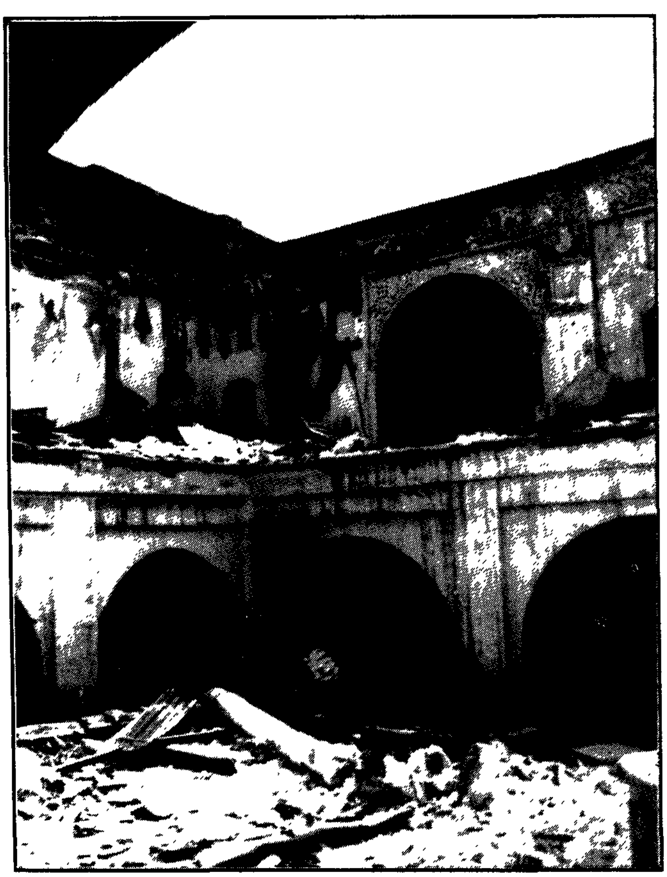

www.arsivakurdi.org

د- کەرەسەی بینا و ئاوەدانکردنەوە بەدەگمەن چەنگ دەکەوێ.

و-دوو دەستەلات هەیە، یەکی دەولەتە،ئەوی تریش هی پێشمەرگەیە - بۆیێ کار ناروا،کاربەدەستانی دەولەت دوو دلن و ناوێرن هیچ بریارێک وەرگرن، ئەوەش بووەتە هۆی یاری کردن بە بژێوی خەلک و بەرزکردنەوەی نرخی شتومەک لە بازاردا.کاری هاونیشتمانیەکان بەبێ بەرتیل و واستە ئەنجام نادرێ . ئەوەی پارەوپولی هەبێ کارەکەی دەروا ..ئەوەی نەشی بێ نا ؟!

باری سیاسی و عەسکەری

أ- سیاسی

لە کوردستانی ئەمڕۆدا، سەربەستی سیاسی و تارادەیەکی زۆریش دیوکراتی پەیرەو دەکرێ، هەموو هێزە سیاسیەکانی (بەرەی کوردستانی) و ئەو هێزانەی لە بەرەشدا ئەندام نین، بارەگا و چەکداری خۆیان هەیە، بەسەربەستیش دەتوانن راو بۆچونیان دەربرن. بۆ نمونە ئەو هێزانەی لە بەرەدانین و بارەگایان لە ناوچە ئازادکراوەکاندا هەیە ئەمانەن:

- ئالای شۆرش؛ بزووتنەوەی ئیسلامی کوردستانی؛ حیزبی خوای شۆرشگێر(حزب الله الثوری) رەوتی کۆمونیست - جگەلە هێزە سیاسیەکان، رێکخراوی پیشەیی و نووسەران و هونەرمەندان و لاوان و ئافرەتانیش بارەگای تایبەتی خۆیان هەیە.

ب- عەسکەری

دوای تێکشکانە عەسکەریەکەی سالی ١٩٨٨ و ئەنفالەکان، کە رژێمی بەعس هەموو جۆرە چەکێکی کوشندەی دژی کورد بەکار هینا، زۆربەی پێشمەرگەکان لەسنوور پەرینەوە، بەلام لە کاتی داگیرکردنی کوێت لە لایەن بەعسەوە،هێزەکانی بەرە ،پەیتا پەیتا مەفرەزەی چەکداریان بۆ ناوچەکان رەوانە دەکرد ودەستیان بە چالاکی سیاسی دەکرد ، بەلام خۆیان دووورە پەرێز لەلێکدان لەگەل عەسکەر رادەگرت. لە گەل دەستپێکردنی شەری کەنداو ،چالاکی سیاسی و عەسکەری بەرەي سەندنو ، رۆژ بە رۆژ ئاسۆی روخانی رژێم نزیکتردەبووە ، لە شوباتی رابردوودا کە هێزە هاوپەیمانەکان لەشکری عێراقیان تێکشکاندو لە کوێت وەدەریان نا، دەزگای لەشکری و پیشەسازی و ئاوەدانکردنەوەی عێراقیان لە بنەوە هەلتەکاند. لە کاتێکدا بێزاری و نارەزایی خەلک بەرانبەر هەلویست و سیاسەتی رژێم پەرەی سەند، سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی چەند هەنگاوێکی ژیرانەی هاوێشت وەک لێبووردنی گشتی بۆ ئەو هێزانەی سەر بەرژێم بوون(جاش و ئەفواجی خفیفە). وەک ئاشکرایە چەکدارەکانی سەر بەرژێمیش وەک زۆربەی کورد لە پرۆشکی سیاسەتی شوڤێنیستانە و ملهورانەی رژێم رزگار نەبوون، بەلکو لە زۆر ناوچەدا رژێم ناچاری دەکردن کە گوندو شاروچکەکانی سەر بەوانیش وێران کەن و ئاگری تێبەردەن، جا کە هەستیان کرد رژێم لە رووخاندایەو بەرەش لێیان دەبووری.. خۆیان دایە پال راپەرینەکەی کوردستان. لەراستیشدا لەهەندێ ناوچەدا دەستێکی بالآشیان لە تێکشکانی هێزەکانی دەولەتدا هەبوو.

دوای راپەرینەکە وتا ئێستاش ئەوچەکدارانە نەک لەبەر بیروباوەر(چونکە خاوەن بیروباوەرنین)،بەلکو لەبەر هەندێ هەلوێستی تیرەگری وناحەزیی عەشایری کۆن ،هەر دەستەیەک خۆی دەداتە پال پارتێک لەپارتەکانی بەرەی کوردستانی... حیزبەکانیش ئەوانە دەقۆزنەوە. بەداخەوە موستەشارەکان وپیاوای ئەمن و ئیستخباراتی دوێنێ ئامێر هێز و ئامر بەتالیۆنن و چەکدارەکانیشیان (پێشمەرگەیان) ناوە!

جا لەبەر ئەوەی جاشەکان-- ببوورن چەکدارە شۆرشگێرەکان - کە دوێنێ دەولەتی بەعس وای پەروەردە کردبوون کە سەربەستن لە کوشتن وتالانکردنی جەماوەردا، ئەمرۆش دەست لەکارو پیشەی کۆن هەلناگرن.بەرەش بۆی ناکرێ سزایان بدات، چونکە هەر دەستەیەک سەر بەلایەنێکی نێو بەرەن و پسوولەیان لە گیرفاندایە ..زۆر پێشمەرگە و روناکبیر پەنجە بۆ هەندێ ئامر هێزی -تازە- رادەکێشن کە تا رۆژی راپەرینەکە، چەندان کەسیان کوشتوەو ئەشکەنجەداوە، یاخود لەماوەی ئەوچەند سالانەی شۆرشی نوێدا،پیاوی سەبعاوی و تاها رەمەزان و عەلی کیمیاوی بوون، ئێستاش لە شەقلاوە، لەبارەگای حیزبەکانی بەرەدا لەپێشی پێشەوەن !

گفتوگۆی نێوان بەرەو رژێمی بەغدا

بە گوێرەی دەزگای راگەیاندنی نێو نەتەوەیی و بەلگەنامەکانی گفتوگۆی نێوان دەولەتی عێراق و بەرە، سەرەتای رەسمی گفتوگۆ دەبێتە ١٩٩١/٤/٢. من نامەوێ بە درێژی باسی قۆناخەکانی گفتوگۆ، یاخود هەموو ئەو کۆبوونەوانەی کە لەنێوان بەرەو دەولەت دابوون یا ئەو کۆبوونەوانەی کە سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی کردوونی بۆ باس و لێدوان لەسەر ئەنجامی هەر قۆناخێک لە گفتوگۆکە بکەم. چونکە لە لایەک پێویستی بە نامیلکەیەک یاخود کتێبێکی قەوارە گەورە هەیە، لەلایەکی تر هەموو ئەو بەلگەنامانە لەبەردەستدا نیین تاوەکو وەک پێویست سوودیان لێوەربگیرێت. بۆیە تەنیا لەسەر چەند خالێک، کە پێوەندی بەو بەلگەنامانەوە هەیە دەدوێم.

لە ١٩٩١/٨/٢دا دەستەی نوێنەرایەتی بەرە لە بەغداوە چەند پرۆژەیەکیان لەگەل خۆیاندا بۆ کوردستان هێنابووەوە، ئاشکراشە کە سەرکردایەتی سیاسی بەرە هەندێ لایەنی ئەو پرۆژەیەی رەتکردۆتەوە (ئەوی رەتکراوەتەوە چیيە؟ من نازانم). ئەوەی شایانی باسە، کۆمەلانی خەلکی کوردستان تا ئەم دواییە، کەموزۆر ناوەرۆکی داخوازییەکانی بەرەو کۆسپ و تەگەرەی گفتوگۆی نێوان رژێم و بەرەیان نەدەزانی. چونکە نەبەرەو نە ئەو حیزبانەی راستەوخۆ لەگەل دەولەت گفتوگۆیان دەکرد رۆشناییان دەخستە سەر گیروگرفت و ناکۆکی نێوان بەرەو دەولەت نە خەبەرەکەیان بلاودەکردەوە. تەنیا لەو ماوەیەدا سێ حیزب لە بەرە (جگە لە حیزبی شیوعی) هەریەکەی ژمارەیەک رۆژنامەی ناوەندییان بلاوکردۆتەوە، هەروا دوو ئێزگەی رادیۆ لە کوردستان هەیە.

ئامن لە کوردستان بووم گفتوگۆی بەرە و رژێم بە چەند قۆناخدا تێپەری کە بەم جۆرەبوو: ١٩٩١/٤/٢ تا ١٩٩١/٤/٢٨ دەستەی نوێنەرایەتی بەرە، بە سەرۆکایەتی مام جەلال و ئەندامیەتی کاک سامی عەبدولرەحمان، کاک رەسول مامەند، کاک نێچیرەوان بارزانی، ١٩٩١/٥/٧ تاکو ١٩٩١/٦/١٧ دەستەی نوێنەرایەتی بەرە بە سەرۆکایەتی کاک مەسعود بارزانی و ئەندامیەتی کاک نەوشیروان مستەفا، کاک رەسول مامەند، کاک سامی عەبدولرەحمان. لە قۆناخی دووەمدا دەستەی نوێنەرایەتی بەرەو حکومەت پرۆژەکەیان

www.arsivakurdi.org

هێزەکانی هاوپەیمان، ناوچەکەیان بەجێهێشتووە، بەڵام کەس خانوەکانیانی ئاوەدان نەکردۆتەوە......

باری ژیانی شار و شارۆچکەکانی کوردستان

کوردستان لە ماوەی ئەو ۱۰-۱۵ ساڵەی دوایدا تووشی زۆر کارەساتی گەورە هاتووە، چ لەکاتی شەری هەشت ساڵەی ئێران و عێراق و هاوکات شەری کورد و رژێمی بەغدا، چ لەبەر سیاسەتی ئابلوقەی ئابووری رژێم لە کوردستان، لە تەک لەنێوبردنی بنەمای ژیانی ئابووری کوردستان واتە- وێرانکردنی پتر لە ٤۰۰۰ هەزار گوندی کوردستان و سووتاندنی باخ و باخاتی، کوێرکردنەوەی کانی و سەرچاوەکانی ئاو و راگوێزانی زۆرەملی خەڵک چ بۆ کۆمەڵگازۆرەملیەکان یاخود رووکردنی جوتیارەکانی گوندەکانی نێزیک شارەکان، هەروەها قەدەغەکردنی کوشتوکاڵ، ئەو هۆیانەی سەرەوە جەماوەری زەحمەتکێشی کوردستانی تووشی برسیەتی و کۆڵەواری کردبوو. جگە لەوەش پێشتر رژێم بە هەموو شێوەیەک نارەزایی خەڵکی سەرکوت کردووە و هەوڵی داوە برسیەتی و بێ کاری خەڵکەکە بۆ مەبەستی گلاوی خۆی بەکار بهێنێ، واتە خەڵکی ناچارکات ببێتە جاش و سیخور و......هتد. دەوڵەت هەموو ئامرازێکی بۆ شیواندنی ژیانی کۆمەلایەتی و ئەخلاقی لە کوردستاندا بە کارهێناوە. بێگومان باری ناهەمواری ژیانی کورد و زەبروزەنگ و زیندان، بە کۆمەڵ کوشتن و راونان و راگوێزان و چەوسانەوەی نەتەوایەتی و پێشلکردنی مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤ، لە تەک تێکشکانی رژێم لە شەری کەنداودا، لە هەمان کات خۆراگرتنی پێشمەرگە و چالاکي نهێنی هێزەسیاسیەکانی بەرەی کوردستانی و گروپ و رێکخراوەکانی ناو شارەکان، زەمینە خۆشکەری راپەرینەکەی بەهاری ئەم ساڵ بوو.

تەنگ و چەلەمەی ئابوری

جەماوەری کوردستان - لە ناوچە ئازادکراوەکان - و لە شارەکانی هەولێر و دهۆک وسلێمانی و کەرکووک لە تەنگ و چەڵەمەیەکی ئابوری دا دەژین، بێ کاری و گرانی کەرەستەوپێویستەکانی ژیان، لە تەک دیاردەکانی وەک: دزی، تالاْن، کوشتن، قاچغچیاتی سیمای رۆژانەی ئەمرۆی کوردستانی باشوورە.

تەنیا چەند نموونەیەک لە سەر گرانی پێویستەکانی ژیان راستی ئەو بارە دەسەڵمێنێت کە دووچاری خەڵکی بووە:

کیلۆی ئارد - ۲.۵.. دینار
کیلۆی ماست - ۳دینار
کیلۆی شەکر - ٥دینار
کیلۆی چای - ۳۰دینار
کیلۆی رۆن - ١٦ دینار
کیلۆی توتن - ۲۰-٤۰دینار
کرێی خانوو ۱٥۰دینار(بۆ دوو ژووری).

من تەنیا باسی ئەو شتانەم کردوە، نەک باسی گۆشت، برنج، میوە و سەوزە ...هتد،چونکە زۆر خێزان هەیە بە دوومانگ جارێک چاویان بە گۆشت ناکەوێ، یاخود منداڵەکانیان میوە ناخۆن... ئەوەی راستی بێت دەولەتە هاوپەیمانەکان وUN و هەندێ رێکخراوی خێرخواز دەستی یارمەتیان بۆ کورد درێژ کردوە، بەلام بەداخەوە ئەو یارمەتیانە بە نیوەچڵی دەگاتە کوردستان، جا هەندێکی لەلایەن دەولەتی ئێران و تورکیا گل دەدرێتەوە و،هەندێکی دەدزرێ وبەسیْ قات دەفرۆشرێتەوە بە خەلک. لەوانەیە لە هەندێ ناوچەدا کەنوێنەرانی UN راستەوخۆ دابەشی دەکەن بارەکە باشتربێت.

باری ئیداری و خاوێنی و تەندروستی

لەمانگی ئادارەوە لەناوچە ئازادکراوەکان و لەوشارانەی کە بەروالەت دەستەلاتی دەولەتی تێدایە، دەزگا و ئیدارە بەو شێوەیەی کە باوە نییە و تەنیا لەوانەیە لە ناوچەی بادینان بارەکە باشتر بێ.

هۆی ئەم بارە ناهە موارە: - لەوشارانەی بەروالەت دەزگای دەولەتی تێدا هەیە دەگەرێتەوە بۆ:

١- زۆربەی کارگێرەکانی پێشوو بۆ بەغدا و موسل رایانکردوە.

۲-زۆربەی دەزگاکان تالان کراون بۆ نموونە:

أ- نەخۆشخانەکان - چوارپایە ،کورسی،ئامرازی عەمەلیات و پێداویستەکانی پزیشکان و دەرمان تالان کراون.

ب-دایرەکانی تاپۆ، نفوس،بەلدیە بەتەواوی سوتێنراون، هیچ بەلگەیەک نەماوە کە مرۆڤ بتوانێ ئەوە بسەلمێنێ کە خاوەنی خانووێکە ، یا پارچە زەوێکە ..یا...(لە ۳۱-۳ و۱.۲.۳.٤ ی نیسانیش حەرسی جمهوری وپیاوانی بەعس لەموسلەوە روویانکردۆتە شارەکانی کوردستان ماڵەکانیان تالان کردوە).

ج- ئامرازی ئاوەدانکرنەوە و رێگاو بان خاوێنکردنەوە وەک: ماشێنی ئاگرکوژاندنەوە،بلدۆزەر و شۆفەر و زبڵ کۆکەرەوە ...هتد هەمووی تالانکراون و بۆ ئەودیوی سنوور نێراون .

www.arsivakurdi.org

سەردانێکی کوردستان

جەمشید حەیدەری

گەر مرۆڤ بیەوێ باسی بارودۆخی ئەمرۆی کوردستانی باشوور بکات، پێویستە بە شێنەیی و بە چاوێکی بێ چاویلکە. ئەوی بەرچاوی کەوتووە و یا بیستوویەتی بیخاتە بەر بیروڕای کۆمەڵانی خەڵکی کورد و بابەتیانە باسیان بکات و تیشک بخاتە سەریان.

دیارە سەردانەکەی من و دەیان کەسی تر لە ئەورووپاوە بۆ کوردستان، دەستکەوتی ئەو ڕاپەرینەی گەلی کوردستان بوو، کە داروودەزگای حکومەتی بەغدای لە ناوچەکانی کوردستان لە بەریەک هەڵتەکاند. هەر چەند ڕاپەرین و سەرکەوتنەکەی کوردستان، تەنیا چەند حەفتەیەک درێژەی هەبوو، بەڵام چێژی ئازادی خوێنێکی نوێ وەبەر خەڵک نا و ئەوەشی سەلماند کە ڕژێم لە ماوەی ٢٣ ساڵدا سەرەرای سەرکوتکردنی خەڵک و کوشت و بڕ و بە عارەبکردنی کوردستان و خاپوورکردنی وڵات و شێواندنی باری کۆمەڵایەتی، نەک هەر نەیتوانیوە گیانی ئازادیخوازی و شۆڕشگێری خەڵکی کورد تێکبشکێنێ، بەڵکو لە کاتی هەڵکەوت و دەرەتاندا، قینی پیرۆزی خەڵک هاتە جۆش و کوردستانیان لە داموودەزگای فاشیستی و چلکاوخۆری داپلۆسێنەر پاک کردەوە.

هەر چەندە بە داخەوە هەندێ نیشانەی بێ سەر و بەری و بێ ڕێکخراوەیی لە مەودای ڕاپەرینەکەدا دەرکەوت، بەڵام ئەوەش هەر دەگەڕێتەوە سەر شوێنەواری پەروەردەیی ڕژێمی بەعس بەتایبەت مستەشاران و ئامیری هێزی بەرگری و بەکرێ گیراوانی ناپاکی سەر بە میری، کە ڕاپەرینی جەماوەر و نەمانی دەستگای دەوڵەتیان بە هەل زانی و نەک هەر بۆ لەبەین بردنی بەڵگە و دۆکۆمێنتی سیخوری و تاوانباری خۆیان، دایرەکانی دەوڵەتیان ڕامالی، بەڵکو قوتابخانە و تاپۆ و نفوس و نەخۆشخاکانیشیان تالان کردن.

پاش ئەوەی هێرشی دڕندانەی ڕژێم بۆ سەر کوردستان پەرەی سەند و شارە گەورەکان کەوتنەوە بەردەستی ڕژێمی بەعس، هەر ئەو چلکاوخۆر و بەکرێ گیراوانەی کە دوێنێ بۆ تالان دەگەڵ ڕاپەرینی خەڵک کەوتبوون، لە جیاتی ئەوەی شان بە شانی هێزی پێشمەرگە و خەڵک بەرگری بکەن، لەترسی دەوڵەت ڕایان دەکرد و خەڵکیشیان دەترسان.

دوای ئەوە کە هێزی پێشمەرگە قارەمانانە پێشی لەشکری بەعسی گرت، ڕژێم ناچار بوو داوای وەستانی شەر و گفتوگۆ لەگەڵ بەرەی کوردستانی بکا.

ئەو کاتەی من گەشتمە کوردستان زۆربەی ئاوارەکانی سەرسنووری تورکیا و ئێران گەڕابوونەوە و لە ناوچە ئازادکراوەکاندا گیرسابوونەوە. ئەوانەی شارەکانیش کەماڵیان وێران نەکرابوو، چووبوونەوە. خەڵکی ناوچەی کەرکووک نەبێ کە لە سلێمانی و پێنجوێن و دیانا بڵاوبووبوونەوە. خەڵکی شارەکانی تری بەتەواوی وێرانکراو، لە ژێر کەپر و خێوەتدا دەژیان.

ئەوەی شایانی باسە، لە ناوچەکانی سەرسنووری تورکیاوە، مرۆڤ چاوی بە هەندێ کۆمەڵگای زۆرە ملی دەکەوێ کە ئێستا کەسی لێ ناژی... کە دەپرسی بۆ ئەو خانووە کەسی لێ نییە دەیانگوت: دەوڵەت عارەبی هێنابووە ناوچەکانی سەرسنوور و زۆربەی باخ و زەوییەکانی بەوان بەخشی بوو. لەکاتی ڕاپەرینەکە و دوای هاتنی

www.arsivakurdi.org

نامەیەک لە بەندیخانەی - ابو غریب- ەوە

عێراق زیندانێکی گەورەیە. بە دەیان بەندیخانەی ئاشکرا و دەیانی نهێنیشی هەیە کە هەزاران کەس تیایاندا، چەندان ساڵە بێ سەر و شوێن کراون. ژیانی زیندانیەکان زۆر دژوارە، جگە لە ئەشکەنجە و لێدان، ناشیرینترین رەفتاریشیان لەگەڵدا دەکرێ.. لە ماوەی ئەو چەند ساڵانەی دواییدا، رژێمی عێراق چەند جار لێبوردنی بۆ زیندانیەکان دەرکردوە، بەڵام ئەمە نەبۆتە مایەی رزگاربوونی کەس لەو زیندانانەدا. ئەم ساڵ لە ٧/٢١ رژێم لێبوردنی گشتی بۆ بەندییە سیاسییەکان دەرکرد، بەڵام تا ١٩٩١/٨/٢٥، جگە لە ١٦ کچی کورد، کەس بەرنەدرا. ئەم نامەیەی خوارەوە کە لە زیندانی (ابو غریب)ەوە هاتووە، ئەو راستییە دەسەلمێنی کە حکومەتی بەغدا خاوەنی هیچ گفت و بەڵێنێکی باوەڕپێکراو نییە.

تکا کارین بە هانامان وەرن!

بۆ بەڕێزان: لیژنەی بەرگری لە مافی زیندانییەکان ......

سڵاوێکی گەرمی مرۆڤانەتان پێشکەش دەکەم، هیوادارم سەرکەوتووبن و شێلگیرانەتر لەپێناو پاراستن و وەدیهێنانی مافە رەوا و مرۆڤایەتیەکاندا کار بکەن. چونکە وەکو دەزانین نەتەوەیەکگرتووەکان ئەنجام و تەقەلای مرۆڤەزرینگ و پیرۆزەکان بووە، بۆ پاراستن و بەرگری کردن لە مافە مرۆڤایەتی و نەتەوایەتیەکان و بووەتە قیبلەگای هەموو کەس و نەتەوە و ولاتێک کە بیەوێ بژێت و هەناسە بدات. سکالاّ و خەمی دڵی خۆی بۆ هەڵرژێت لە دەست کردار و رەفتارەی درندانەی گورگە مەرگچنەکان.

ئێمەش لێرە، لە زیندانەکانی (ابو غریب) کە وێنەیەکی بچووکراوەی عێراقە کەوتووینەتە بەر ئەم شالاّوە بەرفراوانە بێ وێنەیەی دژ بە مرۆڤایەتی و مافی ژیان.. شێوەیەک رەفتار و هەڵسوکەوتێکمان لەگەڵ دەکەن کە زۆر لە ئاژەڵ کەمترین و شانزی ئاغا (کوێلەدار و کوێلە) ئەگێرن و رۆژانەش خراپتر و رەفتاری سەیرتر بەکار دێنن. بۆ نموونە:

ئێمە بەناو (اشغال شاقە) مان نییە، بەلاّم بە رفتار و شێوازی تر (اشغال شاقە)یە و بەردەوام ئیشمان پێدەکەن. ناو سجن و دەرەوەی بەندیخانەمان پێ خاوێن دەکەنەوە و دەشۆین. بێجگە لە ئیشی ناو مەتبەخەکان و خواردن چاکردن، رۆژی دوو سێ جار (مەستار- تعداد) واتە سەرژمێرمان دەکەن یەکە یەکە بەناو هەر جارێ بە لایەنی کەم (٥و١) سەعاتی پێدەچێت. دانیسشتن و چوونە ژوورەوەش بە راکردن و هەروەڵەیە، ئەگەر بێت بە چرکەش دوا بکەوین، ئەوا وای لە حاڵمان. لێدان و مەحجەر (١) چاوەروانە. لەسەر ریش تاشین زۆر توندن کە لە (معسکر ضبط)یش وانەبێ. کاغەز بە ریشت دادێنن، دەبێ رۆژی دوو جار ریش بتاشیت، چونکە بەیانیان و ئێواران پشکنینی ریشە. خوانەخواستە یەکێک ئەو رۆژە لەبیری چووبێت ریشی بتاشێت لەناو ساحەکەدا، لەبەر چاوی هەموو بەندییەکان، راکردن و لەسەر سکخشان و لەسەر چۆک راکردن و تەقلە و لەناو قوڕ و پیسایی وەردان و لەسەر چوار لەپ رێکردن و لاسایی ئاژەڵ کردنەوە هەروەها دەکەونە گیانمان بە سۆندە و کێبڵ، بێجگە لە جوێن و قسەی ناشیرین. ئەگەر سیاسی بیت دەبێ جوێن بە بیرو باوەڕ و رێکخراوەکەت بدەیت و، ئەگەر جنائیش بیت دەبێ جوێن و قسەی ناشیرین بەخۆت بدەیت. دوای ئەوەش بەلای کەمی (٣) مانگ دەتخەنە مەحجەر، کە ئەویش شوێنی ئازار و لێدان و ئازاری توندی نەفسیە کە ٣ ژەمە لێدان و کوتانە، نەکارەبا و پانکە هەیە، تەنیا خواردنێکی خراپ و ساردبۆوەت دەدەنێ کە رۆژی نان و نیوێکە لەگەڵ ئاوێکی رووتی رەنگ سوور. هەریەکێ ناوی ئاژەڵێکیشیان لێناوین بە گوێرەی لێچوون و نزیکی سەر و دەموچاو و لەش لەو ئاژەڵە، بەناوی ئەو ئاژەڵە بانگ دەکرێن. ناو رەدهەکانیش بۆخۆیش تەویلەیەکە سەگیش تێیدا ناژێت. ئاو بە کات و سات بەردەدرێتەوە، کارەباش ئەوا هەندێ سەعات هەیە، بەلاّم خۆیان هەموو کات هەیانە. پانکە و مەبەریدەش نییە. دانشیتن و نانخواردنی دوو دوو و سێ سێ قەدەغەیە. بۆ کاتی (اخبار- دەنگ و باس) یش دەبێ کەس قسەیی لێوە نەیەت تا هەر دوو اخباری سەعات (٩) و (١١) تەواو دەبێت. جاری واهەیە کابرا قسە دەکات (٣.٤) سەعاتی پێ دەچێت پشکنین و راپۆرت نووسینیش بەردەوامە، کە بەخۆیان و سۆندە و کێبڵ وەژوور دەکەون نەشەویان بۆ هەیە نە رۆژ..

لە هەمووی ناخۆشتر، تێکەڵکردنی گیراوە سیاسییەکانە لەگەڵ جینائییەکان، کە زیاتر لە ساڵ و نیوێکە پیلانیان بۆ کێشاوە و لەوانیش کەمتر موعامەلەمان لەگەڵ دەکرێت. سەد جار خەڵکی دز و رێگر لە خەڵکی سیاسی بەشەرەف تر دەزانن و بۆ ئەوەی ئیسباتی بکەن کە گیراوی رامیارییان نییە و شوێنی دیاری کراویان نییە.

بۆ لێبوردنی ٢١-٧-١٩٩١یش کە بەناو بۆ گیراوی بە هۆی سیاسی بەندکراوە و هەموومان ئەگرێتەوە بەلاّم کەسێک بەرنادەن چونکە ئەمە یەکەم و دووەم و سێیەم لێبوردن نییە کە جێبەجێ نەکرێ. ساڵی ١٩٨٦و ١٩٨٨و ١٩٨٩و ١٩٩٠. شاهێدە بۆ ئەم شتە. چەندین لێبودنی تر راگەیاندراوە و بەناو هیچیان تێدا نەهێشتۆتەوە کەچی کەسیش بەرنابێت. بەندی هەیە ١٢ ساڵە، ١٤ ساڵە، ١٧ ساڵ و...... هتد کە تاکو ئێستا مامەڵەی گیانلەبەر و درندانە نەگەیشتۆتە سنووری ئەمرۆ. بە کورتی ئێرە هیچ سیمایەکی بەندیخانەی پێوە نەماوە، بۆتە تەوێلە و ئۆردوگای کوێلەکان بەدەست جەند درندە و مرۆڤ نەناسێکەوە کە زمانی چاکردن و ئیسلاحیان شەق و جنێو و سەگ و کەر و تێهەڵدانە کە نەوەک هەر مافی مرۆڤایەتیمان لێزەوت کراوە بەلکو دەمانەوێت مامەلەی وەک ئاژەڵیشمان لەگەڵ بکرێت، هەر باشە.

جا داواتان لێدەکەین وەک رێکخراو و لیژنەیەک بۆ بەرگری لە مافی زیندانییەکان و مامەلە و هەڵسوکەوتیان باش بێت و دەست هەڵگرن لەم کارە درندانانەیان و گوشارێک بخرێتە سەر ئەم مرۆڤ نەناسە گورگانە. ئێرەش - ابو غریب- یەکەمین تەجروبەیانە بۆ ئەم پرۆژەیەی کە لەبەردەستیانە بۆ ئەوەی لە باقی بەندیخانەکانی تریش جێ بەجێ بکەن، کە ئێستا هێزی تایبەتی و ئاسایش (امن و قوە الاجرامیە وقوات طواری) بەرێوەیان دەبات. ئێتر هیواداریین بە دەنگمانەوە بێن. دەنگی کپ کراو و قورگی خنکاومان ببسترێت.

زیندانیەک لە بەندیخانەی - ابو غریب -
هەینی: ١-٨-١٩٩١

www.arsivakurd.org

بـەربـانـگ

ئۆرگانی فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکانە لە سوێد

بەرپرسیار: ن. کریف
سەرنووسەر: ئا. تگریس

دەستەی نووسەران

ج. حەیدەری
خەبات عارف
ل. جەنگین
پ. خۆرتۆ
سیامەند شێخ ئاغایی
دیلان دەرسیم

پیتچنین و دەرهێنانی هونەری

ئا. تگریس- ن. کریف- دیلان دەرسیم

ئامادەکردنی بەشی دملی

هـ . دلژەن

ئابونەی ساڵانە: ١٠٠ کرۆنی سوێدییە
بۆ دەزگاکان ٢٠٠کرۆنی سوێدییە

دەستەی نووسەران بەرپرسیار نیە لە نووسین و وتارەکانی فیدراسیۆن و لەو نووسیناتەی بە ئیمزای خاوەنەکانیان بڵاوەدەکرێنەوە.

ناونیشان:

BERBANG
Box 490 90
100 28 STOCKHOLM

تەلەفۆن:

08- 652 85 85

پۆستگیرۆ:

64 38 80-8

ژمارە ٧٥ ساڵی (١٠) ١٩٩١

☐ فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکان لە سوێد، لە ٦-٦-١٩٨١ دامەزراوە.

☐ گۆڤاری بەربانگ ژمارەی یەکەمی لە ١٩٨٢/٧دا، بڵاوکراوەتەوە.

● لەم ژمارەیەدا ●

کرمانجی خواروو

نامەیەک لە بەندیخانەی (ابو غریب)ەوە..............................
سەردانێکی کوردستان .... جەمشید حەیدەری
رۆژنامەگەریی کوردی و......................... نەژاد عەزیز سورمێ
رۆمانی «پێشمەرگە»ی......................... کەریمی حسامی
ئەستێرەی دارژاو ....چیرۆک............ رێکار ئەحمەد
دیوەرەوکەر .... شیعر............ عەبدوڵلا پەشێو
خەم مەخۆ گوڵم.................. شیعر............ ع. هاوار
پاڵتۆ سوور......................شیعر........... رزگار عەبدوڵلا
هەواڵ و ئاگاداری.................................. بەربانگ

کرمانجی ژووروو

لە سویدێ هەڵبژاردن............................ ئا. جۆتکار
چفینا ئەنداما ریداکسیۆنی بەربانگ .... لۆران جەنگین
پێشبرک ....
ئەم کوردن لۆ .... م. خارپێتی
پرۆگراما پەروەردە ....ئەحمەد تگریس
رەوشا کوردان لە زیندانا ترک .... ک. بزاف
پەیڤینەک لەگەڵ م. زانا.......................... جەمشید حەیدەری
پێشمەرگە..................................... کریمی حسامی
ویش...
پەرتووکیکی نو............................. ئەحمەد جانتەکین
کورد خۆدی لە کورد دەرکەڤی..............................
هەڵبەست.................................... ئەحمەد حوسێنی

دملی (زازاکی)

دەسەر بەربانگ و جێینێ.......................... هـ . دلژەن
ئەبدوبە قەران................................... کۆیو بەرز
هەلبەست .... فرادێ وا پەیرێ .... کۆیو بەرز

وێنەی بەرگ: (ئاشتی لە کوردستان) هونەرمەند محەمەد عارف

ئاگاداری

ناونیشانی سەردانی فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکان لە سوێد.

S:t Eriksgatan 33B, T. Fridhemsplan
Tel. 08- 652 85 85
fax: 08- 650 21 20

www.arsivakurdi.org

بەربانگ

ژمارە ٧٥ | گۆڤاری فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکانە لە سوید | ساڵی «١٠»

www.arsivakurdi.org